

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ) ANABİLİM DALI

HARF DEVRİMİNE YÖNELİK
ÇALIŞMALAR, DEVRİMİN GERÇEKLEŞMESİ
VE UYGULANIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH KATIRCI

TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. NEBAHAT ORAN ARSLAN

KARS-2006

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Abdullah KATIRCI'ya ait “HARF DEVRİMİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR, DEVRİMİN GERÇEKLEŞMESİ VE UYGULANIŞI” konulu çalışma, jürimiz tarafından Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Anabilim Dalında, Yüksek Lisans tezi olarak ..... kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Unvanı, Adı ve Soyadı:

İmza

Başkan : Doç. Dr. Cihat GÖKTEPE

.....

Üye : Doç. Dr. Selçuk URAL

.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nebahat ORAN ARSLAN

.....

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun
... / ... / 2006 gün ve ..... / ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

Doç. Dr. Mitat ŞAHİN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ.....	1-6

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E YAZININ GELİŞİMİ

1. OSMANLI DÖNEMİ HARF ÇALIŞMALARI.....	7-13
1.1. TANZİMAT VE BİRİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR (1862-1908)	7-9
1.2. İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR (1908-1918).....	9-12
1.3. MÜTAREKE DÖNEMİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR (1919-1922)	12-13
2. CUMHURİYET DÖNEMİ HARF ÇALIŞMALARI.....	14-17
2.1. ATATÜRK'ÜN HARF DEVRİMİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ	14
2.2. 1923-1928 YILLARI ARASINDA YAPILAN HAZIRLIKLAR.....	15-17

İKİNCİ BÖLÜM

HARF DEVRİMİNİN GERÇEKLEŞMESİNDEKİ AŞAMALAR

1. HARF DEVRİMİNİN AMACI VE HAZIRLIKLARI.....	18-27
1.1. HARF DEVRİMİNİN AMACI.....	18-19
1.2. HARF DEVRİMİNİN 1928 YILINDA GERÇEKLEŞME NEDENLERİ.....	19-23
1.3. DEVRİMİN HAZIRLIK SAFHASI VE BAŞLATILMASI.....	23-27
2. YENİ TÜRK HARFLERİNİN KABULÜ VE KANUNLAŞMASI.....	27-34
2.1. YENİ TÜRK HARFLERİNİN KABULÜ.....	27-30

2.2. 1 KASIM 1928 MECLİS GÖRÜŞMELERİ.....	30-32
2.3. HARF DEVRİMİ KANUNU.....	32-34
3. YENİ TÜRK HARFLERİNE YAPILAN ELEŞTİRİLER.....	35-38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HARF DEVRİMİNİN UYGULANMASI

1. YENİ TÜRK HARFLERİ İLE İLK DENEMELER	39-42
2. YENİ HARFLERİN GÜNLÜK YAŞAMDA KULLANIMI.....	42-44
3. OKULLARDA YENİ YAZIYLA EĞİTİM ÖĞRETİM	44-46
4. DEVLET MEMURLARINA YENİ ALFABENİN ÖĞRETİLMESİ.....	46-47
5. YENİ YAZIYI KULLANMAK İÇİN GELİŞTİRİLEN ALETLER	47-48
6. MİLLET MEKTEPLERİ UYGULAMASI.....	48-54
6.1- MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILMASI.....	48-50
6.2. MİLLET MEKTEPLERİ YÖNETMELİĞİ	50-51
6.3. MİLLET MEKTEPLERİ MÜFREDAT PROGRAMLARI.....	52-53
6.4. MİLLET MEKTEPLERİNDE ÖRGÜTLENME.....	53
6.5. MİLLET MEKTEPLERİNİN VERİMLİLİĞİ.....	53-54
7. HARF DEVRİMİNİN BASIN YAYIN HAYATINA ETKİLERİ.....	55-63
SONUÇ.....	64-65
KAYNAKLAR.....	66-69
EKLER.....	EK I-XIV
ÖZGEÇMİŞ.....	XV

ÖZET

Atatürk tarafından gerçekleştirilen devrimlerden biri de, Arap harflerinin bırakılarak yerine Latin asıllı yeni Türk harflerinin kabul edilmesidir. Yeni alfabe, milli kültür uyanışının hakiki ve sağlam temel taşı vazifesi görmüştür. Bütün devrimlerde olduğu gibi, harf devriminde de amaç, Türk milletinin çağdaş batı medeniyetine daha kolay intibakını temin etmektir.

Gerek harf devrimi sırasında, gerekse devrimden sonra halk kitlelerine yönelik geniş bir okuma-yazma seferberliği başlatılmış ve sürdürülmüştür. Harf devriminin amacı, halka kolay öğrenebileceği, kolay kullanabileceği, basit ve sade bir bilgi aracı vermek; böylece, Atatürk'ün ilk hedef olarak belirlediği okur-yazarlığı yaymak ve halk arasında yaygın olan bilgisizliği kısa zamanda gidermek olmuştur.

Nitekim harf devriminin üç ay gibi kısa bir sürede hazırlıkları yapılmış, yasal düzenleme ise, bu hazırlıkları izlemiştir. "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun", 1 Kasım 1928'de kabul edilmiş; ardından, geniş halk kitlelerine okuma-yazma öğretmek üzere "Millet Mektepleri" kurulmuş, Atatürk Millet Mektepleri Başöğretmeni ilan edilmiştir.

ABSTRACT

One of the revolutions which was performed by Atatürk is the abolishment of the use of Arabic Letters and the acceptance of new Latin-originated letters. New alphabet had become a milestone in the awakening of national culture. Just like all revolutions, the aim was to make our nation adapt to modern civilization easier.

During the revolution and after that, a wide range mobilization of literateness which was aimed at vast crowd of people, was initiated and maintained. The official reason for the Revolution of Alphabet was giving the nation, an easy to use and learn, simple and plain knowledge tool, and thus spreading the literacy and removing the ignorance which was widespread thorough the nation, in a short time.

As a matter of fact, the preparations for revolution were completed in a short time nearly in three months, and the legal arrangement followed. “The Law About The Acceptance and Application of Turkish Letters” was approved in 1 November 1928. Following this, “Schools of Nation” were founded in order to teach reading and writing to wide number of people and Atatürk was chosen as The School Principal of these schools.

ÖNSÖZ

Kalkınmanın akıl ve bilimin önderliğinde gerçekleşeceğine inanan Atatürk'ün yeni bir alfabe çalışmasına önem vermesi kaçınılmaz bir sonuçtu. Kız-erkek, köylü-kentli bütün Türk ulusunun, konuşulan Türkçe'yi okuyacak ve yazacak, tüm sesleri karşılayacak yeterli bir alfabeye kavuşturulması şarttı. Geniş halk kitlelerinin daha büyük bir hızla ve daha verimli şekilde eğitimleri için bu gerekliydi.

Türk toplumları tarih boyunca Göktürk, Sogd, Uygur, Mani, Brahmi, Süryani, Arap, Grek, Ermeni, İbrani, Latin ve Slav alfabeleri olmak üzere 12 değişik alfabe kullanmışlardır.

Türkler İslamiyet'i benimsemelerine bağlı olarak Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Ancak Arap harfleri hem Türk diline hem de Türk toplumuna bir türlü uyum sağlayamamıştır. Bu uyumsuzluğun en büyük göstergesi ise 1928 yılı öncesi okuma yazma oranının yalnızca %7 olmasıdır.

Yeni devlet için ufak çaplı düzeltme ve düzenleme girişimlerinin yeterli olmayacağı açıktı. Atatürk'ün önderliğinde yapılan hazırlıklar yeni Türk alfabesinin kabulü ile bir devrim niteliği kazanmış Türk toplumunun ve Türkçe'nin yapısına, ulusal hedef ve ilkelere uygun bir dil ve alfabe sistemi yaratma yolunda yeni bir döneme geçilmiştir.

Harf Devrimi Türk dil ve kültür tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. İlk iş olarak yeni Türk harflerini öğretmek ve yaygınlaştırmak, okuryazar insan sayısını arttırmak amacıyla 24 Kasım 1928'de "Millet Mektepleri Teşkilatı" kurulmuştur. Bu mekteplerde yalnızca okuma yazma değil aynı zamanda günlük hayatta da kullanılabilecek bazı temel bilgi ve beceriler verilmiştir. Böylece ilk beş yıl (1928-1935) içinde, Millet Mektepleri'nde yaklaşık 1,5 milyon yetişkine okuma ve yazma öğretmiştir. Harf devrimi ile "ümmet toplumundan millet toplumuna" geçiş yolunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir adım daha atmıştır."

Atatürk'ün 1928 de gösterdiği hedefler, günümüzde de geçerlidir. Eğitim alanındaki hedeflere istenilen ölçüde varılmamış olduğunu kabul etmeliyiz. Nicelik bakımından daha büyük ölçüde olmak üzere, nitelik bakımından da eksiklerimiz vardır. Bu tenkidi yaparken, Cumhuriyetin işe ne kadar düşük bir düzeyden ne kadar geri bir noktadan başlanmaya mecbur olduğunu da asla unutmamalıyız.

Atatürk'ün işe ne kadar gerilerden başlamaya mecbur olduğunu anlamak için, daha 1918 de, Japonya'da, okul çağındaki çocukların %98 inin okula devam etmekte olduğunu

belirtmeliyiz. Osmanlı Devletinden ayrılmış Balkan ülkeleri bile, Türkiye’de Cumhuriyet kurulmadan çok önce, eğitim sorunlarını geniş ölçüde çözmüşlerdir. Atatürk’ün, sürekli savaşlar yüzünden insan kaynakları ve maddi kaynakları tükenmiş, son derece yoksul ve harap bir ülke devraldığını gözden uzak tutmamalıyız.

Tezimizde tarihte Türk toplumlarının hangi alfabeleri kullandığını, asırlarca kullandıkları Arap Alfabesi’nde ne gibi düzenlemeler yapılmaya çalışıldığını ve yeni Türk alfabesinin uygulanması konularını ele aldık. Üç bölümden oluşan tezimizin giriş bölümünde Yazı ve Yazının Gelişimi, birinci bölümünde Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yazının Gelişimi, ikinci bölümünde Harf Devriminin Gerçekleşmesindeki Aşamalar, üçüncü bölümünde ise Harf Devriminin Uygulanması konularını inceledik.

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yazının Gelişimini ele aldığımız birinci bölümde; Tanzimat, Birinci ve İkinci Meşrutiyet, Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde yapılan harf çalışmalarını inceledik. Harf Devriminin Gerçekleşmesindeki Aşamalarını ele aldığımız ikinci bölümde; devrimin amacı, safhaları, kanunun kabulü ve meclis görüşmeleri ile yapılan eleştirileri inceledik. Harf Devriminin Uygulanmasını ele aldığımız son bölümde ise; yeni Türk harfleri ile ilk denemeler, günlük yaşamda okullarda ve devlet dairelerindeki kullanımı, Millet Mektepleri ile basın yayın hayatına etkilerini inceledik.

Bu tezi hazırlamamda büyük katkıları olan Sayın Bölüm Başkanımız Doç. Dr. Cihat GÖKTEPE ve Sayın Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nebahat ORAN ARSLAN’a olan minnettarlığımı burada sunmayı bir borç bilirim.

KISALTMALAR

BTTD	: Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
c.	: Cilt
Genkur. Bşk.	: Genelkurmay Başkanlığı
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TPT	: Türkiye Parlamento Tarihi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
AÜDTF	: Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi

GİRİŞ

İnsanoğlu duygularını, isteklerini ya konuşarak ya da yazarak başkalarına anlatır. Her ikisinin de anlatım aracı "dil"dir. Her dil birtakım seslerden oluşur. Bir dilin seslerini gösteren, belirli bir sıraya göre dizilmiş belli sayıda harflerin bütününe alfabe denir.¹

Belli bir sıraya göre dizilen harfler sisteminin ve değişik seslerin tümünü kapsayan, sözün basit seslere ayrılması diye de tarif edilebilen «alfabe», uzun bir gelişme ve evrimin sonucu olarak insanlık tarihinin en büyük ve en önemli buluşlarından biridir. Kültür, uygarlık, teknik ancak onun icadından sonra hızla ilerlemiş, dünya onun engin ve etkin şemsiyesi altında kazandığı değerlerin korunmasını sağlayabilmiştir.²

Alfabenin Kökeni ve Gelişimi

Çizerek anlatma eylemi, insanın içinde yaşadığı uygarlık ve kültür düzeyine bağlı olarak yeryüzünde ilkelden uygarla, zordan kolaya doğru bir gelişme göstermiş, bu arada çok çeşitli dillere bağlı değişik yazı ve alfabeler kullanılmıştır.

Haberleşme, düzen ve yönetim aracı olarak yazı, sonraları tarihsel bilinç uyanışının anlatımı olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamıyla Mısır hiyeroglifleri, Mezopotamya ve İran'da Sümer çivi yazısı ve Anadolu'da Hitit yazılarının oluşmasını ve bu yazılarla bu toplumların varlığının ve düşünce ürünlerinin günümüze kadar duyurulmalarını sağlamıştır. Ancak yazının gelişim tarihi bize gösteriyor ki yazı esasında Mısırdaki vücut bulmuş bir şey olmayıp, aneolitik devri açan ahali tarafından Mısır'a getirilmiş ve orada tekâmül ettirilmiştir.³

Yazılı kültür, Mısır'da resim, Mezopotamya'da da çivi yazısından itibaren mevcuttur. Doğu Çin yazısı, farklı yapısıyla çok farklı bir medeniyeti temsil etmektedir. İbrani ve Arap yazıları bu yazının geliştirilmiştir. Latin alfabesinin temelini teşkil eden Yunan alfabesi de Finike yazısına dayanmaktadır.⁴

¹ Şükrü Haluk AKALIN, **Türkçe Sözlük**, Ankara, TDK, 2005, s.72.

² Abdülkadir KARAHAN, Yeni Alfabe Kabulünün Milli Kültürümüz Bakımından Önemi ve Sonuçları, **Harf İnkılabı Sempozyumu**, Nazım Terzioğlu Matematik Araştırma Merkezi, İstanbul, 1983,s.7.

³ Yusuf Ziya ÖZER, **Mısır Tarihi**, Ankara, 1987, s.26.

⁴ Ali Osman EĞİLMEZ, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş**, İstanbul, 1998, s.178.

Eski Mısırlılarda, Hititlerde ve daha başka uluslarda kullanılan yazılar (hiyeroglif) somut nesnelere belirten resimlerden oluşuyordu. Bir dilde ne kadar sözcük varsa o kadar resim gerektirdiği için bu yazı çok karmaşıktı. Milattan iki bin yıl kadar önce Doğu Akdeniz bölgesinde yaşayan Finikeliler, nesnelere değil sesleri yazabilecek bir yazı yarattılar. İbranilerinkine çok benzeyen dillerinde birbirinden ayırt edilebilen 22 ses bulunduğunu görerek 22 işaret tasarladılar. Hepsisi ünsüzlerden (sessiz harfler) oluşan ilk alfabe böylece ortaya çıktı. Hepsisi ünsüz olan bu 22 harfin birkaçı zamanla ünlü ödevi görmeye başladı, ama doğru okumak gene de zordu. Bu nedenle yazıların doğru okunabilmesi için ünlü ödevi gören ve hareke denilen işaretler icat edildi. Araplar hemen hemen aynı adlarla aldıkları bu harflerle dillerinin gereksinmelerini karşılamak üzere bazı harfler eklediler. Ama harflerin tamamına yakını gene de ünsüzdü.⁵

Yunanlılar MÖ XI. yüzyılda Finike alfabesinden yararlanarak kendi alfabelerini yaptılar. Bunu yaparken İbrani ve Arap alfabelerindeki alef (elif), he, yod (ye), ayin ve vav gibi az çok ünlü ödevi gören harflere, kendi dillerinin gereği olarak açıkça ünlü değeri verdiler (a, e, i, o, u); ayrıca başka ünlü ve ünsüz harfler de icat ederek alfabeyi daha da geliştirdiler.

Romalılar, Yunan alfabesini pek az değiştirdiler. Romalıların kullandığı Latin alfabesi Roma egemenliğinin yaygınlığı ile orantılı olarak Batı ülkelerine, daha sonraları da Batı'nın etkinliğiyle bütün dünyaya yayıldı.⁶

Günümüzde yeryüzünde yaşayan yazı şekilleri Latin, Kiril (Slav), Grek, Arap, Habeş, İbrani, Moğol, Hint, Çin, Japon, Kore, Gürcü ve Ermeni yazı ve alfabeleridir. Türkiye Türkleri de 1928 yılından bu yana Latin alfabesinden aldıkları harflerle kurdukları yeni Türk alfabesini kullanmaktadırlar. Ancak bu tarihten önce Türklerin Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına yayılma olanağını bulduğu, gittikleri yerde birçok kültür merkezleri kurduğu ve yerleştikleri çevrelere göre değişik yazı ve alfabeler kullandığı bilinmektedir.⁷

Tarihte Türk Alfabeleri

Türk toplumları tarihleri boyunca Göktürk, Sogd, Uygur, Mani, Brahmi, Süryani, Arap, Grek, Ermeni, İbrani, Latin ve Slav alfabeleri olmak üzere 12 değişik alfabe

⁵ İsa ÖZTÜRK, **Harf Devrimi ve Sonuçları**, İstanbul, 2004, s.10.

⁶ ÖZTÜRK, **Harf Devrimi ve Sonuçları**, s.12.

⁷ ÖZTÜRK, **Harf Devrimi ve Sonuçları**, s.11.

kullanılmıştır.⁸ Ancak beş tanesi daha uzun süre kullanılan büyük alfabelerdir. Bunlar:

1. Orhun Alfabeti
2. Uygur Alfabeti
3. Arap Alfabeti
4. Kiril Alfabeti
5. Latin Alfabeti'dir.

Türklerin en uzun süre ve yaygın olarak kullandıkları alfabe, Arap alfabesidir. Arap alfabesi ile Latin alfabesi netice olarak Finike alfabesinden türemişlerdir.⁹

Orhun Alfabeti

VII. asırdan itibaren metinleri takip edilebilen Orhun Alfabeti, bilinen ilk Türk alfabesidir. Bu alfabe ile yazılmış ilk hacimli metinler sekizinci asrın birinci yarısında Bilge Kağan, Kül Tigin ve Tonyukuk adına dikilen abidelerdir. Atalarımız bu taşlara “Bengü Taşlar” yani ölümsüz taşlar demişlerdir.¹⁰

Metinleri Orta Asya'daki Baykal Gölünün güneyinde, Orhun Nehri kıyısında bulunduğu için Orhun ismiyle anılır. Yazıtlar, 1893 yılında Danimarkalı Thomsen tarafından çözüldüğünde bunların günümüze kalan en eski Türk dili yazıtları olduğu anlaşılmıştır. Yazıtlar, anıtsal ve el yazmaları olarak iki ayrı karakter göstermektedir. Bu alfabede resmin göze hitap ettiği ve ses haline geldiği açıkça görülür. Harflerin biçimleri kuzey Germen, İskandinav Runik harflere benzediği için batılılar bunlara Göktürk Runik yazısı demektedir.¹¹

Orhun alfabesinin kaynağı hakkında çeşitli görüşler vardır. Bazı yazarlar bu alfabe, Türk damgalarına göre yapılmasına, bazı harflerin Türklerin kullandığı nesnelere benzerliğine (ev, ok, yay, süngü, çadır) dayanarak Türk asıllı olduğunu iddia etmektedir ki bu çok güçlü bir görüştür. Bazı yazarlar da bu alfabe Runik sayarak eski İskandinavya veya Arami menşeli olduğunu öne sürmektedir. Orhun alfabesinde h, j, v, c harfleri yoktur.¹²

Bu alfabe 38 harften oluşur, ünlüler çok kez yazılmaz. Ünlüye göre kimi ünsüzlerin biçimi değişir. Sağdan sola yazılır. 38 harfin dördü sesli diğerleri sessizdir. Dördü sesli olup, sekiz sesi karşılar, gerisi sessizdir. Ayrıca ok, ko, uk, ku, ök, kü, nç, nd, gibi heceler ayrı

⁸ TURAN, *Türk Kültür Tarihi*, s.73-82.

⁹ EĞİLMEZ, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş*, s.178.

¹⁰ Ahmet B. ERCİLASUN, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeti*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınevi, 1993, s.9.

¹¹ Selahattin ORTAÇ, *Harf İnkılabı, Halk Eğitime Hizmet Edenler*, Ankara, 1985, s.55.

¹² Cevat HEYET, *Türklerin Tarih ve Kültürüne ve Bir Bakış*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınevi, 1996, s.91.

harflerle gösterilmiştir. Sesli harfleri, sessizler okutur.¹³

İlk okunuşundan bu yana menşei siyasi yaklaşımlardan dolayı ilim âlemince bir türlü halledilemeyen fakat Türk filolojisi için büyük önemi olan Yenisey Orhun harfleri, V. asırdan IX. asra kadar Yenisey Kırgızları ile Tukiye Türkleri tarafından geniş ölçüde kullanılmıştır.¹⁴

Uygur Alfabeti

Göktürklerden sonra Türkistan'da devlet kuran Uygurlardan adını alır. VIII. ve XV. asırlar arasında kullanılmıştır. Soğdak menşeli olan Uygur alfabeti daha çok Doğu Türkistan'daki Hoça, Turfan, Beşbalık şehirlerinde Uygurlar arasında yayılmıştır.¹⁵

Uygurlar kültürlerini bu alfabeyle yazılı hale getirmişlerdir. Uygur alfabeti 23 harften oluşur. Dördü sesli, gerisi sessizdir. Ancak Türklerin kullandıkları yazılar içinde Türkçe'nin yapısına en ters düşen yazılardan biridir. Yazıda k/q, p/b, h/ğ, o/u ve ö/ü sesleri ayırt edilemez. Önceleri sağdan sola, daha sonra Çin yazısının etkisiyle yukarıdan aşağıya yazılmıştır.

Uygurlar, üçüncü hakanları Begü Han zamanında Maniheizmi kabul etmeleriyle birlikte Mani dinine inanan Soğd misyonerleri aracılığıyla Mani yazısı Türkler arasında yayılıp Göktürk yazısı terk edilmiştir. Uygurların ikinci hakanı Moyunçur adına dikelen abide Göktürk yazısı ile olduğu halde, bundan sonraki yazı ve metinler yeni yazıyla yazılmıştır.¹⁶

Türkler Soğd harflerini ilk defa Kara-Balgasun abidesinde kullanmışlardır. Soğd harfleri Uygur Türklerine geçtikten sonra bu kavmin adına izafeten Uygur alfabeti adını almıştır. Soğd alfabetinin Türkler arasında benimsenmesine sebep yalnız din olmamış, aynı zamanda Soğdların bozkırlardaki ticari faaliyetleri de bunda etkili olmuştur.¹⁷

Uygur yazısı Türkler arasında Mani, Buda ve İslam dinlerinin yayılmasından sonra yüzyıllarca, hatta bazı boylar arasında M.S. 16. asra kadar kullanılmıştır.

Arap Alfabeti

Türklerin topluca İslamiyet'i kabulünden ve takriben 10. asırdan sonra geniş bir sahada bütün Türk-İslam devletleri tarafından kullanılmıştır. Arap Alfabeti yirmi sekiz harf olmasına

¹³ Fuat BOZKURT, **Türk Dili**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992, s.67-68.

¹⁴ Ahmet CAFEROĞLU, **Türk Dili Tarihi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984, s.117.

¹⁵ ERCİLASUN, **Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeti**, s.10.

¹⁶ HEYET, **Türklerin Tarih ve Kültürüne ve Bir Bakış**, s.96.

¹⁷ CAFEROĞLU, **Türk Dili Tarihi**, s.164-165.

rağmen Türklerin kullandığı alfabe otuz bir ile otuz altı harften meydana gelmiştir. Sağdan sola doğru yazılan bu alfabe ile Türkçe'nin çeşitli lehçelerinde, pek çok kitap ve kitabe yazılmıştır.

Arapça'nın sesleri, ikisi çınılamalı olmak üzere 28 sessiz ve hem uzun hem de kısa okunabilir üç sesli (a, i, u) harften meydana gelir. Aslında Arap alfabesi Türkler arasında dile uygunluğu yönünden bir tercih sonucu değil, doğrudan dinin etkisiyle kendini kabul ettirmiştir.¹⁸

Onbinlerce Türkçe eserde görülen Arap alfabesi bugün de bazı Türk topluluklarında kullanılmaktadır. Arap menşeli Türk alfabesi Doğu Türkistan'daki Uygur ve Kazak Türkleri tarafından resmi alfabe olarak kullanılmaktadır. Mao dönemindeki Latin alfabesi uygulaması 1978'de kaldırılmıştır. İran'daki Azeri ve Türkmen Türklerinin de alfabeleri Arap menşelidir. 1979'a kadar Türkçe ile çok az neşriyat yapabilen İran'daki Türkler, 1979'dan sonra pek çok kitap, gazete ve dergi çıkarmışlardır. Ancak, Arap harflerini kullanan bütün Türk topluluklarının alfabe ve yazı sistemleri birbirinden farklıdır.

Eldeki yazı şekilleri Türkçe'nin kendi ihtiyaçlarına uyuyordu. Bazen bir tek yazı şekli, bir elif, Türkçe'nin a, e, o, ö, u, Ü, ı, i, seslerinin her biri yerine geçiyor, bazen de bir tek ses, bir «z» sesi Arapça'nın . “zel, ze, dat, zı” gibi dört başka yazı şekliyle ifade ediliyordu. Vokal eksikliği bir kelimenin birçok şekilde okunmasına yol açıyordu. Böylece okuma öğrenmek, yalnız sesleri gösteren şekliyle ifade ediliyordu.¹⁹

Arap kökenli alfabe, yaratıcı düşüncenin gelişme kulvarı sayılan düz yazı nazım adı verilen kalıp içerisinde göze ve kulağa hitabı amaçlayan bir süsleme aracı durumuna gelmiş ve toplumun itici gücü olması gereken aydın kalemler düşüncenin kendisine değil, özdeyişlere, klişe övgülere ve methiyelere yönelmişti.²⁰

Kiril Alfabeti

Kiril menşeli alfabeti, Sovyetler Birliği'ndeki Türkler tarafından kullanılmaktadır. Kiril alfabeti, ihtiyari olmayıp, Rus ve komünist emperyalizmin zoraki tatbikidir. Komünist idare, Türklere tek bir alfabe kullandırmayıp, milli birliği bozmak için on sekiz Türk boyuna değişik işaretli alfabe kullandırmıştır. Sunî bir Slav alfabetidir.²¹

Müslümanlık dışında kalmış bulunan Sarı Uygur, Altay, Tuva, Abakan, Yakut, Çuvaş,

¹⁸ Fethi GÖZLER, *Atatürk İnkılapları (Türk İnkılabı)*, İstanbul, 1985, s.166.

¹⁹ M. GERMAN, *9 Ağustos 1928 Harf İnkılabı*, İstanbul , 1998, s.8-14.

²⁰ Yılmaz GÜLCAN, Erkan ŞENŞEKERCİ, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, İstanbul, 2001, s.149-152.

²¹ ERCİLASUN, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeti*, s.10.

Gagavuz ve Karaim Türkleri hariç bütün Türkler X. asırdan 1920'lere kadar Arap kaynaklı Türk alfabesini kullanmışlardır. Sovyetler Birliği'ndeki Türkler'den Çuvaşlar 1871'de, Altay Türkleri 1937'de, Kırım, Kazan, Nogay, Karacay, Balhar ve Kumuk Türkleri 1938'de, Yakut ve Abakan Türkleri'ni 1939'de, Azeri, Türkmen, Özbek, Başkurt, Karakalpak ve Kırgız Türkleri 1940, Tuvalar 1941'de, Uygur Türkleri 1947'de Kiril harflerine geçirilmişlerdir.²²

13 harften oluşan Rus Kiril alfabesi, Gagavuz, Çavuş, Kazan, Başkır, Yakut gibi Türk dili diyalektlerine uygulandı. Ama her diyalekt için birtakım değişikliklerle bu dillerin her birinin Kiril yazısı ile ayrı bir harf dizisi vardır. Kiril yazısının yanı sıra Azerbaycan, Çağatay, Kaşgar, Özbek, Kumuk, Nogay, Kırgız, Kazak diyalektlerinde Arap yazısı kullanılmaktadır.²³

Latin Alfabesi

Latin alfabesi temel olarak Yunan alfabesine dayanır. Etrüsk alfabesinden türemiştir. Yunan alfabesine göre daha sistematik bir alfabe olan Latin alfabesi, başlangıçta yirmi bir harften oluşmakta idi. August devrinde y ve z harfleri eklenmiştir. Latin yazısında (c) fenomeniyle verilen (K) harfi Latin alfabesinde yer almaz. Bazı kelimeler için daha sonraları kullanılmıştır. Latin alfabesi hece yöntemiyle kurulmuştur. Kolay okunup yazma ve standart imlaya olanak sağlamaktadır. Bu nedenle bugün dünyada çeşitli grupta dillerin en yaygın olarak kullandıkları alfabadir. Bazı dillerin gereksinimlerini karşılamak için harf altı ve harf üstü işaretler kullanılır. Örneğin Türkçe'deki ş, ç ve ğ; Çekçe'deki ě, d; Almanca'daki ä gibi.²⁴

Latin menşeli Türk alfabesi, 1928'den beri Türkiye Türklerinin alfabesidir. Kıbrıs, Batı Trakya, Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya, Finlandiya Türkleri de bu alfabeği kullanmaktadırlar. Irak'taki Türkler ise "Kardaşlık" dergisinin bir bölümünü, 1964–1971 yılları arasında Latin harfleri ile çıkarmışlardır. Sovyetler Birliği'ndeki Türk boyları 1954–1978 yılları arasında değişik tiplerde Latin alfabeleri kullanmışlardır.²⁵

²² ERCİLASUN, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, s.10.

²³ ORTAÇ, *Harf İnkılabı, Halk Eğitime Hizmet Edenler*, s.56-57.

²⁴ İlber ORTAYLI, "Harf Devriminin Nedenleri Üzerine", *Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yıl Armağanı*, Ankara, TTK Yayını, 1998, s.69-70.

²⁵ ERCİLASUN, *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, s.10.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E YAZININ GELİŞİMİ

1. Osmanlı Dönemi Harf Çalışmaları

Türkler'in dili neredeyse tümüyle Arapça, Farsça sözcüklerle doludur. Öyle ki Arap Fars karışımı bir Osmanlıca'dan söz edilmektedir. Halk kesiminde de bu başboşluktan, bu karışıklıktan dolayı Türkçe yer yer bozulmuş ve kökeni karışık sözcüklerle dolmuştur. Arap alfabesi az sesli; sesler de kısa ve uzun niteliktedir. Bu nedenlerle Türkçe'yi Arap harfleriyle yazmak ve öğrenmek çok güçtür. Bu karışıklıklar Arapça'nın Kuran dili olmasından, bu dilin, bu alfabenin dışındaki yazı ve alfabelerin "kafir" işi olacağı bağnazlığından ileri gelmiştir.²⁶ Ancak yinede Tanzimat'tan itibaren yeni düzenlemelere ve arayışlara gidilmiştir.

1.1. Tanzimat ve Birinci Meşrutiyet Döneminde Yapılan Çalışmalar (1862–1908)

Arap Harflerinin Türkçe sesleri tam karşılayamaması ve öğrenilmesindeki zorluk, 1862 yılında da Maarif Nazırı Antepi Mehmet Münif Paşa tarafından ifade edilmiş ve Arap alfabesinin ıslahı konusunda doğrudan ilk ciddi girişim başlatılmıştır.²⁷

Münif Paşa, üyesi bulunduğu Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de 12 Mayıs 1862'de verdiği konferansta hareke kullanıldığı için bir kelimenin çeşitli biçimlerde okunabildiğini, anlamları bilinmeyen bazı kelime ve özel isimlerin okunmasının mümkün olmadığını, dilimizdeki Arapça ve Farsça kelimelerin, terkiplerinin çokluğunun, okuma-yazmayı büsbütün zorlaştırdığını, büyük harf olmadığı için özel isimlerin diğerlerinden ayırt edilemediğini savunmaktadır. Avrupalıların ise yazılarında böyle zorluklar olmadığı için 6–7 yaşından itibaren her insanın okuyup yazabildiğini, bizde ise yazımızı öğrenmenin zorluğu

²⁶ Suna KİLİ, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul, İş 2001, s.306-311.

²⁷ Bihterin Vural DİNÇKOL, *Atatürk Devrimi*, İstanbul, 2001, s.188.

yönünden, halkın fikren terbiyesinin mümkün olmadığını belirtir. Ayrıca harflerin kitap basımı için de uygun olmadığını, diğer milletlerin 30–40 harfle istedikleri kitabı basabildiklerini, birde düz yazı ile kitap basabilmek için bile bunun üç-dört kat fazlası harfe ihtiyaç bulunduğunu savunur. Münif Paşa, Latin harflerinin kolayca okunup yazılmasındaki faydaları belirtmekle birlikte, bu konuya fazla değinmeyip, yazı sistemindeki zorlukları gidermek için şu önerilerde bulundu : Alfabenin daha kolay okunabilmesi için işaretler konulmalı, yeni sesli harfler bulunmalı ve harfler ayrık yazılmalıdır²⁸.

Terakki gazetesinde, Arap harflerinin çok ağır olduğu, basımı ve telgraf haberleşmesini çok zorlaştırdığı savunulmaktadır. Bu arada Arap ve Latin harflerinden hangisinin daha kolay okunabileceği sorusu da ortaya atılmıştır. Ruzname-i Ceride-i Havadis ise, Arap alfabesini şiddetle savunur ve Arapça kelimelerin başka harflerle yazılamayacağını belirtir.²⁹

Arap harflerinin ıslahıyla ilgili bir girişim de dışarıdan, ünlü Azerbaycanlı muharrir şair Ahundzâde Mirza Fetali tarafından yapılmıştır. 1857'de, Farsça olarak yazdığı bir risaleyle Arap alfabesinin ıslahı fikrini ortaya atan Fetali, 1863'de İstanbul'a gelerek, Sadrazam Keçecizade Fuat Paşa'ya bu konuda hazırladığı "Harflerin ıslahı" risalesini sundu. Fuat Paşa, Ahundzade'nin risalesini incelenmek üzere "Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye"ye göndermiştir. Cemiyetçe, gerek risale ve gerek tasarı dikkate alınmıştır. Fetali'nin de katılmış olduğu iki oturumda bu mesele müzakere edilmiş ve Arap alfabesinin gerçekten Türkçe'yi yazmaya elverişli olmadığından, ıslaha muhtaç bulunduğuna çoğunlukla karar verilmiştir.³⁰

İbrahim Şinasi, 1869 yılında Avrupa'dan döndükten sonra bu konuyu ele almış, Arap harfleriyle nesip ve kufi denilen yazı çeşitleri karması bir tür geliştirerek İbrahim Müteferrika'dan beri matbaacılıkta kullanılan beşyüzden çok harf kasasını yüzonikiye indirmiş ve kendi matbaası için bu harfleri döktürerek, eserlerini bunlarla bastırmıştır.³¹

Tanzimat dönemi aydınları, Arap yazısının yetersizliği ve düzeltilmesi gerektiği konusunu tartışılabilir bir duruma getirmekten öte bir şey yapamamışlardır. Yapılan bir şey daha varsa o da, Tasvir-i Efkâr'da bir takım yeni işaretler kullanılmasının sağlanmış olmasıdır. Böylece klasikleşen, kalıplaşan yazım kuralları kötü yönde etkilenmiştir. Fakat gerçekte yazı değişikliği bir yana, Arap yazısını iyileştirme çabaları bile sonuçsuz kalmıştır.³² Buna rağmen gene de alfabe ile ilgili bir şeyler yapmak gerektiği ortaya çıkmıştır. Kullanılan

²⁸ M.Şakir ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, Ankara,1981, s.18

²⁹ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.17-18

³⁰ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.18-19.

³¹ Niyazi BERKES, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, 2002, s.261.

³² CANPOLAT, "Türkiye'de Yazı Devrimi Girişimleri", s.24.

yazıya karşı bir kuşku doğmuş, tartışabilir bir duruma gelmiştir. Ayrıca, bu dönemdeki girişimlerin en önemli yanı, bundan sonraki dönemlerde alfabe konusunda yapılan çalışmalara zemin hazırlamış olmasıdır.³³

Namık Kemal, gazetecilik hayatına atıldığı zamandan başlayarak önce Tasvir-i Efkâr'da, daha sonra Hürriyet ve İbret gazetesindeki makalelerinde Arap harflerinin ıslahını savunmuş, fakat bu harflerin değiştirilmesinin özellikle Latin harflerinin kullanılmasının şiddetle karşısında olmuştur.³⁴

1894 yılında, Feraizcizâde Mehmet Şakir Efendi, yazma olarak ortaya koyduğu “Perseng-i Sarf-ı Lisan-ı Âdemi ve Şükufe Nisar-ı Zeban-ı Umumi ve Osmanî” adlı kitabında, Arap alfabesine Türkçedeki ünlülerin değerlerini gösteren harflerin eklenmesini istemiştir.³⁵

Bu dönemde (1876–1908) alfabe konusundaki tartışmaların ve görüşlerin gelişmemesinin önemli bir nedeni siyasi şartların elverişsizliği olmuştur. Arapça yazıda yapılmak istenen değişiklik ve devrimler yasaklanmıştır. Nitekim Halit Ziya Uşaklıgil, Tevfik Nevzat Bey ve Mahmut Esat Efendi'nin İzmir'de çıkardıkları Hizmet gazetesinde Arapça yazının iyileştirilmesi yolunda bir denemeye girilmiş, gazetenin bir bölümünde bu yazı kullanılmaya başlanmıştı. Maarif Vekilliği'ne gelen bir emirle bu yazının kullanımı durdurulmuştur.³⁶

1.2. İkinci Meşrutiyet Döneminde Yapılan Çalışmalar (1908–1918)

Alfabe konusu, ülkedeki bütün aydınlarını ilgilendiren bir sorun durumuna gelmiştir. Bu alandaki görüşmeler, Arap harflerinin ıslahı ya da Arap harflerinin bırakılarak Latin harflerinin kabul edilmesi olarak iki gruba ayrılıyordu.

Arap harflerinin ıslahını savunanlar arasında da iki görüş yaygındı. Birinci gruptakiler, Arapça ve Farsça olan kelimeler kendi kuralları ile Türkçe kelimeler ise, yeniden belirleyecekleri kurallarla yazılmasını istemişlerdir. İkinci gruptakiler ise, Türkçe kelimelerle birlikte Arapça ve Farsça kelimelerin de yazılışını ortak bir kurala bağlamak istiyorlardı. Bu görüşte olanlar çoğunlukta idi. Bu görüşteki aydınlar, Latin harflerinin kabulüne taraftar olmakla birlikte, bazı işaretler kullanılarak ve sesli harfleri çoğaltmakla yazım konusunun çözümlenebileceğini ileri sürmüşler ve uygulamışlardır.

³³ CANPOLAT, “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”, s.48-54.

³⁴ Fevziye Abdullah TANSEL, “Arap Harflerinin Değiştirilmesi Hakkında İlk Değişmeler, (1862-1884)”, *Bulleten*, C. XVII, 1953, s.66-72

³⁵ CANPOLAT, “Türkiye’de Yazı Devrimi Girişimleri”, s.25-26

³⁶ CANPOLAT, “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”, s.48-54.

Enver Paşa, harfleri birleşik yazmak yerine ayrı ayrı yazarak yarım bir değişiklik denemesine girişmiş; ama savaş başlayınca bundan vazgeçilmişti.³⁷

Enver Paşa, 1913 yılında Harbiye Nazırı olunca, özellikle orduda uygulamasına giriştiği, “Huruf-ı Munfasıla” tarzı yazı devrimi de, Paşa’nın ısrarına rağmen yürütülemedi. Ayrı harflerle yazılan bu yazıya “Ordu Elifbası”, “Hatt-ı Cedit”, “Enver Paşa Yazısı” gibi adlar da verilmiştir.³⁸

Harbiye Nazırı Enver Paşanın, Harbiye Nezareti (Savunma Bakanlığı) tarafından bazı resmi genelgeler hep bu hat (yazı) ile yazılıp orduya gönderildiği gibi, askerliğe ait birtakım küçük kitaplar da basılıp yayımlanmıştır. Orduda bir süre uygulanan bu yazı sistemi, savaş yıllarında, eski alışkanlığı bozduğu ve işleri geciktirdiği şeklindeki şikâyetler üzerine kaldırılmıştır. Ne o "ıslah-ı huruf" davranışı ne de bu yeni "huruf-i munfasıla" sistemi olumlu ve faydalı bir sonuç verdi. Bu etkinlik ve hareketler hasta bir varlık gibi sendeleyerek, bocalayarak sönüp gitti.³⁹

“Huruf-ı Münkatiâ”, “Huruf-ı Mukattaa”, “Huruf-ı Munfasıla” gibi adlarla anılan, Arap yazısını, Latin yazısına benzetmeye çalışarak her harfin ayrı ayrı yazılması temeline dayanan bir yazı sistemi meydana getirme çalışmaları hep sözde kalmış, tam anlamıyla uygulanamamıştır.

Bu konudaki çalışmalardan bir başkası da, Ahmet Hikmet ve Celal Esat’ın 24 Ağustos 1913 tarihli Tanin gazetesindeki denemeleri idi. Buna göre;

1-Her harf ayrı yazılıyor,

2-Türkçe-yabancı dil ayrımı yapılmadan bütün kelimeler aynı kurala bağlı kalınarak yazılıyor, bütün ünlüler gösteriliyor,

3-Türkçe’de bulunmayan Arapça seslere yer verilmiyordu.

Tek harfle gösterilen, o, ö, u, ü, v, ı, i, a, e, k, g, ğ için değişik işaretler kullanılıyordu. O günden sonra özel kalıplar döktürülerek gazetelerde her gün bir yazı yada bir haber bu yazı ile verilmiş, birkaç ay sonra ilk hızını yitirerek, uzun yada kısa aralıklarla konulan bu yazılar beklenen sonucu sağlayamadığı için sonunda büsbütün bırakılmıştır.⁴⁰

Huruf-ı Munfasıla çalışmaları ve girişimlerinin başarısız olmasının başlıca nedenleri arasında bu konudaki önerilerin mantıklı bir temele dayanmaması, farklı bir nitelik taşımaması ve öğrenimde kolaylılığı sağlamaması sayılabilir.

Bu dönemde gerek Islah-ı Huruf, gerekse Huruf-ı Munfasıla girişimleri karşısında,

³⁷ Lord KINROS, *Atatürk Bir Millettin Yeniden Doğuşu*, İstanbul, Sander Yayınevi, 2001, s.666.

³⁸ CANPOLAT, “Enver Paşanın 1913-1914 yıllarındaki Girişimi İle İlgili Tartışmalar”, s.56

³⁹ CANPOLAT, “Enver Paşanın 1913-1914 yıllarındaki Girişimi İle İlgili Tartışmalar”, s.56

⁴⁰ CANPOLAT, “Enver Paşanın 1913-1914 yıllarındaki Girişimi İle İlgili Tartışmalar”, s.57

Latin harflerinin kabul edilmesini savunan görüşler de ortaya çıkmıştır. Bu alanda, yazar Hüseyin Cahit Yalçın, İctihad dergisi sahibi Abdullah Cevdet, gazeteci Celal Nuri (İleri) “İtikadat-ı Batılaya İlan-ı Harp” adı kitabın yazarı Kılıçzade Hakkı gibi kişiler, Latin harfleri ve buna dayanan yeni bir alfabe sistemi konusunda hayli cesaretle yayınlar yaptılar. O dönemde bunları yazmak, bu alanda kalem oynatmak, gerçekten medeni bir cesaretti. Bir yandan, Arap harflerinin Allah tarafından gönderilmiş olduğu, onunla okuma yazmanın bir din gereği bulunduğu gibi boş inanç, öte yandan Latin harfleri kabul edilirse, eski (İslami) bilim ve kültürümüzün mahvolacağı, eski ile olan bağlarımızın büsbütün kopacağı fikri vardı.⁴¹

Bu alandaki ilk gelişmelerden biri Musullu Dr. Davut Bey tarafından Meclis-i Mebusan’a verilen İslah-ı Hüruf’la ilgili tasarıdır. Davut Bey bu tasarıda; “Arap harflerinden çok şekiller ezberlemek mecburiyeti oluşunu” örnekleriyle göstererek, Latin harflerinin kabulünü teklif etmiştir.⁴²

1910 yılında Tiran’lı Arnavutlar, Latin yazısını kullanmak için Sadrazamlığa başvurup izin istediler. Başvuru üzerine Şeyhülislamlıktan görüş istendi. Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi verdiği cevapta; “Kuran’ın Arap yazısından başka bir yazı ile yazılamayacağı, bunun içinde huruf-ı münkatia denilen kesik yazıyla bile Kuran yazılamayacağı ve okullarda okutulamayacağı” bildirildi.⁴³

İnci Meşrutiyet döneminin ilk beş yılı içinde (1908–1913), bu alandaki tartışmalar ve fikirler daha da genişlemiş, 1910–1911 yıllarında Latin yazısı iyice savunabilir duruma gelmiştir. Bunda, “Maarifin terakkisi”, “Halkın cehaletten kurtulması” konularının bir devlet politikası olarak kabul edilmesinin rolü büyüktür. Yazı sorununu çözmek için ilk resmi girişim, 1909 yılında bir “İmla Komisyonu”nun kurulmasıyla başlatıldı.⁴⁴

İnci Meşrutiyet döneminde hız kazanan Türk milliyetçiliği düşüncesine bağlı olarak aydınlar arasında, kültürün en önemli ifade ve anlaşma aracı olan dilin ve yazının millileştirilmesi eğilimine açıkça rastlanmaktadır. Dönemin önemli düşünürlerinden olan Ziya Gökalp özellikle dil konusunda, Arapça’ya karşı Türkçe’yi savunanların başında yer almış; “...Farzımuhal olarak bir takım müstebitçe kanunlarla İstanbul ahalisi bu acayip yazı dili ile konuşmaya başlamış olsaydı bile bu yazı dili gerçekten milli dil olamazdı.” diyerek bütün

---

⁴¹ ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**, s.28.

⁴² Afet İNAN, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara, s.182.

⁴³ CANPOLAT, “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”₂, s.28.

⁴⁴ Mustafa ERGÜN, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara, 1982, s.88.

Türkiye'ye bu dilin zorla kabul ettirilemeyeceğini savunmuştur.⁴⁵

1.3. Mütareke Dönemi'nde Yapılan Çalışmalar (1919–1922)

Atatürk; Milli Mücadele Hareketi'ne başlamak üzere, daha kongrelerin düzenlendiği sıralarda ileride yapacağı devrimleri de kafasında tasarlamıştı. O, bu devrimleri önceleri gizli tutmuştu. Mazhar Müfit (Kansu) bunu şöyle nakleder:

“-O, hatıra defterime ve günü gününe her olayı not edişime hem memnun olur, hem de bazen şaka yapmaktan kendisini alıkoymazdı.

-Hafızalarımız zayıfladığı zaman Mazhar Müfit'in defteri çok işimize yarayacak, derdi. Defteri getirdiğimi görünce, sigarasını birkaç nefes üst üste çektikten sonra:

-Amma bu defterin bu yaprağını kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar gizli kalacak. Bir ben , bir Süreyya, bir de sen bileceksin, dedi,. Şartım bu ...Süreyya da, ben de

-Buna emin olabilirsiniz Paşam ...

Paşa bundan sonra :

-Öyle ise önce tarih koy !... dedi.

Koydum : 7-8 Temmuz 1919. Sabaha karşı. Tarihi sayfanın üzerine yazdığımı görünce:

-Pekala... yaz diyerek devam etti :

-Zaferden sonra hükümet şekli Cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha öncede bir sorunuz nedeniyle söylemiştim. Bu bir.

-İki: Padişah hanedan hakkında zamanı gelince gereken yapılacaktır.

-Üç: Tesettür (örtünme) kalkacaktır.

-Dört: Fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir.

Bu anda gayri ihtiyari kalem elimden düştü. Yüzüne baktım. O da benim yüzüme baktı. Bu, gözlerin bir takılıştta birbirine çok şey anlatan konuşuşuydu.

Paşa ile zaman zaman senli benli konuşmaktan çekinmezdim.

-Neden durakladın? Deyince :

-Darılma ama Paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var, dedim, gülerek :

-Bunu zaman gösterir. Sen yaz dedi. Yazmaya devam ettim.

-Beş: Latin harfleri kabul edilecek.

-Paşam yeter... yeter... dedim ve biraz da hayal ile uğraşmaktan bıkmış bir insan edası

⁴⁵ Mustafa ALBAYRAK, “Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928)”, *Atatürk Yolu*, Ankara, Kasım-1989, s.476.

ile:

-Cumhuriyetin ilanını başaralım da gerisi yeter diyerek, defterimi kapadım ve koltuğumun altına sıkıştırdım. İnanmayan bir adam tavrı ile :

-Paşam sabah oldu. Siz oturmaya devam edeceksiniz, hoşçakalın diyerek yanından ayrıldım. Gerçekten de gün ağarmıştı. Süreyya da benimle beraber odadan çıktı. Fakat burada ve bu anda olayların beni nasıl yanıltıp ve M. Kemal'i doğruladığını daha doğrusu Mustafa Kemal'in beni nasıl bir cümle ile mahcup ettiğini itiraf etmeliyim.

Çankaya'da akşam yemeklerinde birkaç defa :

-Bu Mazhar Müfit yok mu kendisine Erzurum'da tesettür kalkacak, şapka giyilecek, Latin harfleri kabul edilecek dediğim ve bunları not etmesini söylediğim zaman defterini koltuğunun altına almış ve bana hayalperest olduğunu söylemişti, dedi.”⁴⁶

Mustafa Kemal, eğitim işine milli mücadele sırasında çok büyük bir önem vermiştir.⁴⁷ Eğitim sorunu Türkiye Büyük Millet Meclisinde 26 Nisan 1920'den itibaren tartışılmaya başlanmıştır.⁴⁸ Sakarya Zaferi'nden önce 16 Temmuz 1921'de Ankara'da “Birinci Maarif Kongresi” toplanarak yeni Türk Eğitim Sistemi'nin kurulması yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Azerbaycan Hükümeti'nin Latin esaslı bir yazıyı 22 Temmuz 1922'de kabul etmesi üzerine, yazı konusu ülkemizde de yeniden ön plana çıkmıştır. Azerbaycan hükümetinin bu konudaki kararı 31 Temmuz 1922 günü Ankara'ya ulaşmıştır. Bu muhtıranın gelişinden bir ay kadar önce, yani 1922 yılı Haziran ayında Gazi Mustafa Kemal, Halide Edip Adıvar'a batılılaşmaktan ve Latin harflerini kabul etme ihtimalinden söz etmiştir.⁴⁹

12 Eylülde aralarında Hüseyin Cahit Yalçın ile Yakup Kadri'nin de bulunduğu İstanbul gazetecileri temsilcileri, İzmir'e giderek Gazi Mustafa Kemal ile görüşmüşler ve Hüseyin Cahit'in “Niçin Latin yazısını almıyoruz?” sorusuna Gazi, “Zamanı daha gelmemiştir” karşılığını vermiş, bu konuda düşünerek ve acele etmeden adım adım ilerleme, Harf devriminin zamanını bekleme yolunu tutmuştur. Bununla birlikte 1922 yılının Ekim ayında, Bursa'da öğretmenlerle yaptığı bir konuşmada, Türkçe'yi, Arapça kalıplarından kurtarmak fikrini öne sürmüştür.⁵⁰

⁴⁶ Mazhar Müfit KANSU, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara, TTK, 1997, s.131-132.

⁴⁷ H. Raşit ÖYMEN, “Cumhuriyet Eğitimine Geçişte Atatürk'ün Etkisi”, *Atatürk Özel Sayısı*, Belleten, c. VI, Sayı 204, Kasım 1988, s.1013-1088.

⁴⁸ İhsan GÜNEŞ, *Birinci TBMM'nin Düşünsel Yapısı (1920-1923)*, Eskişehir, 1985, s.226-236.

⁴⁹ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.42.

⁵⁰ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.42.

2. Cumhuriyet Dönemi Harf Çalışmaları

2.1. Atatürk'ün Harf Devrimine Yönelik Görüşleri

Gazi Mustafa Kemal Paşa Büyük Zafer şenliklerine katılmak üzere İstanbul'dan Bursa'ya gelen öğretmen topluluğuna hitaben 27 Ekim 1922'de yaptığı konuşmada; *"Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak ve devam ettireceksiniz ve mutlaka başarılı olacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım, sizi takip edeceğiz ve sizin karşılaştığınız engelleri kıracağız..."Silahıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde göstereceğine asla şüphem yoktur.*"⁵¹ diyerek eğitimin önem ve önceliğini vurgulamıştır.

Atatürk'ün eğitimle ilgili en önemli hedefi halkımızı cehaletten kurtarmaktı. Bunun ilk ve temel koşulunun, yeni bir harf sistemine kavuşmak olduğunu çok iyi biliyordu. Harf devrimini bir eğitim ve kültür devrimi olarak görüyordu. Bu amaçla kapsamlı çabalardan ve hazırlıklardan sonra 1 Kasım 1928 günü Millet Meclisini açış söylevinde Gazi Mustafa Kemal şöyle diyordu: *"Her şeyden evvel her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti, bilgisizlikten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay olan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma-yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir."*⁵²

1928 'de üç ay gibi kısa bir sürede ikili kullanıma kesinlikle izin verilmeksizin, Latin harflerine geçilmesi fikrinin Atatürk'e ait olduğu açıktır. Atatürk bu konuda tek başına cesurane bir karar almıştır. O kadar ki, o vakte kadar Latin harflerinin kabulünü öneren ve savunanlar bile onun bu radikal girişimini desteklemekten çekinmişlerdir.⁵³

Atatürk, eğitim dilinin tümüyle Türkçe olması üzerinde ısrarla durmuş, eğitimin "milli eğitim" olmasının baş şartının buna bağlı olduğunu söylemiştir. Yabancı dil öğrenmeye karşı değildir, sadece bilimin öğrenilmesinde kendi ana dilimizin kullanılmasının bizi daha ileriye götüreceğine işaret etmiştir. 1954 yılına kadarda yabancı dille eğitim yapan hiçbir okul bulunmamaktadır.⁵⁴

⁵¹ Ahmet MUMCU, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi-2*, Ankara, 1987, s.162.

⁵² ORTAÇ, *Halkın Eğitime Hizmet Edenler*, s.19-21

⁵³ İlber ORTAYLI, "Harf Devriminin Dış Ülkelerdeki Etkileri Üzerine", s.103

⁵⁴ Oktay SİNANOĞLU, *Neden Hedef Türkiye*, İstanbul, 2001, s.87.

2.2. 1923–1928 Yılları Arasında Yapılan Hazırlıklar

21 Şubat 1923'de İzmir'de toplanan "Milli İktisat Kongresi", Türkiye'nin ekonomik ve sosyal birçok meselelerin müzakeresine imkân hazırlamıştı. İşte bu müzakereler sırasında "Latin Harfleri"nin kabulü hakkında, kongrenin işçi delegelerinden İzmirli Nazım ile iki arkadaşı tarafından bir önerge verildi. Önerge "Latin harfleri İslam birliğini bozacak" gerekçesiyle genel kurulda okunmayarak reddedildi. Kongre Başkanı Kazım Karabekir Paşa, basına verdiği demeçte düşüncelerini kamuoyuna da açıkladı. Paşa'nın "Latin Harflerini Kabul Edemeyiz" başlığı altında, Hakimiyet-i Milliye gazetesinin 5 Mart 1923 tarihli nüshasında çıkan bu demecinde görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:⁵⁵

*“Bu fikir bir zamanlar Avrupa’da hercümerci mucip oldu. Bu cereyan evvela orada başladı. Bizim İslam hurufatımız kafi değilmiş. Binaenaleyh, Latin hurufatı alınmalıymış. Orada bazı arkadaşlarımız bu fikrin mürevvici oldular. Fakat neticede bunun felaketli olduğunu anladılar ve pişman oldular. Bu fikrin müthiş bir felaket olduğunu Arnavut kavmi de pek geç olarak anladı. Ma’atteessüf arz ederim ki, Azerbaycanlı arkadaşlarımızda bu felakete bu gün düştü. Bu hususta hususi olarak bizden de fikir soranlar oluyor. Biz bunun vehametini ve bu harflerin değiştirilmesinin bu gün küre-i arz üzerinde yaşayan 350 milyon ehli İslam’a ait olduğunu söyledikse de, onlar anlaşılmaz bir şekl-i huruf kabulü noktasına yürüdüler. Arkadaşlar, bu gün hangi ecnebi ile görüşseniz ilk işiteceğiniz sözler: Türkçe gayet güzel bir lisandır, kolaydır, fakat harfleri fenadır.”*⁵⁶

İzmir İktisat Kongresi'ne İzmirli Nazım ile iki arkadaşı tarafından verilen önerge Kongre Başkanı Kazım Karabekir Paşa'ca "Latin harfleri İslam birliğini bozar" gerekçesi ile okutulmayınca Kılıçzade Hakkı Bey makalelerinde; "Biz yalnız Müslüman mıyız? Yoksa hem Türk, hem Müslüman mıyız? Eğer yalnız Müslüman isek bize Arap harfleri yetişir ve Arap dili gerekir. Eğer Türk isek bir "Türk Kültürüne" muhtacız. Bu kültür ise her şeyden önce dilimizden başlayacaktır... Arap harflerinden başka harflerle Kuran yazmak küfür değildir. işte sorunun özü buradadır" diye yazmıştır.⁵⁷

TBMM'nde sık sık ortaya atılıp tartışılan Türklük, Türkçülük, Türk dili konularını büyük bir dikkat ve özenle izleyen Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey de, en küçük bir dil aksaklığına tahammül edemiyor, doğru, açık, anlaşılır bir Türkçe konuşulup yazılmasını öneriyor ve hemen hemen her konuda ve her kanun teklif ve tasarısında, özellikle dil

⁵⁵ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.42.

⁵⁶ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.42-43.

⁵⁷ İsmet GİRİTLİ, *Günümüzde Atatürkçülük*, İstanbul, *Der Yayınları*, 2000, s.201-204.

aksaklıklarının giderilmesine çalışıyordu. Tunalı Hilmi Bey bu amaçla TBMM'nin ikinci yılında, 26 Ağustos 1923'de, "Türkçe Kanun Teklifi"ni sunmuş, ancak teklif mecliste görüşüldükten sonra İslam birliğini bozacağı gerekçesiyle kabul edilmemiştir.⁵⁸

Gerçekten de o günler, yeni kurulan Türk devleti için kritik geçiş dönemi idi. Saltanatın kaldırılmasının yankıları hâlâ devam etmekteydi. Nitekim Hüseyin Cahit'in neden Latin harflerinin alınmadığı konusunda Atatürk'e yönelttiği soruda, Atatürk tarafından; "...Zamanı daha gelmemiştir..." diye cevaplandırılmıştı.⁵⁹

TBMM'nin açıldığı günlerden başlayarak devam eden Türkçe dil konusu üzerindeki görüşler ve tartışmalar Tunalı Hilmi Bey'in verdiği "Türkçe Kanun Teklifi" ile ivme kazanmıştır.⁶⁰

25 Mart 1924 günü, TBMM'nde Bütçe Kanunu Tasarısı görüşülürken söz alan İzmir milletvekili Şükrü Bey, okuma konusuna değinerek, Arap harflerinin Türkçe'ye uygun olmadığını açıklayarak, halkın okuma yazma oranındaki düşüklüğünü, Arap harfleriyle yazmaya bağlıyordu.

03 Mart 1924 günü, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesiyle bütün öğretim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığının çatısı altında ve aynı program çevresinde birleştirilmeleri sağlanmıştır. Aynı tarihte, Teşkilat-ı Esasiye'ye eklenen bir maddeyle okur yazar olmayan kız çocuklarının devlet okullarında ücretsiz olarak öğretim görmeleri, zorunlu hale getirildi.⁶¹

1926 yılında, Latin harfleri konusu yeniden canlandı. Akşam gazetesinin 28 Mart 1926'da "Latin Harflerini Kabul Etmeli mi, Etmemeli mi ?" başlığı altında düzenlediği anket geniş yankılar uyandırdı. Bu ankete katılan dönemin ünlü yazar ve bilim adamları Arap harflerini savunan yazılar yazmışlardır. Bunlar arasında Halit Ziya (Uşaklıgil), Necip Asım (Yazıksız), Veled Çelebi (İzbudak), Ali Canip (Yöntem), İbrahim Alaattin (Gövsä) gibi kişiler vardı. Yazı değişikliğini savunan aydınlar ise şu gerekçeleri ileri sürüyorlardı :⁶²

- 1.Halka okuma-yazmayı daha kolay öğretmeyi sağlayacak bir yazı sistemini kabul etmek, düşük olan okuma-yazma oranını, böylece yükseltmek,
- 2.Türkçe'nin zenginliğini ve canlılığını daha iyi ortaya koyup gelişmesini sağlamak,
- 3.Uygar milletlerle daha kolay iletişim sağlayabilmek.

⁵⁸Eğitim ve Öğretim Araştırma Grubu, "Türkçe Kanun Teklifi", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, İstanbul, 1985, s.32

⁵⁹ ATAY, **Çankaya**, s.563.

⁶⁰ Eğitim ve Kültür Araştırma Grubu, "Türk Yazı İnkılabının Fikri Hazırlıkları", s.37.

⁶¹ ALBAYRAK, "Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928)", s.480.

⁶² ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**, s.54.

Latin alfabesi, 1926'daki Bakû Kongresi'nde, Sovyetler Birliği'ndeki bütün Türk-Tatar Cumhuriyetleri tarafından kabul edildi. Bu, Türk milletinin iki büyük grubunun, artık birbirlerinin yazılı eserlerini okuyamayacak hale gelmesi demek oluyor ve yazı değişikliğini daha da zorunlu kılıyordu. Ertesi yıl, yeni basılan posta pullarında Latin yazısı kullanıldı. Bununla beraber İsmet Paşa genel bir değişmeye kuvvetle karşıydı. Ona göre, yeni harfler öğrenilinceye kadar, devlet dairelerinde orduda, basında, okul ve üniversitelerde büyük karışıklık olacaktı.⁶³

Atatürk, 1927 Haziranında Milli Eğitim Bakanlığından Latin harflerinin kabulü için hazırlık yapılmasını istemiştir.⁶⁴

18. ve 19. yüzyıllardan beri Orta Avrupa ve Balkanlar'da bütün ulusların aydınları arasında "konuştuğunuz gibi yazınız" sloganı yayılmıştı ve yazıda bir takım arkaik biçimleri, görevini kaybetmiş harfleri atma faaliyeti göze çarpıyordu. Bu bir tür ulusalcılığın ve yurt birliğinin de ifadesi olmuştu. Şive farklarını yazı dilinde ortadan kaldırmak ve standart bir ulusal dili geliştirmek amacıyla bu yola gidilmişti. Yani ticarete veya devlet dairelerinde işlerliği şüpheli bir yazı söz konusu idi. Oysa Türkiye'de harf devriminin hemen ardından stenografi de öğretilmeye başlanmış, yeni harflerin kullanılma zorunluluğu ve gereğinin yanında imlanın kolay ve standart niteliği de buna yardım etmiştir.⁶⁵

---

⁶³Lord KİNROS, **Atatürk Bir Millettin Yeniden Doğuşu**, İstanbul, Sander Yayınevi, 2001, s.666.

⁶⁴ Nil Türker TEKİN, **Ana Hatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, İstanbul, 2001, s.163-165.

⁶⁵ ORTAYLI, "Harf Devriminin Dış Ülkelerdeki Etkileri Üzerine", s.103-108.

İKİNCİ BÖLÜM

HARF DEVRİMİNİN GERÇEKLEŞMESİNDEKİ AŞAMALAR

1. Harf Devriminin Amacı ve Hazırlıkları

1.1. Harf Devriminin Amacı

Harf Devrimi, toplumun geniş bir kesiminin hızla okuma yazma öğrenmesini olanaklı kılmanın yanı sıra, Türk dili ve kültürünün Arap kültürünün etkisinden kurtarılmasını amaçlıyordu.

Türkiye’de, eğitim tabana hızla yayılamamakta; ulus, çağdaş düşünceye kavuşamamaktaydı. Bu durumun nedenleri olarak, Arap harflerinin okuma yazmayı güçleştirdiği ve batılı düşünceye geçişi frenlediği vurgulanmaktaydı.⁶⁶

Yeni harflerin kabulünden sonra ilk on yıl içinde dilimizdeki "özleşme" "arındırma" ve "gelişme" hızlanmıştır. Zira yeni yazı bizi Arapça ve Farsça sözlerden uzaklaştırıp, Türkçe konuşup yazmaya zorlamıştır.

Türkçe, Arap harfleri ile kolay yazılıp okunamıyordu. Harf İnkılabının hedefi, okuyup yazmayı kolaylaştırmak ve yaymak, modern öğretim ve eğitimin gerçekleşmesini sağlamaktı.

Dil devrimi, ulusal kültürün gelişmesi için ulusal dilin canlandırılması prensibine dayanır. Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkeleri ve devlet felsefesi ile bağlantılı olarak, Atatürk'ün yazı inkılâbı konusunda dayandığı gerekçe, Arap dilinin ihtiyaçlarından doğmuş olan Arap yazısının Türk dilinin özelliklerine aykırı düşmesidir. Bu gerçek, ülkede okuma yazma güçlüğü doğuruyor ve kültür alanındaki gelişmelerin önünü tıkıyordu.

Bilindiği üzere Atatürk inkılâplarının dayandığı temel ilke, Türk Devletini siyasî yapısı bakımından olduğu gibi, sosyal yapısını şekillendiren kültür değerleri bakımından da çağdaş bir devlet hâline getirmektir. Milli değerlere bağlı bir çağdaşlaşmanın ifadesi olan harf inkılâbı sosyal ve kültürel alandaki öteki devrimlere de temel oluşturan bir özellik taşımaktadır. Türk toplumunun kendi diline, kendi tarihine sahip çıkabilmesi, eğitim birliğine ve millî bir eğitim sistemine kavuşabilmesi, okuyup yazma öğrenmenin kolaylaştırılması ve kültür alanındaki gelişmelerde gerekli hamlelerin yapılabilmesi gerekliydi. Bu her şeyden

⁶⁶ Bekir ÖZGEN, *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*, İzmir, Kültür Yayınevi, 1993, s.29.

önce Türk ulusunun kendi dilinin özelliklerine uygun, kolay öğrenilir bir alfabe sistemine sahip olması ile gerçekleştirilebilirdi.⁶⁷

Yeni devlet için ufak çaplı düzeltme ve düzenleme girişimlerinin yeterli olmayacağı açıktı.⁶⁸ Harf Devrimi Türk dil ve kültür tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır.⁶⁹

1.2. Harf Devrimi'nin 1928 Yılında Gerçekleşmesinin Nedenleri

1926 yılının ilk yarısında Bakû'de Inci Türkoloji Kongresi adını taşıyan bir kongre toplanmıştır. Kongreye Almanya'dan bir delege ve Türkiye'den de iki delege katılmıştır. Alman delegesi Theodor Menzel, kongrenin çalışmaları üzerine aşağı yukarı 100 sayfa tutan ve kongrede görüşülen bütün konuları içeren iki uzun yazı yayınlanmıştır. Türkiye'yi temsilen kongreye Prof. Fuad Köprülü ve Hüseyinzade Ali Bey katılmışlardır. Prof. Fuad Köprülü o sıralarda daha çok Türk edebiyatı tarihi ile uğraşıyordu, Onun Bakû kongresinde Fuzuli hakkında bir bildiri sundu. Bu bildiri sonradan Bakû'de neşredilmiştir. Hüseyinzade Ali Beyin ise daha çok kongrenin dil seksiyonunda yapılan çalışmalara katıldı. Menzel'in anlattığına göre, Bakû kongresinde çalışmalar birkaç seksiyon halinde sürdürülmüştür. Fakat en uzun ve hareketli tartışmalara sahne olan seksiyon, Rusya'da yaşayan Türkler için kabul edilmesi düşünülen alfabe sistemi üzerinde çalışan seksiyon olmuştur. Bu konuda her şeyden önce Arap harfleri değişebilir mi? Rusya'daki Türkler için o zamana kadar kullanılmış olan Arap harflerinin değişmesi uygun olur mu, olmaz mı? konusu ele alınmıştır. İkinci bir konu olarak, Arap alfabesi değiştiği takdirde, Rus alfabesi mi kabul edilmelidir, yoksa Latin alfabesi mi veya bu alfabeye dayanan biraz değişik bir yazı sistemi mi düşünülmelidir, konusu tartışılmıştır. Üçüncü konu olarak da, bütün Türkler için, Rusya Türkleri için ortak bir alfabe sistemi mi düşünülmelidir, yoksa ayrı ayrı, Tatarlar için, Özbekler için, Azeri Türkleri için vb. ayrı ayrı alfabeler mi kabul etmek daha uygun düşer konusu görüşülmüştür. Rusça'da olmayan ü, ö, gibi sesleri vermek bakımından Rus yazı sisteminin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Kongreyi takip eden yıllarda Rusya Türkleri için Latin yazı sistemine dayanan bir takım yeni harfler ihdas edilmiştir. Tatarlar, Azeri Türkleri, Başkurtlar, Kırgızlar için Latin alfabesine dayanan ortak bir yazı sistemi kurulmasını savunan Türkologlardan biri Aleksandır

---

⁶⁷ ÖZGEN, *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*, s.30

⁶⁸ Kamile İMER, *Türkiye'de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınevi, 2001, s.51.

⁶⁹ Zeynep KORKMAZ, "Atatürk'ü Düşüncede Türk Dilinin Yeri", *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, s.167.

Samoyloviç idi.⁷⁰

Yeni Türk harflerinin kabulünün 1928 yılında gerçekleşmesi tesadüf değildir. Bunun önemli sebepleri vardır. Yazı değişikliği, her şeyden önce yeni kurulan Türk devletinin gerektirdiği devrimlerden biridir. Çünkü Cumhuriyet, köklü bir düzen ve siyasal yapı değişikliğidir. Osmanlı Devleti'nin çağdışı kurumlarını yıkmak, kültürel değerlerini, millileşme ve çağdaşlaşma doğrultusunda değiştirmek girişimleridir. Bu girişimlerin gerçekleşmesi de büyük ölçüde, Türk toplumunun Cumhuriyetin getirdiği yeni değerleri benimsemesini, yaşantısını buna göre düzenlemesine bağlıdır. Yazı, çağdaş uygarlık değerlerini Türk insanının yaşantısına geçirmede bir araçtır. Başka bir deyişle toplumun yapısını belirleyen çok boyutlu bir araçtır. Kısaca, Cumhuriyet döneminin, çağdaşlaşma ve batı uygarlığına ayak uydurma ülküsü alfabe sorununu zorunlu olarak gündeme getirmiştir.

Ancak, bu yolda bilinçlenme kolay olmamıştır. Alfabe sorunu geçirmesi gerekli olan aşamaları bir bir yaşamıştır. Alfabe değişikliğinin ardında 60 yılı aşan, önemli bir geçmiş ve birikim vardı. Buna rağmen, Cumhuriyetin ilk yıllarında da harf devrimini gerçekleştirmek mümkün olamamıştır. Çünkü yazı, kültürün en belirgin ve etkin araçlarından biriydi. Yazının değişmesi, bir toplumun bütün kültür elemanlarının ve kültür değerlerinin yok olması anlamına gelir ki, yaklaşık bin yıldır kullanılan ve kök salan Arap yazısının atılması bu bakımdan hiç de kolay olmamıştır. Arap alfabesine dayalı olan yazı, eski toplumun ve eski bir kültürün bir simgesidir. Dolayısıyla eski siyasal iktidarın da ayrılmaz bir parçası idi. Ayrıca Arap yazısı, Kuran-ı Kerim'in yazısı niteliğini taşıdığı için, Türk halkı arasında kutsal bir anlamı da vardı.

Bunlara karşılık, Atatürk'ün çağdaşlaşmak amacı ile yaptığı girişimleri açıklayan "İnkılapçı" kavramının temelinde önemli bir bilimsel ilke bulunuyordu. Bu, bir toplumda, kültürel yapının değişmesi için, yeni kabul edilecek kültür elemanlarını alıcı toplumun, eski kültür elemanları ile uyuşması gereği idi. Atatürk bu bilimsel gerçeği tüm eylemlerinde en başta dikkate almıştır. Nitekim Atatürk, bu uyuşmazlığı şöyle açıklamıştır: "*Türk toplumunun üzerindeki dini baskının olumsuz etkilerini kaldırmak sureti ile Türkiye'de radikal bir batılılaşma ve modernleşme sağlanabilir*".⁷¹

Bu konu ile ilgili makalesinde, Mustafa Canpolat, şunları yazmaktadır:⁷²

"1862 dolaylarında başlayan ve oldukça uzun bir serüven geçirdikten sonra, Cumhuriyet dönemine değin gelen Latin harfleri konusu Büyük Atatürk'ün işe el koyması ile

⁷⁰ Hasan EREN, "Yazıda Birlik", **Harf Devriminin 50nci Yıl Sempozyumu**, Ankara, 1981, s.85-89.

⁷¹ N.ERDENTUĞ, "Atatürk'te Kültür Dinamizmi Görüşü", **Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı**, s.73.

⁷² CANPOLAT, **Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi**, s.32.

çok kısa bir süre içerisinde çözüme ulaşmıştır. Daha önce olabilir miydi ? Sorusu akla gelebilir. Yanıtım, olamazdı biçiminde olacaktır. Yazı değişimi gerçekte Atatürk devriminin bir parçasıdır. Laiklik ilkesi benimsenmeden bir yazı değişikliği yapılamazdı. Köklü bazı değişiklikler yapılmadan bir yazı değişikliği yapılamazdı. İmparatorluk düzeni içerisinde bir yazı değişikliği yapılamazdı. Ulusçuluk akımı gelişmeden bir yazı değişikliği yapılamazdı. Kısacası Cumhuriyet kurulup, Atatürk ilkeleri birer birer kurumlaşmaya başlamadan bir yazı değişikliği yapılamazdı”.

03 Mart 1924 de Hilafet ile Evkaf ve Şer’iye Vekâleti kaldırılmış, bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetimine verildi. Böylece devlet yönetiminin ve eğitimin laikleştirilmesi süreci başlatılmış oldu. 1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatılmış, kılık kıyafet değiştirilmiş, Hukuk Fakültesi açılmış, 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilmişti. 2 Mart 1926’da “Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun”la eğitim işleri düzenlenmiş, ilk ve orta öğretimin esasları saptanmış, çağdışı bütün dersler kaldırılmıştır. Çağdaş eğitim ve öğretim yapacak okullar açılmış, öğretimi zorlaştıran sakıncalar harfler dışında kaldırılmıştır.⁷³

1925’den 1929 tarihine kadar süren Tahrir-i Sükûn döneminde gerek diğer devrimlerin, gerekse harf devriminin gerçekleşmesi için uygun ortamın hazırlanmasında önemli bir etken olmuştur. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Atatürk tarafından başlatılan Türk devrimine karşı, ülke içinden ve dışından gelebilecek tehlikeleri önlemek ve devrimleri daha rahat bir şekilde gerçekleştirebilmek için 4 Mart 1925’de TBMM tarafından, Tahriri Sükûn Kanunu çıkarılarak harf devriminin yapılması için gerekli zaman hazırlanmıştır. Atatürk, büyük Söylevinin sonlarında bu kanundan söz ederken şunları söylemiştir:⁷⁴

“Tahriri Sükûn Yasasının yürürlükte ve İstiklal Mahkemelerinin çalışmakta bulunduğu süre içinde yapılan işleri göz önüne getirecek olursanız meclisin ve ulusun güven ve inancının tam yerinde kullanıldığı kendiliğinden anlaşılır... Biz Tahriri Sükûn Yasasının yürürlükte oluşundan yararlandıkça, ulusumuzun alnının olduğu gibi açık ve temiz göstermek için, ulusumuzun bağınaz ve ortaçağ anlayışlı olmadığını kanıtlamak için yararlandık... Şunu söylemeliyim ki biz her araçtan yalnız ve ancak bir ülkü için yararlanırız. O ülkü şudur : Türk ulusunu, uygar toplumlar arasında yakıştığı kata yükseltmek ve Türk Cumhuriyetini sarsılmaz temeller üzerinde her gün daha çok güçlendirmek”.

Tahriri Sükûn Kanunu yürürlükte iken kabul edilmiş olan yeni Türk Harfleri Kanunu da, Türk milletini kültürler alanında güçlendirmek içindir. Tahriri Sükûn Kanununun yürürlükten kalkması dolayısıyla 4 Mart 1929’da, Başbakan İsmet İnönü, mecliste bir

⁷³ MUMCU, **Türk Devriminin Temelleri Ve Gelişimi**, s.153.

⁷⁴ Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU, “Yazı Devriminden Dil Devrimine”, **Yazı Devrimi**, s.20.

konuşma yapmış, bu konuşmanın bir yerinde de şunları söylemiştir:⁷⁵

“Türk Harfleri de bu dönemde konuldu. Hemen öğrenen yüzbinleri bir yana bırakalım, bu gün Halk Okullarında anadilini okuyup yazmaya çalışanlar erkek-kadın bir milyonu aşıyor. Bu sayı duraksayanları uyandıracak başlı başına bir kanıttır”.

İsmet İnönü, hatıralarında, harf devrimi ile ilgili Atatürk ile aralarında geçen konuşmaları şöyle anlatmaktadır:⁷⁶

“Harf devrimi ilan edilmeden iki sene evvel Atatürk’e söyledim :

—Bu, kolay değildir. Sen Harp zamanı karargâhta çalıştın mı ?

—Hayır, dedi.

—Ben bilirim dedim. Bunu tecrübe ettim. Bütün devlet muameleti, her şey bozulacak. Herkes iki yazı kullanacak. Kabul edildi diye kendisini mecbur hissedecek, yeni harfleri kullanacak, birde asil işidir, kıymetli işidir diye eski harfleri kullanacak, başa çıkamayız iyi düşün.

Atatürk’e bunları söyledim ve benim ikazım cesaretini kırdı. Harf devrimini iki sene sürükledi. Resmi beyanlarında, grupta, partide yaptığı konuşmalarda, yeni harfleri düşünüyoruz diyordu. Fakat başlayamıyordu. Nihayet harf devrimini emrivaki halinde ilan etmeden önce, kendisine şöyle dedim :

—Bunu istiyorsunuz, yapacaksınız, fakat tatbik etmeyeceksiniz.

—Kim ? dedi.

—Siz, dedim. Başta siz olmak üzere hiç biriniz tatbik etmeyeceksiniz. Büyük bir devrim hareketi yapacağız. Bir devrim yapıldığı zaman, bunun tatbik etme mevkiinde bulunanların kararlarındaki inanç, ciddiyet ve sebat hakkında hiçbir şüphe olmamalı. Evvela biz, bunun birinci derecede tatbikçisi olmalıyız. Riayet etmeliyiz.

Atatürk söz verdi :

—Tatbik edeceğiz, ben başta olmak üzere hepimiz tatbik edeceğiz, dedi.

Harf devrimi oldu.”

Ord. Prof. Hikmet Bayur, harf devriminin 1928 yılında yapılması ile ilgili düşüncelerini şu şekilde anlatmaktadır.⁷⁷

“Atatürk bir işe girerken gerek iç, gerek dış durumu inceler ve ona göre davranırdı... Atatürk esaslı ve uzun zaman alacak bir devrime, bir harekete giriştiği vakit, etrafi gayet iyi kollar, yani o yapacağı hareketi durdurmak mecburiyetini yaratacak bir hadise ihtimali var

⁷⁵ İsmet İNÖNÜ, **Hatıralar**, C.II, Ankara-1987, s.221.

⁷⁶ İsmet İNÖNÜ, **Hatıralar**, C.II, Ankara-1987, s.221-222.

⁷⁷ Hikmet BAYUR,“Tartışmalar ve Açıklamalar”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, Ankara, TTK, 1991, s.91.

mi? Bunu kollar ve gayette iyi takdir eder. Şimdi iç durumu ele alalım. Atatürk'ü en çok sıkın İttihatçı tarizleriydi. İttihatçı tarizleri Atatürk'e 1926'daki suikastten sonra tamamıyla ezilmiştir. Binaenaleyh orada bir sinmişlik vardır, oradan artık korkulmaz. İkincisi dışarıda, Yunanistan ile dostluk başlamıştır. Yunanistan ile dostluk demek Avrupa ile olan gücencikliğimizin, kırgınlığımızın izalesi demektir. Çünkü o vakte kadar batı Avrupa bize fena gözle bakıyordu ve bizi almıyordu arasına. Ama Yunan vasıtasıyla o tarafa yaklaşmış olduk”.

Avrupa'daki askeri ve siyasi durumlarında Atatürk'e zaman kazandırdığını ifade eden Bayur, sözlerini şöyle tamamlamıştır :⁷⁸

“Mussolini de kafi derecede kök salmamıştır. Memleketinde muhalifi çoktur. Sağa-sola çatacak durumda değildir. Bu esaslar dahilinde bunlara bakarak, Atatürk bir kaç yıl uğraştıracak ve kendisine zaman sağlayacak bir durum görmüştür. Bu işe girişmiştir”.

1.3. Devrimin Hazırlık Safhası ve Başlatılması

Arap harfleri, şekilleri, şekilsizlikleri ile 900 yıldan beri Türk diline sarılmıştı. Bu kadar eski, bu kadar derin bir mazi söküp atılacaktı. Genç Türkiye Cumhuriyeti, rejim yönünden birçok devrimler görmüştü: fakat harf devrimi, hemen hemen hiç birine benzemiyordu. Bu, aslında bir ihtilal olacaktı. İki hafta gibi kısa bir zaman içinde birbirini izleyen açıklamalar böyle büyük devrimin açığa vurulan ilk müjdeleri idi.⁷⁹

8 Mayıs 1928'de CHP Genel Sekreteri Erzincan milletvekili Saffet Bey ile arkadaşlarının hazırladıkları “Latin Rakamları Tasarısı” 20 Mayıs 1928'de mecliste kabul edildi. Konu mecliste görüşülürken, Hasan Fehmi Bey, yeni harflerin ne zaman kabul edileceğini sordu. Latin rakamları kanunuyla ilgili söz alan Maliye Bakanı Şükrü (Saraçoğlu) Bey, harfler konusunda değinerek şunları söylemiştir :⁸⁰

“Harfler meselesine gelince; kezaik Büyük Millet Meclisinin şimdiye kadar ittihaz ettiği büyük kararlarda kendine meslek ittihaz ettiği büyük bir şiarı vardır ki, her hangi bir mesele, muazzel bir mesele bilhassa ilmi ve fenni bir mesele halledileceği zaman bütün kuvvet ve kudret kendi elinde olduğunu bilmek ile beraber Büyük Millet Meclisi daima ilim ve fen mebahisinde bilhassa mütehasısların raporlarının kati olarak ifade edilmiş olduğunu görmek ister. Hükümet memleketin bir ihtiyacını, Büyük Millet Meclisinin izhar ettiği bu arzuyu daha evvel teemmül etmiş ve bu büyük meselenin halli için iktiza eden komisyonu hayli haftalar

⁷⁸ Hikmet BAYUR,“Tartışmalar ve Açıklamalar”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, Ankara, TTK, 1991, s.91-92.

⁷⁹ Naşit Hakkı ULUĞ, **Üç Büyük Devrim**, İstanbul, Baha matbaası, 1973, s. 165-166.

⁸⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.6, s.334.

evvel teşkil etmiştir. Ümit ediyoruz ki, mütehassısların, alimlerin ve mütefenninlerin bir arada toplanarak bir noktada ittihaz ettikleri gün, onu bir gün dahi tehir etmeksizin heyet-i celilenize takdim edeceğiz.”

Şükrü Bey’in konuşmasından sonra söz alan Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey’in açıklamalarından yazı inkılabının fikrî hazırlıklarının hangi aşamalardan geçtiğini ve hükümetin tutumunu anlamak mümkündür. Mustafa Necati Bey’e göre:⁸¹

“Bu işte biraz geç kalıyorsak, teşkil ettiğimiz komisyonun, Encümenin faaliyetinin neticesine muntazır olduğumuzdandır. Hurufat meselesi tabiatıyla medeniyet aleminin kabul etmiş olduğu esaslar dahilinde halledilecektir. Fakat suhuletle tatbik etmek mecburiyeti de hükümetimiz üzerince ağır bir vazife olarak bulunmaktadır. Onun için heyet-i aliyeniz mutmain olmalıdır. Hükümetimiz mütehassıs encümenlerin, komisyonların faaliyetini mütemediyen teşvik etmekte ve yakın bir zamanda kabiliyet-i tatbikiyeyi haiz olarak getireceği hurufatı her halde uzun zaman bekletmeden heyet-i aliyenize takdim edecek bir şekilde çalışmaktadır.

Arkadaşlar, Maarif Vekili sıfatı ile Hasan Fehmi Bey üstadımız tarafından vuku bulan suale cevap vermek mecburiyetindeyim. Heyet-i aliyenizin gerek bütçede kabul ettiğimiz bir esasla ve gerek vuku bulan tasrihatla hurufat meselesinin üzerinde, hükümetin nazarı dikkatini celbetmiş ve bu işe ait olan esasat ibzar etmeyi emretmesinden zaten bu işle iştigal eden arkadaşlarımız bu iş etrafında çalışmışlardır. Yalnız herhangi bir büyük meselenin halli için, tabii, zaman ihtiyaç bulunmakla beraber tatbikat sahasında lazım gelen tashilatı irâ'e etmek tam ve kamil olarak tatbik etmek mecburiyeti vardır.”

Bu suret ile TBMM, harf devrimi konusundaki fikri hazırlıkların hangi aşamalara geldiğini ve hükümetin bu konudaki tutumunu öğrenmiştir. Aynı yılın başlarında, Paris’te oturan Dr. Rıza Nur “Oğuzname”yi, İskenderiye’de, Latin harfleri ile bastırarak bu harflerle Türkçenin rahatça ifade edilebileceğini göstermiştir.⁸²

20 Mayıs 1928’de Milli Eğitim Bakanlığı’nın önerisiyle Bakanlar Kurulu, alfabe konusunu incelemek, yazı hakkında ortaya atılan çeşitli görüşleri tespit etmek ve düşüncelerini bildirmek üzere “Dil Encümeni” adıyla bir komisyon kurulmasına karar verdi. Bu komisyon, Fransız, Alman, İngiliz, Macar gibi birçok milletin alfabelerini inceledikten sonra, 26 Haziranda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’nın başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır.

Bu komisyon, milletvekilleri Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Yakup Kadri ve Eğitim yüksek

⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.6, s.334.

⁸² ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**,s.60.

memurları Mehmet Emin Erişirgil, İhsan Sungu, Avni Başman ve uzman Ragıp Hulusi Özden, İbrahim Grandi, Ahmet Cevat Emre olmak üzere dokuz üyeden oluşmuştur. Ancak komisyonun üye sayısı, Fazıl Ahmet Aykaç, İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Rasim, Celal Sahir Erozan ve İsmail Hikmet Ertaylan'ın katılmasıyla daha sonra ondörde çıkmıştır.⁸³

Komisyon, iki rapor hazırlamıştır. Birisi, raportörlüğünü Ahmet Cevat'ın yaptığı "Gramer Hakkında Rapor", diğeri ise raportörlüğünü İbrahim Grandi'nin yaptığı "Elifba Raporu"dur. "Elifba Raporu", Ağustos 1928 de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya sunulmuştur. Bu rapor, Türk alfabesi konusunda ilk resmi ve bilimsel rapor özelliğini taşıyordu.⁸⁴ Başbakan İsmet İnönü de Latin Alfabesi Komisyonuna girmiş, 17 ve 19 Temmuz tarihli toplantılarda, yeni alfabe "Türk Alfabesi" adını o vermiştir.

Bu sıralarda, Milliyet Gazetesi yeni alfabe kampanyasına başlayarak "Dil Encümeni" üyelerinin hazırladığı alfabe "26 Hazirandan itibaren kullanmaya başlamıştır."⁸⁵

Temmuz ayının sonlarına doğru, "Dil Encümeni"nden Falih Rıfkı, Mehmet Emin ve Ahmet Cevat, Dolmabahçe Sarayına gelerek Atatürk'e alfabe raporu ile ilgili bilgi sundular. Osmanlıca'daki yabancı asıllı sözcüklerin bütün söyleniş haklarını verecek harf ve işaretler bulundurup bulundurulmaması konusunda, üyeler arasında fikir ayrılığı çıktığını da belirttiler.

Atatürk, yeni yazıyı uzun uzun inceledikten sonra, Falih Rıfkı'ya sordu :⁸⁶

"-Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz ?

-Bir onbeş yıllık uzun, bir de beş yıllık kısa mühletli iki teklif var dedim. Teklif sahiplerine göre ilk devirler iki yazı bir arada öğretilecektir. Gazeteler yarım sütundan başlayarak yavaş yavaş yeni yazılı kısmı artıracaklardır. Daireler ve yüksek mektepler için de tedrici bazı usuller düşünülmüştür.

Yüzüme baktı :

-Bu ya üç ayda olur, ya hiç olmaz, dedi.

Hayli radikal bir devrimci iken, ben bile yüzüne bakakalmıştım.

-Çocuğum, dedi. Gazetelerde yarım sütun eski yazı kaldığı zaman dahi, herkes bu eski yazılı parçayı okuyacaktır. Arada bir harp, bir iç buhran, bir terslik oldu mu, bizim yazı da Enver'in yazısına döner. Hemen terk olunverir".

Nihayet konunun olgunlaştığını gören Atatürk, 9 Ağustos 1928'de, CHP'nin, Sarayburnu Parkında düzenlediği parti toplantısına katılır. Parti toplantısında büyük devrim

⁸³ A.Cevat EMRE, **Atatürk'ün İnkılap Hedefi ve Tarih Tezi**, İstanbul-1957, s.21.

⁸⁴ Ankara Doğu Araştırma Merkezi Eğitim Araştırma Grubu, "Dil Encümeni Çalışmaları", **BTDD**, S.63.

⁸⁵ Bilal N.ŞİMŞİR, "Amerikan Belgelerinde Türk Yazı Devrimi", **Belleten**, C.XLIII, 1953, s.110-111.

⁸⁶ ATAY, **Çankaya**, s.440.

ile ilgili ilk müjdeyi halka verir ve devrimi şu sözlerle başlatır : ⁸⁷

“Sevgili kardeşlerim,

Huzurunuzda ne kadar bahtiyar olduğumu izah edemem. Duyduklarımı tek tek kelimelerle ifade edeceğim : Memnunum, mütehassisim, mesudum. Bu vaziyetin bana ilham ettiği hissiyatı huzurunuzda ufak notlar halinde tespit ettim. Bunları içinizden bir vatandaşa okutacağım”.

Atatürk, elindeki küçük notları orada bulunanlardan bir gence verdikten sonra tekrar sözlerine devam etti : ⁸⁸

«Vatandaşlar, bu notlar hakiki Türk kelimeleri, Türk harfleri ile yazılmıştır. Kardeşiniz bunu derhal okumaya teşebbüs etti, birden bire okuyamadı. Biraz çalıştıktan sonra şüphesiz okuyabilir. İsterim ki, bunu hepimiz beş-on gün içinde öğrenesiniz.

Arkadaşlar, bizim ahenkdar, zengin lisanımız, yeni Türk harfleri ile kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindedesiniz. Anladığınızın asarına yakın zamanda bütün kainat şahit olacaktır. Buna kat’iyetle eminim. Yeni Türk alfabesi ile yazdığım bu notları bir arkadaşına okutacağım, dinleyiniz».

Atatürk, elindeki notları Falih Rıfki’ya vererek kalan kısmını ona okutturdu : ⁸⁹

“İstanbul halkının bu geceki içtimama beni iştirak ettirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Her zaman, her yerde olduğu gibi burada da halk ile karşı karşıya geldiğim anda büyük, azametli bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duydum.

Bu kuvvet nedir? Türk harflerinin, Türk içtimai heyetini teşkil eden yüksek insanların kalp membalarından yükselen hislerin arzuların, heyecanların, hasletlerin bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmesidir.

Bu kuvvetin bu kadar maşeri olabilmesi, onun çok temiz, çok asil olması ile mümkündür. Bu benim ve bütün dünyanın gördüğü kuvvet, muhakkak en yüksek vasıflara mütemayizdir.

Bir millet, bu mahiyette bir kuvvet ve hayatiyet gösterdiği zaman, o milletin beşer tarihinde yepyeni bir safha açılmakta olduğundan şüphe edilmemelidir...”

Nutuk bitince, halk arasından bir kişinin Cumhurbaşkanına heyecanlı bir şekilde hitapta bulunması üzerine, Atatürk ayağa kalkarak şunları söyledi :

“Vatandaşlar, Arkadaşlar!

⁸⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c.2, s.253-254.

⁸⁸ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c.2, s.254.

⁸⁹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c.2, s.255-256.

Çok söz, uzun söz bir şey için söylenir; hakikati anlayamayanları hakikate getirmek için. Ben bu devirleri geçirdim, şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepimiz için çok söz söylemeye ihtiyaç kalmadı, kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır. Çok işler yapılmıştır, amma, bu gün yapmaya mecbur olduğumuz, son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır: yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milletperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir heyet-i içtimaiyenin yüzde onu okuma-yazma bilir, yüzde doksanı bilmez nevidendir. Bundan insan olanların utanması lazımdır.

*Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma-yama bilmiyorsa, bu hata bizde değildir. Türk'ün seciyesini anlamayarak kafasını bir takım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataların tashih olunmasında, bütün vatandaşların faaliyeti isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyet-i içtimaiyesi yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz, yazısı ile kafası ile bütün alem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir”.*⁹⁰

2. Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Kanunlaşması

2.1. Yeni Türk Harflerinin Kabulü

31 Ekim 1928’de toplanan CHP grubunda 1 Kasım’da Yeni Türk Harflerinin görüşülmesine karar verildi.

1 Kasım 1928’de TBMM’nin Üçüncü Dönem, İkinci Çalışma yılının açılışında konuşma yapan Mustafa Kemal Atatürk harf devrimi ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

«Aziz arkadaşlarım,

Her şeyden evvel her inkişafın yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine onu bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Türk milleti cehaletten az emekle, kısır yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma-yazma anahtarı ancak Latin esasında alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Latin esasından Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde, köyde, yaşı ilerlemiş Türk

⁹⁰ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c.2, s.256.

evlatlarının ne kadar kolay okuyup-yazdıklarını, güneş gibi meydana çıkarmıştır. Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. Millet ailesine, münevver yetiştirmiş, büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçe'ye bu yeni canlılığını kazandıracak olan, Üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde de mümtaz bir sima kalacaktır.

Efendiler, Türk harflerinin kabulü ile hepimiz bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tevceüh ediyoruz. Bu vazife milletimizin kamilen okuyup-yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup-yazma bilmeyen erkek kadın her vatandaşımıza yeni harfleri öğretmek için tehalük göstermeliyiz.

Bu milletin asırlardan beri hiss olunmayan bir ihtiyacını birkaç sene içerisinde tamamen temin etmek, yakında ufuklarda gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet görevidir. Hiçbir muzafferiyet hazırlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin hepimiz heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizin işba etmiştir.

Aziz arkadaşlarım, yüksek ve ebedi yadigarımızla büyük Türk milleti yeni bir nur alemine girecektir. »⁹¹

Atatürk'ün konuşmasından sonra Başbakan İsmet İnönü de Mecliste öncelikle görüşülmesini istediği "Yeni Türk Harfleri Kanunu" tasarısı ile ilgili görüşlerini açıkladı ve yeni Türk Harflerinin kolaylığından, halkı kısa zamanda cehaletten kurtaracağından söz etti.

Diğer milletvekillerinin konuşmalarından sonra TBMM kanun tasarısını, yani 1353 sayılı "yeni Türk Harfleri Kanunu"nu tartışılmaz oybirliği ile kabul etti.

Latin esasına dayalı fakat Türk dilinin fonetik özellikleri ile düzenlenmiş ve seslendirilmiş bulunan yeni Türk alfabesinin kabulü üzerinde yıllardan beri yazılanlar, çekişmeler, tartışmalar yapılan alfabe sorununu kökünden çözmüş oldu.

3 Kasım 1928'de, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan ve resmi Gazetede yayınlanıp, yürürlüğe giren kanun, on bir maddeden ibaretti. Bu kanuna göre; kanun yayınladıktan sonra bütün devlet dairelerinde, özel kurumlarda, Türk Harfleri ile yazılan yazılar kabul edilecek, işlem görecekti. Uygulama tarihi 1 Ocak 1929'a kadar devam edecek, bu tarihi aşmayacak, ancak tahkik ve evraklarının, fezlekelerin, basılı evrak ve defterlerin yazılması, Haziran 1929'a kadar sürebilecekti. Eski yazılı ile dilekçeler de tarihe kadar kabul edilecekti. Gazete,

---

⁹¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c.I, s.72.79.

dergi, levha, ilan, reklam gibi basmalar 1 Aralık 1928'den başlayarak yeni harflerle çıkarılacaktı. 1929 Ocak ayından sonra ise, bütün kitaplar yeni harflerle basılacaktı. Tutanaklarda eski harfler, 1929 Haziran'ına kadar kullanılabilir, devlet dairelerinde faydalanılan kitap, yönetmelik, defter, cetvel gibi şeyler ise Haziran 1930'a kadar kalabilecekti. Para, pul, bono gibi değerli kağıtlar değiştirilinceye kadar geçerli olacaktı. Okullarda dersler yeni Türk harfleri ile yapılacaktı. Kanun'da devlet daireleri için konulan hükümler, bankalar, şirketler, dernekler için de uygulanacaktı.⁹²

“Dil Encümeni”de, çalışmalarına büyük bir hız vermiş ve 1928 yılının ikinci yarısında, alfabe ve gramer raporlarından başka şu eserleri yayınlamıştır :

- 1.Muhtasar Türkçe Gramer
- 2.Yeni Türk Alfabeti, İmla ve Tasfir Şekilleri
- 3.Yeni Türk Yazısı ile Kıraat
- 4.Halk Derslerine Mahsus Türk Alfabeti
- 5.İmla Lugatı
- 6.Seçme Yazılar

Bunlardan başka özel olarak İbrahim Necmi, Ahmet Cevat, Necmettin Sadık (Sadak), Celal Esat (Arseven) Türk Ocakları ve Askeri Matbaa da Türk Harflerini tanıtan broşürler yayınlamışlardır.⁹³

Bu arada bütün memurların sınavdan geçirileceği günler de tesbit edilmişti. Başarılı olanlara, yeni Türkçe yazı ile hazırlanacak olan “Ehliyetname” verilecekti. 11 Kasım 1928'de gazeteler, okullardan Arapça, Farsça derslerin kaldırılması için Meclis'e, 10 Kasım'da önerge verildiğini yazıyorlardı. 21 Kasım tarihli gazeteler, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin İstanbul'da okulları gezdiğini, öğrencilerin yeni yazı ile not tutmalarından duyduğu sevinçli yazıyordu. Ankara'da aynı gün, “Millet Mektepleri Talimatnamesi” yayınlanıyordu. Her tarafta görülen okuma-yazma seferberliğine devletin yoğun desteği sayesinde rağbet büyük olmuştu. Fakat ilk başta bu faaliyetler örgütlenememiş, disiplinsiz bir durumda idi. Atatürk bunun bir örgüt bünyesine alınmasını ve daha disiplinli çalıştırılmasını istedi. Böylelikle bu konu, hükümet programına girmiş oldu ve Millet Mektepleri'nin kurulması kararı da gayretlerin sonunda alındı. O günlerde Anadolu Ajansı'nın bir ilanı, ilan yayınlayacakların bunları yeni harflerle vermelerini istiyordu. 30 Kasım'da gazeteler son olarak eski harflerle yayımlandı. Yeni harflerin kolay ve çabuk öğretilmesini sağlamak amacıyla, 1575 sayılı “Gazete Primleri Kanunu” kabul edilerek 1929-1931 yılları arasında gazetelere prim verilmesi

⁹² ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**, s.87-89.

⁹³ ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**, s.87-89.

sağlandı. Böylece gazeteler daha kısa zamanda, yeni harflerle basım yapma imkanına kavuşturuldu. Bu prim, gazetelerin makine ve öteki basım araç-gereçlerini kısa zamanda yenilemelerini sağlamak amacıyla verildi.⁹⁴

2.2. 1 Kasım 1928 Meclis Görüşmeleri

1 Kasım 1928 yılında, üçüncü Büyük Millet Meclisi ikinci toplantı yılına başlarken bir konuşma yapan Mustafa Kemal Paşa, yeni harfler konusuna değinerek; *“Her araçtan önce büyük Türk milletine, onun bütün emeklerini kısırlaştırın çorak yol dışında, kolay bir okuma yazma anahtarı vermek gerekir. Büyük Türk milleti bilgisizlikten; ancak az emekle ve kısa yoldan, kendi güzel ve soylu diline kolay uyan böyle bir araçla sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı, ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Latin esaslarından alınmış Türk harflerini, Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. Yeni Türk harflerinin Büyük Millet Meclisinin kararı ile kesinlikle kanunluk kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına geçit olacaktır. Milletler ailesine aydın, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan üçüncü Büyük Millet Meclisi; yalnız sonsuz Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde seçkin bir varlık olarak kalacaktır. Türk harflerinin kabulü ile hepimize, memleketin yurtsever yetişkin evlatlarına önemli bir görev düşüyor bu görev; bütün milletimizin okuyup yazmak için gösterdiği heves ve aşka hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, özel ve genel yaşantımızda rastladığımız okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için aşırı bir istek göstermeliyiz. Bu milletin yüzyıllardan beri karşılanamayan bir ihtiyacının, birkaç yıl içinde tamamen sağlanması, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir başarı güneşidir. Hiçbir başarı ile ölçülemeyecek olan bu başarının duygu coşkunu içindeyiz. Vatandaşlarımızı bilgisizlikten kurtaracak bir sade öğretmenliğin vicdan hazzı varlığını doldurmuştur. Yüksek ve sonsuz yadigarınızla büyük Türk milleti yeni bir aydınlık dünyaya girecektir.”* dedi.⁹⁵

Mustafa Kemal Paşanın konuşması biter bitmez, meclis başkanı, üç mebus tarafından verilmiş bir önerge olduğunu bildirdi ve okuttu: *“Cumhurbaşkanının nutuklarında işaret edilen Türk harfleri, milletimizin çok zamandan beri beklediği ve aylardan beri tecrübelerle kullanmaya alıştığı ve benimsediği esaslı konuyu büyük meclisin gözleri önünde*

⁹⁴ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.87-89.

⁹⁵ Mahmut GOLOĞLU, *Devrimler Ve Tepkileri (1924-1930)*, Ankara, 1972, s.249-259.

canlandırmıştır. Türk harflerinin, memlekette, kanun niteliği ve kesinliği ile uygulanmaya başlanması; geciktirilmesi mümkün olmayan çok acele bir ihtiyaç halindedir. Millet bu kanunun tez elden çıkarılmasını beklemektedir. Büyük millet meclisinin bu ihtiyacı göz önüne alarak hemen bu gün Türk harflerinin kabulüne ve uygulanmasına ait kanun tasarısının hükümetçe derhal hazırlanıp yüksek meclise getirilmesinin ve ivedilikle görüşülmesini teklif ederiz.”⁹⁶

İkinci birleşim açıldığında Komisyon Raporu hazırды. Birkaç satırdan ibaret olan rapor okundu, ilk sözü Başbakan İsmet İnönü aldı ve “*Türk Alfabetiyle bu milletin okuma-yazma mücadelesine girmesi her yanda büyük bir açılma, büyük bir kolaylık doğurmuştur. Hiç bir kanun tasarısı, görüşülürken, kesinlikle uygulanacağına ve büyük sonuçlar getireceğine böylesine güven vermemiştir. Sebebi açıktır. Çünkü böyle bütün bir milletin hayatını, düşünsel ve manevi yaşayışını etkileyecek olan temelli bir iyileştirmeye, bütün milletin içinde ve her köşede esaslı olarak işlenmedikçe, başvurulmak çok cesaret ister. Sizler, bu olay ile memleketin her yanında ne kadar esaslı bir ihtiyaca değindiğinizi açık olarak gördünüz. Milletin tez elden okuyup yazmak, bilgisizlikten sıyrılmak için taşıdığı istek derin, geniş ve samimidir” dedi.⁹⁷*

Başkan oylamaya geçti ve gerek tümü, gerekse maddeleri üzerinde başkaca görüşme olmayan tasarıyı oya sundu, birinci maddesinde; “*Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap Harfleri yerine Latin esasından alınan ve ilişik cetvelde şekilleri gösterilen harfler Türk Harfleri adı ve hukuku ile kabul edilmiştir”* diyen 1353 sayılı kanun kabul edildi.

Kabul edilen yeni alfabe, o zamana kadar alfabe projeleri içinde en mükemmel olanıdır. Bu nedendir ki, Türkçe bugün Avrupa dilleri içinde en kolay ve kurallı imlaya sahip dillerdendir.⁹⁸

Kanunun kabul edilmesinden hemen sonra Sivas milletvekili Rahmi Bey’in Atatürk’e altın bir levha üzerine kabartma harflerden bir “Türk Alfabeti”nin sunulması konusunda Meclis Başkanlığına vermiş olduğu önerge de bu oturumda kabul edildi⁹⁹.

⁹⁶ GOLOĞLU, *Devrimler Ve Tepkileri(1924-1930)*, 1972, s.249-259.

⁹⁷ *TBMM Zabıt Ceridesi*, II.Dönem, C.5, s.9-11

⁹⁸ Uygur KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi’nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, *Harf Devrimi 50nci Yıl Sempozyumu*, TTK, Ankara, 1981, s.114.

⁹⁹ ÜLKÜTAŞIR, *Atatürk ve Harf Devrimi*, s.87.

2.3. Harf Devrimi Kanunu

Kanun No. : 1353¹⁰⁰

BİRİNCİ MADDE - Şimdiye kadar Türkçe yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

İKİNCİ MADDE - Bu kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleri ile yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

ÜÇÜNCÜ MADDE - Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin Devlet muamelatına tatbiki tarihi 1929 kanunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkiye ve fezlekelerinin ve ilamların ve matbu muamelat cetvel ve defterlerinin 1929 Haziran iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziran iptidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE - Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanların kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi kanunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut, gayri mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılması mecburidir.

BEŞİNCİ MADDE - 1929 Kanunusanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburidir.

ALTINCI MADDE - Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziran iptidasına kadar eski Arap harflerinin istenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve

---

¹⁰⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.5, s.9-11

müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziran iptidasına kadar kullanılması caizdir.

YEDİNCİ MADDE - Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

SEKİZİNCİ MADDE - Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 kanunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk tarafından mezkur müesseselere 1929 Haziran iptidasına kadar eski Arap harfleri ile basılmış müracaat vaki olduğu takdirde, kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleriyle basılmış defter, cetvel, katalog, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziran iptidasına kadar kullanılması caizdir.

DOKUZUNCU MADDE - Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

ONUNCU MADDE - Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ON BİRİNCİ MADDE - Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1 Kasım 1928'de ikinci celsede görüşülen kanunun görüşülmeye başlama saati 16.30'dur. Reis Kazım Paşa, katipler ise Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar) ve Necip Ali Bey (Denizli)'dir.¹⁰¹

Yeni harflerin halk arasında yayılması için birinci şart, halkın en çok okumak zaruretinde bulunduğu eserlerin yeni harflerle neşredilmesidir. Halk, yeni neşriyatı eski harflerle takip imkanına malik oldukça yeni harflere bir an ,evvel alışmakta müsamaha gösterebilir. Bu kanun için 1928 Ekiminden itibaren levha, tabela, ilam, reklam ve sinema yazıları, haftalık ve günlük bütün Türkçe gazete, risale ve mecmuaların Türkçe harflerle basılması ve yazılmasının mecburi olduğu dördüncü maddede gösterilmiştir.¹⁰²

¹⁰¹ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.5, s.7.

¹⁰² Naşit Hakkı ULUĞ, **Üç Büyük Devrim**, İstanbul, 1973, s. 200.

<u>Matbaa harfleri</u>		<u>Yazı harfleri</u>	
Büyük <u>harfler</u>	Küçük <u>harfler</u>	Büyük <u>harfler</u>	Küçük <u>harfler</u>
A	a	<i>A</i>	<i>a</i>
B	b	<i>B</i>	<i>b</i>
C	c	<i>C</i>	<i>c</i>
Ç	ç	<i>Ç</i>	<i>ç</i>
D	d	<i>D</i>	<i>d</i>
E	e	<i>E</i>	<i>e</i>
F	f	<i>F</i>	<i>f</i>
G	g	<i>G</i>	<i>g</i>
Ğ	ğ	<i>Ğ</i>	<i>ğ</i>
H	h	<i>H</i>	<i>h</i>
I	ı	<i>I</i>	<i>ı</i>
İ	i	<i>İ</i>	<i>i</i>
J	j	<i>J</i>	<i>j</i>
K	k	<i>K</i>	<i>k</i>
L	l	<i>L</i>	<i>l</i>
M	m	<i>M</i>	<i>m</i>
N	n	<i>N</i>	<i>n</i>
O	o	<i>O</i>	<i>o</i>
Ö	ö	<i>Ö</i>	<i>ö</i>
P	p	<i>P</i>	<i>p</i>
R	r	<i>R</i>	<i>r</i>
S	s	<i>S</i>	<i>s</i>
Ş	ş	<i>Ş</i>	<i>ş</i>
T	t	<i>T</i>	<i>t</i>
U	u	<i>U</i>	<i>u</i>
Ü	ü	<i>Ü</i>	<i>ü</i>
V	v	<i>V</i>	<i>v</i>
Y	y	<i>Y</i>	<i>y</i>
Z	z	<i>Z</i>	<i>z</i>

¹⁰³ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.5, s.10.

3. Yeni Türk Harflerine Yapılan Eleştiriler

Halit Ziya Uşaklıgil, Ali Canip Yöntem, Ali Ekrem Bolayır, İbrahim Alaeddin Gövsa, Necip Asım Yazıksız, Hüseyin Suat Yalçın, Velet Çelebi İzbudak, Avram Galanti, Muallim Cevdet ve Halil Nimetullah (Öztürk) Latin harflerine karşı çıktılar. Zeki Veleli (Togan) ve Fuat Köprülü de Arap harflerini savundular.

Yunus Nadi, Falih Rıfkı (Atay), Celal Nuri (İleri), Abdullah Cevdet ve Hüseyin Cevdet (Yalçın) Latin alfabesinden yana idiler.¹⁰⁴

Türk harfleri, geriye dönüşü olanaksız biçimde hayatımıza yerleşmiştir. Bununla birlikte bunun tartışması halen devam etmektedir. Tutucuların dışında, radikal ve ilerici çevrelerden de bazı eleştiriler gelmektedir. Bu daha çok, Türkiye tarihine ilerici ve bilimsel bir yorumla yaklaşma çabasında olanların, birincil tarih kaynaklarına yönelmekte çektikleri sıkıntıdan ileri gelen bir tepkidir.¹⁰⁵

Latin harfleri kültürel yaşamımızı etkileyen önemli devrimlerden birisidir. Latin harflerinin kabulü de, birçok devrimde olduğu gibi karşıt görüş ve düşüncelere sahne olmuştur. Çeşitli grup ve çevrelerce eleştirilmiş, toplumsal yapıya etkileri tartışılmıştır.

Latin alfabesine karşı olanların savları şu birkaç maddede toplanabilir :¹⁰⁶

1. Latin alfabesinin kabulü İslam birliğini bozar.
2. Latin alfabesi kabul edilirse memleket karışır.
3. Kütüphanelerimizi dolduran kutsal kitaplarımız, tarihimiz ve binlerce eserimiz okunmaz olur.
4. Tarih boyunca fikir yönündeki ilerleyişimizin eserleri yok olur.
5. Latin harflerinin dilimize uygulanması olanaksız ve zararlıdır.

Başta Kâzım Karabekir Paşa olmak üzere Harf Devrimi'ne karşı olanların öne sürdükleri bu sakıncalardan ikinci ile beşincinin faydasız olduğu daha devrimin ilk birkaç ayı içinde açıkça anlaşıldı. Arap harfleri atılıp yerine Latin harfleri alınmakla memleketin karışması şöyle dursun, tersine, memleketin her yanını ve devrim coşkusu sardı. Atatürk'ün Ağustos ve Eylül 1928 aylarında yaptığı yurt gezilerinde görülen coşkun karşılama ve sevinç dalgası bunun kanıtıdır.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Hıfzı TOPUZ, **Devrim Yılları**, Remzi Yayınevi, İstanbul, 2004, s.11.

¹⁰⁵ ORTAYLI, **Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi, Atatürk Dönemi'nin Ekonomik ve Toplumsal Tarihi İle İlgili Sorunlar Sempozyumu**, s.407.

¹⁰⁶ ORTAYLI, **Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi**, s.407

¹⁰⁷ ORTAYLI, **Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi**, s.408

Latin harflerinin Türk diline uygulanamayacağı görüşü de aynı ölçüde faydasız çıktı. Daha yasa çıkmadan önce uygulama o derece yaygınlaştı ki, yasa çıktıktan bir ay sonra ülkede tüm gazeteler ve kitaplar Latin harfleriyle yayımlanmaya başladı. Arap harfleri kullanılmaz oldu.

Öteki üç savdan birinciyi ayrı, üçüncü ile dördüncüyü bir arada ele alındığında:

Latin harflerinin kabulü İslam birliğini bozar savı zaten gerçeğe aykırı bir savdı. Çünkü Türkiye'nin Arap harflerini kullandığı yüzyıllar boyunca bir İslam birliği olmadığı gibi şimdi de yoktur. Tarihte Müslüman Osmanlı İmparatorluğu ile Müslüman İran Devleti arasındaki savaşlar anlatmakla bitmez. Günümüzdeyse bütün İslam devletleri şöyle dursun Arap devletleri arasında bile bir birlik yoktur. Bunlar arasında kurulmuş olan Arap Birliği Örgütü Müslüman Araplar arasında bile gerçekten bir birlik sağlayamamıştır.

İslam birliği bozulur derken amaç, Türk-Arap kültür yakınlığı bozulur ya da daha doğrusu Arap kültürünün Türkler üzerindeki etkisi yok olur demekse bu doğrudur. Türklerle, Araplar dört yüzyıl süren ortak geçmişten sonra, özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında birbirlerinden zaten kopmuşlardı. Harf Devrimi bu kopmayı daha da derinleştirmiş oldu. Arap harfleriyle birlikte Arapça da Türk dilinden kovuldu.¹⁰⁸

Bugün Türkçe'de Türkçeleşmişlerin dışında Arapça sözcük çok az kalmıştır. Oysa Harf Devrimi'nden önce bu oran yüzde 45'i buluyordu. Harf Devrimi'ne karşı öne sürülen en önemli itiraz kütüphanelerimizi dolduran "kutsal kitaplarımızın, tarihimizin, binlerce cilt tutan eserlerimizin" okunmayacağı, "fikir yönündeki ilerleyişimizin eserlerinin" yok olacağı görüşleridir. Bu görüşlerin içinde üç önemli nokta vardır. Birincisi kutsal kitabımızın (Kur'an, Kur'an yorumları, hadisler, vb.) okunmasıdır ki, bunu hemen her dönemde yalnız Arapça bilenler yapabilişlerdir. Arapça bilmeyenler Kuran'ı her zaman, anlamını bilmeden yüzünden ya da ezberden okumuşlardır. Kur'an'ı yüzünden ya da ezbere okuyanların sayısı Harf Devrimi'nden sonra azalmamış belki de artmıştır. Eskiden Kuran okumak okullarda program gereği olarak resmen öğretiliyordu. Ama kaç kişi doğru dürüst öğrenebiliyordu? 1895 yılında bütün Osmanlı İmparatorluğu'nda orta dereceli okullarda 7.108 öğrenci bulunduğu göz önüne alınırsa bir yıl içinde Kur'an okumayı öğrenenlerin ne kadar az olduğu anlaşılır. Oysa bugün İmam Hatip Liseleri ile Kur'an kurslarında okuyan ve buralarda Kur'an okumayı öğrenen öğrencilerin sayısı 500.000'e yakındır.¹⁰⁹

Eskiden tarih diye ilkokullarda Kısas-ı Enbiya (Peygamberler Tarihi), orta dereceli okullarda daha çok İslam ve Osmanlı tarihi okutulurdu. Bu konular şimdi de belirli bir oranda

¹⁰⁸ ORTAYLI, *Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi*, s.410-411

¹⁰⁹ ORTAYLI, *Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi*, s.413

din ve tarih derslerinde yer almaktadır. Ama sorunu Türk tarihi açısından ele alırsak söz konusu görüşün tersine, tarihimiz gerçek ve geniş anlamda ancak Harf Devrimi'nden sonra ele alınmıştır. Ders kitaplarının dışında kalan tarihler için de aynı sonuca varabiliriz. Arap harflerini bilenler, temelli bir medrese ve divan edebiyatı öğrenimi görmemişlerse eski tarihleri zaten okuyup anlayamazlar. Oysa tarihimiz Harf Devrimi'nden sonra daha geniş çapta okunma olanağına kavuşmuştur. Türk Tarih Kurumu'nun yayınları bunun en iyi kanıtıdır.¹¹⁰

Çoğu yazma olan eski kitaplarının sıradan insanlarca Arap harflerini bilseler bile kolayca okunamayacağı herkesin bildiği bir gerçektir. Kaldı ki okunsa bile bunların dilini anlama olanağı yoktur. Bu nedenle denebilir ki en eskisinden günümüze kadar bütün Türk tarihini ana çizgileriyle ve kaynaklarından okuyabilme olanağı ancak Harf Devrimi sayesinde gerçekleşebilmiştir.

Eski kitaplarla ilgili görüşün üçüncü noktası, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun öne sürdüğü "fikir yönündeki ilerleyişimizin eserleri yok olur" kaygısıdır. Bilindiği gibi Osmanlı döneminde fikir kitaplarının çoğunluğu Arapça yazılmıştır. Çünkü İslam dünyasında bilim dili Arapçaydı. Katip Çelebi gibi birçok Türk bilgini eserlerinin önemli saydıklarını hep Arapça yazmışlardır. Öyleyse bunların yok olmaması Arap harflerinin değil Arapçanın bilinmemesine bağlıdır. Bunların çevirisini yapmak yok olmalarını önlemenin en iyi yoludur ki, Latin harfleri buna engel değildir.

Arap harflerinden yeni harflere geçişin bir anda okuryazarları da okumaz yazmazlar haline dönüştürüp yaygın hayatında bir durgunluk yaratacağı sanılmıştır. Böyle bir durgunluğun olmadığını, 1923–1928 yılları arasında yayınlanmış eski harf Türkçe kitapları yılda 580–940 arasında değişirken Harf Devrimi'nin başladığı 1928'in son aylarında 99, 1929'da 591, 1930'da 870 ve 1931'de 919 kitabın yeni harflerle yayınlanmış olmasını, kitap yayıncılığının olumsuz yönde etkilenmediğinin göstergesi kabul edilmelidir.¹¹¹

Öte yandan yeni harflerin kabulü, 1929–1930 ders yılında, okul, öğretmen ve öğrenci sayılarındaki önemsiz azalmalara karşılık, 1930–1931 ders yılından başlayarak (öğretmen okullarına ilişkin veriler dışında) her alanda ilerleme sağlanmıştır. Açıkça görülmektedir ki Harf Devrimi, milli eğitimin gelişmesi için potansiyel olanakları beraberinde getirmiş, ancak sonraki yıllarda bu olanaklardan gerektiği gibi yararlanılamamıştır. Dolayısıyla harf

---

¹¹⁰ KOCABAŞOĞLU, "Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ", s.111-112

¹¹¹ KOCABAŞOĞLU, "Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ", s.113-114

değişikliğinin, yaygın ve örgün eğitim alanında olumsuz etkiler yaratacağına ilişkin iddialar çürütülmüştür.¹¹²

Latin Harflerinin kabulü konusunda tutucu çevrelerin dışında, bazı radikal ilerici çevrelerden de eleştiriler geldi. Bu grubun eleştirileri daha çok, Türkiye tarihine ilerici ve bilimsel bir yorumla yaklaşmak istediklerine, birincil tarih kaynaklarını kullanmakta çektikleri sıkıntı ve olanaksızlıktan ileri gelen bir tepki olarak değerlendirilebilir. Oysa bu durum harf devriminin yarattığı olumsuz bir sonuç değildir. Çünkü dil sürekli değişen bir ögedir. Özellikle Türkçe yüzyıllardır en hızlı değişim geçiren dillerdendir. Dil ve tarih kaynaklarındaki zamanın getirdiği imla, sentaks farklılıkları gibi hususlar nedeniyle bu kaynakları inceleyip işlemeye salt Arap harfleri bilgisi yetmez. Tarihî metinleri okuyup değerlendirmek bütün ülkelerde her aydının değil, ancak karşılaştırmalı filoloji, etimoloji, tarih bilgisine sahip uzmanların becerisidir¹¹³.

Harf Devrimi'ne karşı olanların ileri sürdükleri bir görüş de, harf değişikliğinin basın ve yayım hayatını felce uğratacağı iddiasıdır. Harf Devrimi'nin gazeteler üzerinde çelişkili bir etkisi olduğu, söylenebilir. Yeni harfler baskı tekniği açısından eski harflere oranla büyük bir kolaylık getirmiştir. Eski harflerin, kelimenin başında, ortasında ve sonunda farklı biçimlerde yazılması nedeniyle baskı işlerinde kullanılan bir dizgi kasasında 432 bölme bulunuyordu. Oysa yeni harfler, dizgi kasasına alt bölme sayısını 104'e indirmiştir. Böylelikle yeni harfler baskı işlerini önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Nitekim basının yeni harfleri kullanmaya başlamasında oldukça hızlı bir tempo göze çarpar. Yeni harfler baskı tekniği açısından böyle bir kolaylık sağlarken, özellikle ilk günlerde yeni harflerle okuryazar sayısının hemen sıfıra yaklaşması nedeniyle gazete ve dergilerin baskı sayısında önemli düşüşlerin meydana gelmiş olması doğaldır. Öte yandan, okuryazar sayısının 1928–1935 arasında % 100'den fazla artmış olması, bu gerilemeyi kısa sürede ortadan kaldırmak için gerekli olanağı getirmiştir. Bununla birlikte, okuma yazma ve gazete okuma alışkanlığı ile gazetelerin baskı sayıları arasında doğrusal bir ilişki bulunsa da, gazetelerin baskı sayısını belirleyen tek etkenin okuryazarların sayısı olmadığı unutulmamalıdır. Nitekim okuryazarlık oranında gerileme görüldüğü 1955-1960 yılları, gazetelerin baskı sayılarında önemli artışların gözlemlendiği yıllardır.¹¹⁴

---

¹¹² KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, s.115.

¹¹³ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, s.123.

¹¹⁴ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, s.114.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HARF DEVRİMİNİN UYGULANMASI

1. Yeni Türk Harfleri İle İlk Denemeler

3 Kasım 1928 günü yürürlüğe giren Türk harfleri yasası gereğince Türk basını 1 Aralık 1928' de, devlet daireleri de 1 Ocak 1929' da yeni yazıya geçmek zorunda idiler. Ama bu yasal zorunluluktan önce de yeni yazıya geçiş başlamıştı.

Harflerin kullanma biçiminin oturması epey zaman aldı. Yaşlı kuşak Arapçanın etkisi altındaydı, bazıları daha farklı telaffuz ettiklerinden sözcükleri farklı yazıyorlardı.¹¹⁵ Ancak Ekim 1929 sonlarından itibaren okullarda Arapça ve Farsça öğrenmeyen genç nesil için Türkçeleşmemiş olan Arapça ve Farsça sözcükler hemen hemen anlaşılmaz hale geldi.¹¹⁶

9 Ağustos 1928 gecesi, Sarayburnu Parkında Atatürk'ün ünlü Nutku'yla başlayan yeni Türk harflerine halkı hazırlama dönemi, gezilerle, kurslarla, gazetelerle, başlık, levha, imza, bazı yazışmalar gibi küçük uygulamalarla, alfabe çalışmaları ve okullarda başlayan derslerle başlatılmış; bir yıla, üç yıla, beş yıla kadar diye yürütülen oranlamaları geride bırakan bir hızla tam bir “İnkılap” adımı atılmıştı. 1 Kasım'da çıkacak kanunla çok kısa bir uygulama dönemi başlayacak, 1929 yılı başına kadar basın ve yayın işleri kesin olarak çözümlenecekti. Devlet dairelerine ise birkaç aylık bir süre bırakılacaktı.

Dönemin gazeteleri, Atatürk'ün nutku üzerinden daha bir hafta geçmeden, küçük harfle başlıklarında yeni Türk harflerini kullanmaya başlamışlardı. Bir taraftan da halka, yeni Türk harflerinin tablosunu veriyorlardı. 16 Ağustos 1928'de CHP'de yapılan bir toplantıda, yeni harflerin yayılması için gerekli önlemlerin alınması ve her semtte bir dersane açılması kararlaştırıldı. Bu dersaneler için aynı yıl, “Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti” basıldı.¹¹⁷ Bu arada İstanbul belediyesi, telefon rehberinin gelecek yıl yeni harflerle basılması için emir verdi. Ticaret Odasında 15 Ağustos 1928'den itibaren imzalar yeni harflerle atılmaya başlandı. Yazılarda da bu harfler kullanılacaktı. İstanbul'da ve Ankara'da bazı devlet

¹¹⁵ Andrew MANGO, *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*, İstanbul, 2004, s.533

¹¹⁶ Uriel HEİD, *Türkiye'de Dil Devrimi*, İstanbul, 2001, s.23

¹¹⁷ Necdet SAKAOĞLU, “Harf Devriminin 60. Yıl Dönümü Anısına 4 Belge”, *Tarih ve Toplum*, Kasım 1988, C.10, S.59, s.26-27.

dairelerinde yeni yazı kursları açıldı. Adalet bakanı Mahmut Esat, Kasım ayında verilecek hukuk diplomalarının yeni harflerle hazırlanmasını emretti.¹¹⁸ Böylece birçok devlet kurumu ve gazete de yavaş yavaş yeni alfabenin kullanımına başladı.

Atatürk'ün, Yunus Nadi'ye gönderdiği, yeni Türk Harfleri ile yazılmış, kendi elyazısını taşıyan ve içinde; “Yeni Türk alfabesini güzelce öğrenmek ve öğretmek gerekir. Bunun içinde elbette yıllara ihtiyaç yoktur.” içerikli mektubu, 19 Ağustos 1928'de Cumhuriyette yayınlandı.

Bu arada eğitim müfettişleri için kurslar açılmış ve yeni harfleri öğrendikten sonra, öğretmenlere öğretmekle sorumlu tutulmuşlardı.

21 Ağustos 1928'de, Darülfünun, yeni harfler üzerine konferanslar düzenlemeye başlamıştır. Devlet basım evi, gerekli harfleri İstanbul'da dökürüp, kitap basmaya hazırlanıyordu. Milli Eğitim Bakanlığına ilk yeni harfle dilekçe 21 Ağustos 1928'de verilmişti.

Atatürk, 23 Ağustos–20 Eylül 1928 arasında, Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Sivas ve Kayseri illerine geziler düzenlemiş, “Başöğretmen” olarak bu illerde, halka okuma-yazma dersleri vermiştir.

Bu geziler sırasında Atatürk, yeni yazıda gördüğü çeşitli aksaklıkları gidermiş, gereksiz gördüğü işaretleri kaldırmış, bunları 22 Eylül 1928'de bir tezkere ile Başbakanlığa bildirmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Türkiye Muallimler Birliği Kongresinde yaptığı konuşmada yeni Türk harflerini konu edinmişti. Ağustos ayı sona ermeden İstanbul belediyesi memurları yeni Türk harflerini kendiliklerinden öğrenmişler, açılması kararlaştırılan kursun gereği kalmamıştı.

İstanbul Ticaret Odası 17 Ağustos 1928'de çıkan bir ilanında ticaret imzalarının yeni harflerle kaydına başladığını, tüccar ve sanayicilerin yazışmalarını yeni harflerle yapmalarını bildiriyordu. Hattat okulu, 28 Ağustos 1928'de Atatürk'e, yeni harflerle kart basıp sundu.

Bu arada Bursa dolaylarında bulunan Atatürk, camilerde duvar süsleri olan yazıların Arapça mı, Türkçe mi yazılacağını soran bir telgraftan üzüntü duymuş; “Böyle bir şey düşünmenin gereğini hiç duymamıştım ve hâlâ da bilmiyorum” dedikten sonra, milletin isteği ile yapılan işlere kimsenin karşı koyamayacağını sert bir dille bildirdi. Yalnız o zamanki İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya Bey; “Türkiye'de dil ve yazı Türkçedir. Arapça olsun iddiasında Araplar bile bulunamaz” cevabını vermişti ¹¹⁹.

¹¹⁸ SAMİ N.ÖZERDİM, *Harf Devriminin Öyküsü*, s.16.

¹¹⁹ ÖZERDİM, *Harf Devriminin Öyküsü*, s.20.

9 Eylül'de Halk Dershanelerinde derslere başlanmıştı, Başbakan İsmet Paşa; “Bir öğretmen olarak gidiyorum” diyerek 13 Eylül 1928'de gittiği Malatya'da halka yaptığı uzun konuşmada, yeni harflerin kolay bir okuma-yazma aracı olduğuna değinerek sözlerini şöyle sürdürdü¹²⁰ : “*Bu kadar hayırlı ve kudretli bir tedbirin, niçin bu güne kadar geri bırakıldığını, istikbal münekkitlerine anlatmak kolay olmayacaktır. Fakat ben onlara diyeceğim ki; insanlar geleneğe o kadar bağlıdır ki, görenekten ayrılıp ve kat'i bir karara varabilmek için, Türk devletinin büyük gazi gibi türlü tecrübeler ve badireler içinde milletin hayatiyet ve kudretinin özü gibi yetişmek ve devlet reisi olduğu halde, köy köy dolaşıp alfabe hocalığı edecek kadar çalışkan, azimli ve fedakâr bir reisi gelmek lazımdı*”.

29 Eylül 1928'de Cumhuriyet gazetesi Yeni Türk Harfleri Marşı'nın notasını veriyordu. Bu marş, Atatürk'ün isteği üzerine Zeki Üngör tarafından seslendirilmişti. Sözleri ise Türk alfabesi harflerinin sıralanması ile ortaya çıkmıştı. O gün Cumhuriyet gazetesi, başyazısını da son sayfaya alarak son sayfayı tamamıyla yeni harflerle basmaya başlamıştı.¹²¹

Milli Eğitim Bakanlığı'nda, yeni Türk Harfleri Kanunu Tasarısı hazırlanırken, milletvekilleri yeni harfler üzerinde çalışmaları denetlemek için dolaşıyorlardı. “Dil Encümeni”, sözlük üzerinde çalışıyor, bakanlık adlarının tek sözcük olarak yazılması konusunu tartışıyordu. Milli Eğitim Bakanlığı önce, Türkçe derslerinin yeni harflerle okutulacağını bildirdiği halde, şimdi bir adım daha atıyor, birinci ve ikinci sınıflarda bütün derslerin yeni harflerle yapılacağını, öteki sınıflarda ise haftada oniki saat dersin Türkçe'ye ayrılacağını bildiriyordu.

Devlet Demir Yolları ve Limanlar İdare-i Umumiyesi'nin yeni harflerle bastıracağı tarife kitabı Atatürk ve İnönü'yü çok sevindirmişti. İkisi de kitabın üzerine yeni harflerle imzalarını atmışlardı.

Öğretmenlerin kurstan geçirildikten sonra üçer kişilik komisyonlar önünde sınava çekilecekleri, başarılı olanlara belge verileceği, başarı gösteremeyenlerin onbeş gün sonra yeniden sınava alınacağı o zamanda başarı gösteremezlerse öğretmenlikten çıkarılacakları bildirilmişti. Muhtar ve İhtiyar Heyetleri üyeleri de yeni harfleri öğrenemedikleri takdirde işlerinden çıkarılmalarına karar verdi. 3 Ekim 1928'de başlayan sınavların sonuçları, 10 Ekim 1928de verilmiş, başarıya ulaşamayan öğretmenlerin yüzde beş civarında olduğu bildirilmiştir.

Kâzım Karabekir, 08 Ekim 1928'de Manyas'ta, kadınlara konuşmuş; “*Yeni ve çağdaş*

¹²⁰ ALBAYRAK, “Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928)”, s.485.

¹²¹ ÖZERDİM, **Harf Devriminin Öyküsü**, s. 9.

*hayatta kadınları önemli ödevleri vardır. Bunların bu önemli ödevleri yerine getirme yolunda okuyup-yazmakla hazırlıklı bulunmaları çok gereklidir” demişti.*¹²²

Ortaokul ve liselerde derslere başlanmıştı. Türkçe ve Fransızca dersleri yeni harflerle yapılıyordu. 11 Ekim 1928’de gazeteler yeni harflerle basılan ilk ders kitabının, Ali Canip (Yöntem)’in “Edebiyat” kitabı olduğunu yazıyorlardı.

29 Ekim 1928’de, Milli Eğitim Bakanı bir demeç vererek; bakanlığın, dilimizden Arap ve Acem kültürünü kaldıracak bütün önlemleri aldığını, Cumhurbaşkanının “İrşadı” ile bir söz derleme kurulu kurulacağını, dilimizin halk sözleri ile zenginleştirileceğini bildirmişti. Gazetelerde sıkışık kalan bu haber yeni Türk alfabesinin sağlayacağı büyük sonuçlardan birini müjdeliyordu.¹²³

2. Yeni Harflerin Günlük Yaşamda Kullanımı

Gülhane söyleviden hemen birkaç gün sonra, 15 Ağustos 1928’de, Atatürk’ün hizmetindeki Ertuğrul yatı ile Söğütlü deniz motorunun adları yeni yazıya çevrildi. Bu, öteki gemilere ve deniz araçlarına örnek oldu. Hemen arkasından köprüde, limanda, vapurların adlarının yeni harflerle yazılmağa başlandığı görüldü. Birkaç gün içinde gemilerin önlerinde, arkalarında iri iri yeni Türk harfleri yer aldı. İmla Kılavuzunun yayınlanması beklenmemiş, yeni harflerle doğru yazıma sanki aldırış edilmemişti. Önemli olan gemilerin üzerinde yeni Türk harflerinin bir an önce yer almasıydı. Bu iri yazılar, göze çarpan, yürüyen birer reklam afişi gibiydi. Yeni yazının reklamıydı bir bakıma. Yolcular, binecekleri geminin adını heceleyip sökmekle yeni yazıyı öğrenmeğe başlıyorlardı ister istemez. Gemi adlarına bir de limanların, iskelelerin adları; ayrıca gemilerin geliş, kalkış saatleri, hangi limana, ne zaman uğrayacakları eklenmişti. Bunlar da çabucak yeni yazıya çevrilmişti. Anadolu yakasıyla İstanbul yakası arasında her gün mekik dokuyan on binlerce İstanbullu, giderek yeni yazıya göz alışkanlığı kazanıyordu.

Gemileri trenler, iskeleleri istasyonlar izledi. Sirkeci, Haydarpaşa istasyonlarından başlanarak İstanbul banliyö istasyonlarının adları da çabucak yeni harflerle yazıldı. Arkasından Anadolu İstasyonlarının adları yeni yazıya çevrildi. Yeni harfler bayrak gibi istasyonlara dikildi. Vagonlara da yeni levhalar asılmıştı. Trenlerin geliş, kalkış saatlerini, uğrayacakları istasyonları gösteren çizelgeler de hemen yeni yazıya dönüştürülmüştü. Demiryolları, yalnız yolcu ve yük taşıyorlar, yeni yazıyı da taşıyorlardı yurdun uzak

¹²² ÖZERDİM, **Harf Devriminin Öyküsü**, s.27.

¹²³ ÖZERDİM, **Harf Devriminin Öyküsü**, s.27.

yerlerine. Halk, bineceği treni, gideceği yeri öğrenebilmek için yeni yazıyı sökmek, bir bilene sormak durumunda kalıyordu.

1928 yılı Eylül'den itibaren İstanbul'da mağazaların, dükkânların, ticarethanelerin, bankaların, lokantaların, sinemaların tabelaları, reklâm yazıları, afişleri değiştirilmeğe başlandı. Elinde fırça, birer ayaklı merdivene tırmanmış tabelacılar, tabela yetiştirmeğe çalışıyorlardı. Tabela deyip, reklam yazısı deyip geçmemeliydi. Sadesi, süslüsü, ucuzu, pahalısı, pirinçten olanı, bronzdan olanı, binbir çeşidi vardı. Hepsi değişiyordu.

Bir ay içinde kentlerin dış görüntüleri büyük ölçüde değişmişti. 10 Ekim 1928'de İstanbul'da ve Ankara'da birçok ticarethane, banka, otel, eğlence yeri vb. tabelalarını, reklamlarını yeni yazıya çevirmişlerdi. Sinema afişleri hem eski, hem yeni yazıyla, kimi de Fransızca basılıyordu. Filmlerin yazıları da yeni Türk harfleriyle yazılmağa başlanmıştı. Yabancı diplomatlar araba plakalarını değiştirmişlerdi. Plakalarda artık eski harfler ve eski rakamlar görülmez olmuştu. Yalnız taksi plakaları henüz değiştirilmemişti. Ama onlar da yakında değişecekti. Her yerde yeni yazıya geçilmekte olduğu görülüyordu. Oysa daha Türk harfleri yasası çıkmamıştı. Yeni yazının henüz yasal bir dayanağı yoktu. Ama eski yazı sokaktan hızla elini eteğini çekiyordu.¹²⁴

Bununla birlikte, kentleri, kasabaları sarmaşık gibi sarmış olan eski yazının bir çırpıda kökünü kazıyivermek kolay bir iş değildi. Kimi esnaf işi ağırdan alıyordu. Kimileri yeni tabelaların, reklamların yanı başında eski yazıları da bırakıyordu. Eskiyle yeniye yan yana yaşatmak eğilimindeydi. Eskiye kazımak için yasal bir zorunluluk da yoktu henüz. Devrimciler sabırsızlanıyorlardı. Tabelalarını değiştirmemiş, eski yazıları henüz kazıtmamış olanlara katlanamıyorlardı.

Eski yazının artık yaşatılmayacağını kavrayan esnaf, tüccar takımı yeniden kolları sıvadı. Tabelaların, levhaların, hanların, reklamların yeni yazıya çevrilmesi işi hızlandırdı. On gün kadar sonra çıkarılan Türk harfleri yasası bu konuda zorunluluk getirdi. "*1928 senesi Kânunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan, reklâm ve sinema yazılarının Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir*" hükmünü koydu.¹²⁵ Yasanın gerekçesinde, "yeni harflerin halk topluluğu arasında çabuk yayılmasını kolaylaştırmak için" böyle bir hükmün yasaya koyulmasının zorunlu olduğu belirtiliyordu.

1928 yılı Aralık ayında, tanınan süre doluyordu. Ondan sonra Türk sokağında Arap yazısına hayat hakkı yoktu artık. O süre içinde eski yazının son kalıntıları da sokaktan çekildi, silindi, kazındı, atıldı. Eskiye kullanmakta direnmeğe çalışan tek tük kişiler olmadı değil.

¹²⁴ ÖZERDİM, *Devriminin Öyküsü*, s.30

¹²⁵ ÖZERDİM, *Devriminin Öyküsü*, s.31

Onlar da ufak cezalarla çabucak yola getirildiler.

Eski yazı sokakta görünmez olmuştu. Yalnız cami, türbe, mezar taşı gibi yerlerde görülebiliyordu artık. Türk insanı, adını, sanını, işini, malını Türk harfleriyle yazıp tanıtıyordu. Türk yazısı, Türk sokağına da tam egemen olmuştu. Devlet dairesine, özel iş yerine, okula, basına egemen olduğu gibi. Yeni yazı, Türkiye'nin tek yazısıydı, ulusal yazısıydı.¹²⁶

3. Okullarda Yeni Yazıyla Eğitim Öğretim

Türk harf devrimi, ilk ve en büyük zaferi okullarda kazanmıştır. Yeni yazının uygulanması, özellikle ilkokullarda parlak sonuçlar vermiştir. Bu okullardaki öğrenciler yeni yazıyı Arap yazısından daha kısa sürede kavrayıp öğreniyorlardı. Türk ve yabancı bütün gözlemciler buna tanık oluyorlardı.

Okul, harf devriminin birinci amacıydı. Başta Atatürk olmak üzere, harf devriminin bütün önderleri bu amacı sürekli olarak vurgulamışlardı. Yeni yazıyla, Türk çocuğuna ve Türk insanına kolay bir okuyup yazma anahtarı verilecekti. Başbakan İsmet İnönü, Dolmabahçe Konferansı'ndan Ankara'ya döner dönmez, daha 9 Eylül 1928'de Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey'e gereken buyruğu vermişti. "En büyüğünden en küçüğüne bütün mektepler bu sene yeni harflerle tedrisata devam edecekler" demişti. Önce bütün okullarda yeni harfler ve okuma öğretilcek, arkasından programdaki öteki derslere geçilecekti. Eğitim yeni yazıyla yapılacaktı.¹²⁷

Bunun üzerine son derece yoğun bir hazırlığa girişilmişti. Önce öğretmenlere yeni yazı öğretilmişti. Öğretmenler, öğrencilerine yeni yazıyı öğretmek için ant içmişlerdi. Yeni yazı kursları sürerken başta Devlet Basımevi olmak üzere, öteki basımevleri seferber edilmişti. Öncelikle alfabe ve okuma kitapları bastırılmıştı. Öteki ders kitaplarının hazırlanıp bastırılması için bir komisyon kurulmuştu. Sekiz dokuz milyon yeni kitap basılması söz konusuydu. Kimi okulların açılışı bir ay kadar gecikecekti.

Bütün ders kitaplarını yeni baştan hazırlayıp bastırmak birkaç aylık zamana sığdırılamıyor, okulların açılışına yetiştirilemiyordu. Bu nedenle zorunlu bir gecikme olacaktı. Ama ilkokullar Ekim ayında açılmıştı. Türk harfleri yasası henüz çıkmamıştı. Yine de okullarda yeni yazıyla öğretime başlanmıştı. Yasa arkadan gelecek ve yeni yazıyla öğretim zorunluluğunu getirecekti. Öğretmenler yasanın çıkışını bile beklemeksizin yeni yazıyla

¹²⁶ ÖZERDİM, *Devriminin Öyküsü*, s.31

¹²⁷ Fehmi YAVUZ, *Yeni Yazı*, Türk Dili, 1978, Sayı 326, s. 604

öğretime başlamışlardı. İlkokullarda şaşılacak ölçüde başarı sağlanıyordu. Çocuklar yeni yazıyı çabucak söküyorlardı. Prof. Fehmi Yavuz, o günlere ilişkin anılarını şöyle anlatır:¹²⁸

“1927-28 ders yılının sonunda Isparta Ortaokulunu bitirdim. Diplomam eski harflerdir. Yeni harfleri, belki adı bile konmayan, gönüllülerin izlediği bir kursta, öğretmenlerimizle birlikte soktuk.

O yılın 18 Ekiminde, Muğla'nın Yatağan ilçesine bağlı, Turgut bucağında, ilkokul öğretmenini olarak göreve başladım. Başöğretmenimiz bana 2. ve 3. sınıfları verdi. İki sınıfta 30 kadar öğrencim vardı. Hepimiz eskiyi bırakıp, yeni harfleri öğrenmek zorunda idik. Çarpıcı olması gereken bu değişikliği hiç kimsenin yadırgamadığını çok iyi anımsıyorum. Yılbaşına kadar çocuklar, okuma yazmayı eksiksiz öğrendiler. Onların başarısını gördükçe, sık sık kendime şu soruyu soruyorum:

Ya eski harfler sürüp gitse idi halim nice olurdu, çocuklara bunu nasıl öğrettirdim?" Çünkü iki yılı medmede olmak üzere, 10 yıl eski harflerle öğrenim gören, üstelik biraz da Arapça ve Farsça okuyan ben, 1 sayfalık yazıda en az 10-15 yanlış yapıyordum.

Yılbaşı tatilini geçirmek üzere, 10-12 km. uzaktaki, Eskihisar köyünü başöğretmeni olan babamın yanına giderken, öğrencilerime: "Bolca karalama yazın. yeni harfleri pişirelim" demiştim.

Tatil dönüşü: ilk derste karalamaların sayfalarını sayıyor ve 8, 10, 15 sayfa yazanlara "Aferin..." diyordum. Bu arada yüzü kızaranlar, gözü parlayanlar... dikkatimi çekmeğe başladı. Rekoru 35 sayfa yazan kazandı. 32 sayfada kalan D. 'nin ağlamamak için kendisini zor tuttuğu belli idi... ikinciliğe düştüğü için üzüntüsünü gizleyememişti."

Bu satırlardan da görüldüğü gibi, Türk harfleri kanununun yürürlüğe girişinden iki hafta kadar önce ilkokullarda yeni yazıyla öğretime geçilmişti. İlkokul çocukları 35-40 gün kadar kısa bir süre içinde yeni yazıyla okuyup yazmayı eksiksiz öğrenmişler, sayfalar dolusu yazı yazabilecek duruma gelmişlerdi. İlkokullarda başarı tam olmuştu. 3 Kasımda yürürlüğe giren Türk harfleri kanununun eski yazıyla öğretimi kesinlikle yasakladığından, öteki okullarda da aynı ders yılında yeni yazıyla öğretime geçilmişti. Ancak bütün okullar için ders kitapları yetiştirilememişti. 1929 Ocak ayı sonlarına doğru, ders kitapları komisyonu hâlâ kitap hazırlama işini sürdürüyordu. Elden geldiğince sade Türkçe yazılmasına özen gösterilen yeni ders kitaplarının basımı sürdürülüyordu. Bu arada öğrenciler kitapsız ders yapıyorlardı. Not tutuyorlardı. Bütün dersler yeni yazıyla veriliyordu. Ödevler yeni yazıyla yapılıyordu. Notlar da yeni yazıyla tutuluyordu. Okullarda eski yazı bir çırpıda ortadan kalkmıştı. Tam bir

¹²⁸ YAVUZ, *Yeni Yazı*, Türk Dili, s. 605-606

devrim yapılmıştı. Yeni yazıya geçiş tam ve kesin olmuştu. Yalnız İstanbul üniversitesinde kimi öğrencilerin eski alışkanlıkla, gizli gizli, eski yazıyla not tuttuğu duyuluyordu. Bunlar da kesinlikle hoş görülüyordu.¹²⁹

1928-29 ders yılında yeni yazı, Türkçe öğretim yapan bütün okullarda tam olarak uygulanmıştı. Eski yazı Türk eğitim-öğretim kurumlarında tarihe karışmış ve okulların görüntüsü birdenbire değişmişti. Yeni Türk yazısı bütün okullara kesinlikle egemen olmuştu.

4. Devlet Memurlarına Yeni Alfabenin Öğretilmesi

Devlet daireleri, Atatürk'ün Sarayburnu konuşmasından hemen sonra yeni yazıya geçiş hazırlıklarına başlamışlardı. Her bakanlık, hazırlıklarını kendisi yapıyordu. Milli Eğitim Bakanlığı öteki bakanlıklara öncülük etmeğe çalışıyordu. Devlet görevlilerine yeni yazıyı öğretme görevi bakanlığın omuzlarındaydı. Milli Eğitim Bakanlığı, yeni yazıyı öğretecek öğretmenlerin hazırlanması işini hemen ele almıştı. Türk harflerini hazırlayan Dil Encümeni üyelerinden İhsan Sungu öğretmenlere bu konuda bilgi veriyordu. Bu öğretmenler hem okullar için , hem de devlet daireleri için yetiştiriliyordu. 23 Ağustos 1928'de Türk Ocağı'nda öğretmenlerle birlikte bakanlıkların ilgili görevlilerine ilk konferans verildi. Her bakanlık, yeni yazıyı öğretmek üzere kaç öğretmen istediklerini Milli Eğitim Bakanlığına bildirdiler. Milli Eğitim Bakanlığı ile öteki bakanlıklar arasında işbirliği sürerken Başbakanlık da araya girdi. Yeni yazıya geçiş hazırlıklarında eşgüdümü sağlamak için bakanlıkların müsteşarlarını toplantıya çağırdı. 12 Eylül 1928 günü yapılan müsteşarlar toplantısında, devlet görevlilerinin bir ay içinde yeni yazıyı öğrenmeleri kararlaştırılmıştır.¹³⁰

Hükümet, devlet görevlilerinin hızla yeni yazıyı öğrenmelerini istiyor ve işi sıkı tutuyordu. Bakanlıklarda ve dairelerde açılan yeni yazı kurslarının ilerlediği bir sırada, 17 Ekim 1928 günü Bakanlar Kurulu, devlet memurlarına kurs verme ve müteakibinde sınavdan geçirme kararı aldı. Bakanlar kurulunun bu kararı gereğince, 9 Kasım 1928'den başlanarak bütün devlet görevlileri yeni yazı sınavından geçirildiler. Başarı gösterenlere, "Türk harfleri ile okuyup yazabilir" diye birer belge verildi. Belgeler kurs öğretmenin ve görevlinin bağlı bulunduğu daire başkanının imzasını taşıyordu. Sınavlarda başarı oranı umulanın üstünde olmuştu. Devlet görevlileri, birer ay gibi kısa bir kurstan sonra yeni yazıyla okuyup yazmayı öğrenmişlerdi. Doğal olarak, okumada ve yazmada acemilik çekmişlerdi. Tutuktular, hızlı okuyup yazamıyorlardı. Türkiye'deki Amerikan büyükelçiliği, İstanbul'da

¹²⁹ YAVUZ, *Yeni Yazı*, Türk Dili, s. 605-606

¹³⁰ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 216-218.

yapılan sınavda kamu görevlilerinin 10-12 satırlık bir yazıyı genellikle 20-25 dakikada yazabildiklerini rapor ediyordu .¹³¹

5. Yeni Yazıyı Kullanmak İçin Geliştirilen Aletler

Yeni harfler, İlk 25 yıl içinde yeni bir ürün daha vermiştir ki, bu Türk klavyesidir. Bu sayede en hızlı bir şekilde daktilo ile yazı yazılması sağlanmış oluyordu. Bunun ayrıca bürokrasinin rasyonel biçimde yeniden örgütlenmesinde etkileri görülecektir.¹³²

Resmi yazışmalarda yeni yazıya geçerken, ilk günlerde Fransız klavyeli yazı makineleri kullanıldığı görülüyordu. Özellikle Dışişlerinin yazışmalarında hep Fransız harfleriyle yazı makineleri kullanılmıştı. 1928 Ekim başlarından beri elçilik ve konsolosluklardan Dışişleri Bakanlığına gönderilen ve merkez örgütünden dış temsilciliklere yazılan yazılarda eldeki Fransız klavyeli makineler kullanılmıştı. Fransız alfabesinde bulunmayan Türk harflerinin elle düzeltildiği göze çarpıyordu. (I) yerine (İ) harfi kullanılıyor, harfin üzerindeki nokta elle siliniyordu. Harflerinin altlarına birer virgül eklenerek (ş) yapılıyordu. Kimi zaman da Fransızca'da noktasız olan büyük (İ) harfleri (I) yerine kullanılıyordu. Kısacası, yazı makinesiyle yazılan yazılarda elle düzeltmeler dikkati çekiyordu. Henüz, bir Türk klavyesi, Türk yazı makinesi yoktu. Dil Encümeni bu soruna da el attı ve Türk milli yazı makinesinin tespit ve ilan etti. Bu makine 42 tuşluydu. Türkçe ile diğer lisanlarda yazmak üzere 43, 45 tuşlu beynelmilel yazı makinelerinin üretilmesi serbest bırakılmıştı. Klavye saptandıktan sonra hemen yeni yazı makineleri ısmarlanmıştır. Makinelerin 1928 yılı Aralık başlarında Türkiye'ye gelmeğe ve kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Milli Eğitim Bakanı M. Necati Bey imzasıyla Dışişleri Bakanlığına gönderilen 11 Aralık 1928 tarihli şu yazı, Türk yazı makinesiyle yazılmıştı.¹³³

"Rusya'da bulunan Türk vatandaşlara tevzi edilmek üzere 200 alfabenin vekaletinize gönderilmesi için Devlet Matbaasına tebligat ifa edilmiştir. Bilvesile teyidi hürmet eylerim efendim."

Demek oluyor ki, Milli Eğitim Bakanlığı, Aralık 1928'de Türk yazı makineleri sağlamış, bu makinelerle yazı yazabilecekleri yetiştirmiş bulunuyordu. 17 Aralık 1928 tarihli Cumhuriyet gazetesi şunları duyuruyordu:¹³⁴

¹³¹ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 218-219.

¹³² KOCABAŞOĞLU, "Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ", s.114.

¹³³ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*,s. 222-223.

¹³⁴ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*,s. 223.

"Yeni harflerle sipariş edilen ve memleketimize gelmiş olan yeni yazı makinelerinin dün Maliye Vekaletinde toplanan bir heyet tarafından tecrübeleri yapılmıştır. Bunlar vekaletlere tevzi olunacaktır."

6. Millet Mektepleri Uygulaması

6.1. Millet Mekteplerinin Açılması

Atatürk, 16 Temmuz 1921 günü toplanan Milli Eğitim Kongresi'nde "Bir milleti terbiye programı" yapılması üzerinde önemle durmuş, 1 Mart 1922'de TBMM.'nin üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada eğitim hedeflerini şöyle açıklamıştır:¹³⁵

«Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif işleridir. Bu memleketin asıl sahibi ve toplumumuzun esas unsuru köylüdür. İşte köylüdür ki, bu güne kadar maarif ışığından mahrum bırakılmıştır. Takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli evvela mevcut cahli yok etmektir. Umum köylüye okuma-yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, dini ve ahlaki malumat vermek ve dört işlemi öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir.»

Millet mektepleri açılmadan önce, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey'in, Bakanlıkta, bir halk eğitim şubesi kurması ve Eğitim Danışmanı John Dewey'in raporunda kurulması önerilen Halk Dershanelerini gerçekleştirme çalışmaları 1927 yılında ürünlerini verdi ve aynı yıl bakanlığın Halk Eğitimi şubesi "Halk Dershane ve Konferansları Talimatnamesi"ni hazırladı. İlk Halk Dershanelerinin kuruluşlarında 1927 yılında gerçekleşti. 1927-1928 yıllarında faaliyet gösteren ve sayıları 3304'ü bulan Halk Dershanelerinde toplam 64.302 kişiye okuma-yazma öğretilmiştir.¹³⁶

1927 nüfus sayımında; 13.648.000 olan ülke nüfusunun ancak 1.112.000 kadarı okuma-yazma biliyordu. 5.354.000 olan kadın nüfusunun 267.000'i okur-yazardı. 4.895.000 olan erkek nüfusunun da 840.000'inin okuma-yazması vardı.¹³⁷

1 Kasım 1928 günü Başbakan İsmet Paşa mecliste yeni harflerin kabulüyle ilgili şunları söylemişti; "Demek ki millet, hepimiz böyle bir anahtar çoktan beri beklemekte idik. Bu kolaylıktan hakkıyla yararlanmak ve bunun sonuçlarını birkaç yıl içinde gözle görülür bir hale getirmek için, hükümet ciddi çalışmalar yapacaktır. Hükümet, bütün memlekette, millet

¹³⁵ Nejat GÖĞÜNÇ, "Atatürk ve Eğitim Hakkındaki Görüşleri", **Atatürk Kültür ve Eğitim Semineri**, 1982, s.38-39.

¹³⁶ Cevat GERAY, **Halk Eğitimine Giriş**, Ankara, 1970, s.100.

¹³⁷ M.Nuri KODAMANOĞLU, **Türkiye'de Eğitim (1923-1960)**, Ankara-1964, s.31.

*mektepleri halinde, işinde, tarlasında, fabrikasında çalışan vatandaşların ayaklarının ucuna getirilen, kolaylıkla öğretecek öğretmenlerle, kolay bulunacak vasıtalarla, bu yeni alfabeden tamamen yararlanmaları için bütün çalışmalarını sarf edecektir”.*¹³⁸

Gerçekten harf devriminden hemen sonra, Halk Eğitim kurumlarının “Millet Mektepleri” adı altında örgütlenmesi tamamlandı ve faaliyetlerinin amacı daha çok halka, yeni harflerle okuma-yazma öğretmek olarak belirlendi. İsmet Paşa, 8 Kasım 1928 günü bu konuda daha geniş açıklamalarda bulunurken şunları söylüyordu:¹³⁹

«Türk harflerinin bütün vatandaşlara kapılarının önünde ve iş yerlerinin başında öğretilmesi için daha bu yıl içinde Millet Mekteplerinin teşkilatını kuracağız. Bu teşkilat şehir ve köy bütün yurdu kaplayacak, vatandaşların işlerinin, maiyetlerinin en uygun zamanlarda ve yanlarında ya iki aylık veya dört aylık kurslar açılacak, şehirde ve köyde mektepler, belirli toplanma yerlerinde de gelmeye zamanları olamayan vatandaşlar için seyyar öğretmen teşkilatı yapılacak, devletin, en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün memurları, Millet Mektepleri teşkilatının ihtiyaçlarına göre çalışacaklardır. Cumhurbaşkanımız Hazretleri, Millet Mektepleri Teşkilatının Genel Başkanlığını ve Başöğretmenliğini kabul buyurmuştur .»

Millet Mekteplerinin kuruluşundaki bu görüş, düşünce, azim ve okuma-yazma konusundaki isteği, arzusu ve ihtiyacını anlamadaki duyguları örgütün fikri ve manevi gücünü oluşturuyordu.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından hazırlanan, Millet Mektepleri ile ilgili kararname, 11 Kasım 1928’de, buna bağlı “Talimatname” ise Danıştay’ın incelemesinden sonra, 24 Kasım 1928’de resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe konuldu.¹⁴⁰ Bu “Talimatname”ye göre; Millet Mektepleri, yeni Türk harflerinin kolay bir şekilde okunup yazılabilmesinden bütün milleti faydalandırabilmek ve büyük halk kitlelerini hızla okur-yazar duruma getirebilmek için kuruluyordu.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, 02 Aralık 1928 günü valiliklere genelge göndererek; Millet Mektepleri’nde 1 Ocak 1929’dan itibaren derslere başlanacağını, bunun için o zamana kadar, her öğretmene bir Millet Mektebi dershane kurulacağını, bir kurs döneminde başarılı olamayanların, öbür kursa katılacaklarını, tek öğretmenli köylerde hem A hem de B dershanesi açılacağını ve diğer bilgileri verdikten sonra, 10 Ocak 1929’da bu illerle ilgili sayısal bilgileri ve karşılaşılan zorlukları Bakanlığa bildirmelerini istemiştir.

¹³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, II.Dönem, C.5, s.1-2.

¹³⁹ ALBAYRAK, “Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928), s.491.

¹⁴⁰ Kemal ARIBURNU, **Milli Mücadele ve İnkılaplarla İlgili Kanunlar**, Ankara,1957, s.314-320.

Bakan'ın bu genelgesinden sonra, 1928 yılı Aralık sonu ve 1929 yılı başlarında bütün yurttan yoğun bir şekilde Millet Mektepleri açıldı. Aralık ayının üçüncü haftası içinde, Millet Mektepleri'ne gidecek olanların ve yaşları 16–45 yaş arasındaki vatandaşların çizelgesi polisten istenmişti.

İstanbul'da 23 Aralıkta kayıtlara başlandı. Milli Eğitim Bakanlığı bu okullar için kitap bastırıldı. 27 Aralıkta, Millet Mektepleri'nin 1 Ocak 1929 günü törenle açılacağı, bandoların marşlar çalacağı, geçit törenleri yapılacağı bildiriliyordu. Aralık ayı sona ermeden Millet Mektepleri dolup taşmaya başlamış, yeni okulların açılmasına gerek duyulmuştu. Halkın okullara yazılması, duvar ve el ilanları ile duyuruluyordu. Yeni yazı öğrenmiş olanların, okullara başvurup, yalnızca sınava girmeleri yetecekti.¹⁴¹

Gerçekten Millet Mektepleri'nin eğitime başlangıç günü 1 Ocak 1929 , bütün ülkede “Maarif Bayramı” ilan edilmiş, okullar ve diğer eğitim yapılacak yerler süslenmiş ve ışıklandırılmıştı. Şehirlerde Yeni Harfler Marşı bandolarla söylenmiş, halk büyük heyecana kapılmıştı. Türkiye'deki en büyük okuma-yazma seferberliğinin, bütün görkemiyle başladığı gün oldu.

Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Talim ve terbiye Kurulu tarafından, 11 Şubat 1929 gününden itibaren çıkarılmaya başlanan haftalık Halk Dergisi'nin birinci sayısında “Millet Mektepleri” konulu bir makale yayınlanmış, makalede Millet Mektepleri ile ilgili şunlar yazılmıştı.¹⁴²

“Gazi, nasıl on sene evvel düşmanları vatan topraklarından atmak için milleti seferberliğe çağırıldı ise, şimdide Türk yurdundan cahilliği kaldırmak için seferberlik ilan etti. Türkiye'de kadın erkek herkes okumak-yazmak bilecektir. Bu ülkede artık okumak bilmeyen kalmayacaktır. İşte Millet Mektepleri bunun için açıldı”.

6.2. Millet Mektepleri Yönetmeliği

24 Kasım 1928 günü, Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Millet Mektepleri Talimatnamesi”, onbeşbin tane basılarak ülkenin her yerine gönderilmiş ve yönetmelik maddeleri, valiler ve kaymakamlar, eğitim müdürleri tarafından okunup hemen uygulamaya geçilmiştir. Fakat Millet Mektepleri'nin açılıp, eğitim ve öğretime başlamasından bir süre sonra, mevcut yönetmeliğin yeterli olmadığı, bir takım eksikliklerinin bulunduğu anlaşılmış, bir yenisinin hazırlanmasına karar verilmiştir. Nitekim alınan kararın gerekçesi,

¹⁴¹ ÖZERDİM, *Harf Devriminin Öyküsü*, s.53-54

¹⁴² TEKİN, *Ana Hatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, s.163-165

“Millet Mektepleri Talimatnamesinin bir senelik tecrübeye göre tadil edilen yeni şekline ait olmak üzere” ifadesi ile verilmiştir. Yönetmeliğin tamamı 56 madde olarak düzenlenmiştir.¹⁴³

Yönetmeliğin birinci maddesinde; “Türkiye halkını okuyup-yazmaya muktedir bir hale getirmek, ana bilgiler kazandırmak” biçiminde, Millet Mekteplerinin amacı belirtilmiştir.

Millet Mektepleri örgütü, A ve B dershaneler ile Halk Okuma Odaları ve Köy Yatılı Dershanelerinden meydana gelmiştir.

Yönetmeliğe göre, Millet Mekteplerinin genel başkanı Atatürk idi. Müfettişler, eğitim bakanlığına, o da genel başkana, bu okulların durumları konusunda rapor vereceklerdi. Okullar, İlköğretim Genel Müdürlüğünün Halk Eğitim Şubesine bağlı olacak, fakat bunların nerelerde, nasıl kurulacaklarını “Maarif Mıntıkları” belirleyecekti. İl, ilçe, bucak ve köylerde örgütün iyi ilerleyebilmesi için ne tür çalışmalar yapılacağı, hangi öğretmenlerin ve aydınların bu okullarda öğretmenlik yapabilecekleri, bu okulların hangi binalarda kurulacakları ayrıntılı olarak belirlenmişti (Madde 19-25).

16-45 yaş arasındaki vatandaşlar bu okullara devam etmeye yada dışarıdan sınava girerek belge almaya zorunluydular. Öğretmeni veya okulu olmayan köylerde, köylünün boş olduğu mevsimlerde, gidip onlara yeni yazıyı öğretecek “Seyyar Talim Heyetleri” kurulmuştu (Madde 42-43).

Ayrıca, her fırsatta ve her çeşit araç ile halkın yeni yazıya ilgisini çekmek, okuma yazmanın faydalarını anlatmak için bir “Propaganda Teşkilatı” kurulacaktı (Madde 44).

Millet Mekteplerinin gelirleri, genel bütçeden, il özel bütçelerine konan ödeneklerden, belediyelerin yaptığı yardımlardan, ayrıca Büyük Nutuk’un plaklarından sağlanan kazançtan, Türk Ocaklarının, Muallim Birliklerinin, Tarım, Ticaret Odalarının, CHP ve benzeri kurumların ve özel kişilerin katkılarından sağlanacaktı (Madde 33-34).

Millet mekteplerinde çalışan öğretmenlere dört aylık bir dönem için 50 TL. verilecekti. Gezici öğretmenlere yol parası verilecek, bunlar gittikleri yerler öğretim araç ve gereçlerini birlikte götüreceklerdi (Madde 22).¹⁴⁴

---

¹⁴³ Millet Mektepleri Talimatnamesi, Ankara,1929,s.10-14.

¹⁴⁴ Millet Mektepleri Talimatnamesi, Ankara,1929,s.10-14.

6.3. Millet Mektepleri Müfredat Programları

Millet Mektepleri her yıl 1 Kasım'da büyük törenlere öğretime başlıyordu. Öğretim başlamadan birkaç gün önce, gazete ve dergilerde yayınlar yapılarak çeşitli yollarla öğretimin başlayacağı ilan edildi, Millet Mekteplerinin kişilere ve topluma kazandıracığı faydalar anlatılıyordu.

A ve B dershaneleri olarak ayrılan Millet Mektepleri, dörder aylık öğretim yapılı, öğretimin sonunda Mart ayında sınava girilirdi. Sınavlar, o dönemde derslerde okutulan konulardan yapılırdı. Sınavda başarı kazananlara bitirme belgesi verilirdi. Devamsızlıktan dolayı sınava giremeyen ya da başarısız olanlar bir sonraki kurslara devam etmek zorundaydılar. Devam etmeyenler ise bazı seçim kaynaklarını kaybedip para cezası veriyorlardı.¹⁴⁵

Okullar karma, kadın ve erkek olmak üzere üç türlü açılabilirdi. Hiç okuma yazma bilmeyenler A dershanelerine, burayı bitirenlerde B dershanelerine devam edebileceklerdi. B dershaneleri zorunlu değildi. A dershanelerinde okuma-yazma, dil bilgisi ve basit matematik işlemleri öğretilirdi. B dershanelerinde ise matematiksel ölçüler, sağlık bilgisi, yurt bilgisi, tarih, coğrafya gibi dersler okutuluyordu. 1930 yılından itibaren B dershanelerinde okutulan bu dersler A dershanelerine aktarılarak B dershanelerinin amacında değişiklik yapılmıştır. B dershaneleri, halka mesleki ve fenni bilgileri öğretmeye başlamışlardır.

Millet Mektepleri, A-sabit, B-gezici, C-özel olmak üzere üçe ayrılıyordu. Sabit olanlar genellikle okulu olan yerlerde açılmıştı. Gezici okullar, adı üstünde gezici niteliğe sahipti. Bunlar, okulu olmayan yerlerde yalnız bir dönem için açılıyordu. Özel okullarda, hastaneler, hapishaneler, fabrikalar gibi kuruluşlar tarafından açılmış okullardı.

Millet Mekteplerinde Cuma günleri dışında günde birer saat yada haftada üç gün, ikişer saat ders yapılacaktı. Derslerin iki saati okuma-yazma, iki saati hesap ve ölçüler, bir saati sağlık bilgisi, bir saati de yurt bilgisi olacaktı. Dersler, yetişkinlerin zevk, anlayış ve ihtiyaçlarına göre düzenlenirdi. Konular, okuma parçaları, hesap ve ölçüler buna göre idi.

Millet Mekteplerinde okutulan temel kitaplardan biride "Kıraat Kitabı" idi. Bu kitap ahlaki, vatani, millî esaslara göre düzenlenmiş ve seçilmiş konulardan ibaretti. 128 sayfalık küçük bir kitap olan bu eser, şiirler, hikâyeler, destanlar ve bazı tarihi parçalarla yetişkinlerin ilgisini çekecek türde hazırlanmıştır.¹⁴⁶

¹⁴⁵ ERGÜN, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, s.104

¹⁴⁶ Sabri CEMİL, *Millet Mektepleri Kıraatı*, İstanbul, 1929.

En önemli ders kitaplarından olan Yurt Bilgisi kitabı, Cumhuriyet döneminin medeni ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde hem tarihi bilgileri vermekte, hem de yurttaşlık görevlerini öğretmekte idi. Anayasa, hükümetin görevleri, seçimler, TBMM, resmi örgütlenme, vergi ve askerlik gibi konular kitapta işlenmişti.¹⁴⁷

6.4. Millet Mekteplerinde Örgütlenme

Millet Mekteplerinin genel başkanlığı ve başöğretmenliği Atatürk tarafından kabul edilmiş, Millet Mekteplerinin Başkanlık Kurulu denilen en yüksek organına da sırasıyla TBMM Başkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu Üyeleri, Genelkurmay Başkanı, CHP Genel Sekreteri getirilmişti. Bu kurul her yıl Nisan ayında, Başbakanın çağrısıyla toplanıyordu. Genel Başkan ve Başkanlık Kurulu, Millet Mektepleri Örgütü'nün yönetimini meydana getiriyorlardı.¹⁴⁸

İllerde bulunan yerel yönetim kurulları da, valilerin başkanlığında, Milli Eğitim Müdürleri, İl Genel Kurullarından bir üye, CHP saymanları, Belediye başkanları, Türk Ocakları Başkanlarından meydana gelmişti. Yönetmeliğe göre Valiler her dönem için, Başkanlık Kuruluna illerindeki Millet Mekteplerinin çalışmalarının başarıları gösteren iki rapor gönderiyorlardı.¹⁴⁹ İlçelerde de yönetim kurulu vardı. Bu kurul, kaymakamın başkanlığında, ilköğretim müdürü, belediye başkanı, CHP saymanı, varsa Türk Ocağı başkanından meydana geliyordu. Köylerde ise, muhtar, köy ihtiyar kurulu ve öğretmenler, yönetim kurulu üyeleri idiler. Ayrıca, her Türk vatandaşı da bu okulların tabii üyesi sayılmıştı.

6.5. Millet Mekteplerinin Verimliliği

Millet Mektepleri'nin asıl amacı yetişkin insanları kısa sürede okuryazar yapmaktı. Bununla birlikte yalnızca 1928-1929 ders yılında bir milyondan fazla kişinin derslere devam etmesi ve bir yılda 500 binden fazla insanın okuma yazma öğrenmiş olması yeni harflerin okuma yazma öğretimindeki hızlandırıcı rolünü belgelemektedir. Okuma-yazma seferberliğinin genel sonuçları ise şöyle özetlenebilir: 1927 nüfus sayımına göre, okur-yazar

---

¹⁴⁷ Sabri CEMİL, **Millet Mektepleri Kıraatı**, İstanbul, 1929.

¹⁴⁸ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, s.112

¹⁴⁹ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değin Gözlemler ”, s.113

olması gereken yaş grubundaki insanların sayısı 10,5 milyon kadardı ve bunun ancak bir milyonu okuma yazma bilmekteydi. Sekiz yıl gibi oldukça kısa bir süre sonra, 1935'te okuma yazma bilenlerin sayısı yaklaşık 2,5 milyon olmuştur. Bu ise okuma yazma bilenlerin oranında % 150'lik bir artışı belgelemektedir.¹⁵⁰

1928 – 1936 Millet Mekteplerinin Verimi				
Yıllar	Derslere Devam Edenler	Başarı Gösterenler	Başarı Oranı %	Dışardan Özel Öğrenim Gör. Birlikte Toplam Verim
1928-29	1.045 . 500	526.881	% 50	597.010
1929-30	544.534	245.663	%45	262.423
1930-31	352.902	172.322	%49	188. 311
1931-32	205.349	99.491	%48	108.470
1932-33	157.636	80.559	% 51	90.935
1933-34	77.672	36.559	%47	40.851
1934-35	103.252	49.647	%48	66.255
1935-36	59.206	29.788	% 50	40.229
Genel Toplam	2.546.051	1.240.210	% 49	1.394.484

Öte yandan, Harf Devrimi nedeniyle okuma-yazma bilenlerin de bilmeyenler durumuna düştüklerini dolayısıyla sekiz yılda yaklaşık 3.5 milyon insana okuma yazma öğretildi. Başka bir anlatımla 7 yaş üstü nüfusun 1/4'ü okuryazar yapıldı. Bu konudaki çalışmalar devam etseydi 1960 yılında Türkiye'de nüfusun tümünün okuryazar olması gerekirdi.¹⁵¹

¹⁵⁰ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değın Gözlemler ”, s.114.

¹⁵¹ KOCABAŞOĞLU, “Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değın Gözlemler ”, s.113-115.

7. Harf Devriminin Basın Yayın Hayatına Etkileri

Harf devrimi, yirminci asırda artık yaşamasına imkan olmayan zararlı ve ölmüş ananeleri kırmıştır. Yeni alfabe bu ananeleri kırmakla, asıl milli kültür uyanışı için hakiki ve sağlam temel taşı vazifesi görmüştür.¹⁵²

Latin harfleri, yalnızca dil ve yazı alanında değil, Atatürk'ün 27 Ekim 1922 yılında Bursa'da dile getirdiği “Eğitimin temel ilkesi bilgisizliği gidermek olmalıdır” amacına ulaşmada da büyük bir devrimdi. Nitekim oldukça kısa zamanda Türkçe'nin zenginleşmesinde olduğu kadar eğitim seferberliğinin hızlandırılmasında ve kültürel yaşamın dinamik bir unsur olarak yayınların ve kitapların hızla artmasında da büyük bir rol ve etkiye sahip olacaktı. Millet mektepleri, halk evleri ve halk odaları gibi kurumsal düzenlemelerle de desteklenen devrimin yarattığı sonuçlar şöyle özetlenebilir : Örneğin yalnızca 1928-1929 ders yılında 602.927 kişi okuma yazma öğrenmiş ve 1935 rakamları 1927 ye göre %150 oranında artmıştır. Yine 1927–1933 yılları arasında ilkokul sayısı %5, ilkokullara devam edenlerin sayısında ise %27.9 oranında bir artış gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemde ortaokullarda artış oranı %53-%114.1, liselerde %27-%158.6, meslek okullarında %100-%41.2'dir. Eğitim alanındaki bu artışa koşut olarak yayınevleri ve yayın sayısı ve kütüphane hizmetlerinde de gözle görülür bir artış söz konusudur.¹⁵³

30 Kasım 1928 Türk basınının eski harfleri kullandığı son gün oldu. Harf devriminin etkisini gösterdiği en önemli alanlardan biri, doğal olarak yayın hayatımız olmuştur ve devrimin yayıncılığımızı, en büyük ölçüde olumlu biçimde ve yönde etkilediği kesindir¹⁵⁴.

Osmanlı İmparatorluğu içinde ilk Türk Basımevi ilk eserini Avrupa'daki ilk basılı kitaptan 271 yıl sonra 1729 yılında vermiştir. 1729'dan, yeni Türk harflerinin kabul edildiği, 1928 yılına kadar olan 199 yıllık dönemde ne kadar kitap basıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Elde kesin bilgiler olmadığı halde, 1729-1928 yılları arasında 30.000 veya 40.000 tane kitap basılmış olduğu yolunda tahminler yürütülmüştür. Harf Devriminin Türk kültür hayatında, Türk Tarih Kurumu (1931), Türk Dil Kurumu (1932), Halk Evleri (1932) gibi kurumların oluşmasında; Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'nun (1934) çıkarılmasında, genel anlamda halk eğitimi çabalarının hızlandırılmasında, ortak bir konuşma

¹⁵² KORKMAZ, *Atatürk ve Türk Dili 2*, s.167.

¹⁵³ GÜLCAN, ŞENŞEKERCİ, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, s.149-152.

¹⁵⁴ Jale BAYSAL, “Harf Devriminden Önce ve Sonra Türk Yayın Hayatı”, *Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu*, Ankara, 1991, s.61.

dilinin oluşması yönünde de ayrıca olumlu katkıları olmuştur.¹⁵⁵

Türk harf devrimini hazırlayanlar, Türk basınının en kısa zamanda ve toptan yeni yazıya geçmesine büyük önem veriyorlardı. Basın, yeni yazının yayılması için en etkin araçlardan biriydi. Türk harfleri yasınının gerekçesinde, «*Yeni harflerin halk arasında yayılması için birinci koşul halkın en çok okumak zorunluluğunda bulunduğu yapıtların yeni harflerle yayımlanmış olmasıdır*» deniyordu. Çünkü «*Halk, yeni yayınlan eski harflerle izleme olanağına sahip oldukça yeni harflere bir an önce alışmakta müsamaha gösterebilir*»di. Bu bakımdan Türk harfleri yası, 1928 Aralık ayından başlayarak bütün Türkçe gazete ve dergilerin Türk harfleriyle basılması ve yazılması zorunluluğunu getiriyordu. Gerçekte basının yeni yazıya geçiş çalışmaları önceden başlamış bulunuyordu. Kimi gazeteler daha 1928 yaz aylarında yeni yazı dersleri yayınlanmağa başlamışlardı. Atatürk'ün Gülhane söyleviden sonra da gazeteler yavaş yavaş yeni yazıyı kullanmağa yönelmişlerdi. Ankara'da Hakimiyeti Milliye gazetesi, 29 Ağustos 1928 tarihli sayısında yeni harflerle parçalar yayımlamaya başlayarak, 2 Eylülde ilk kez başlığını yeni yazıyla yayınladı. Atatürk'ün Başöğretmen olarak yaptığı yurt gezisinden Ankara'ya dönüşü dolayısıyla gazete 21 Eylülde yeni harflerle "*Sefa geldin Büyük Gazi!*" başlığını atmıştı. Gazete daha sonra başyazısını, ilk sayfasını ve ardından da gazetesinin üç sayfasını yeni yazıyla yayınladı.¹⁵⁶

Başkent'in günlük gazetesi Hâkimiyeti Milliye, hükümet sözcüsü durumundaydı. Hükümetten destek görüyordu. Üstelik Ankara'nın tek önemli günlük gazetesiydi. Bu bakımdan yasanın öngördüğü süreyi beklemeden yeni yazıya geçmişti. Buna karşılık İstanbul'da çıkan altı büyük günlük gazete arasında çetin bir rekabet vardı. İstanbul gazeteleri birbirlerini gözlüyorlardı. Bunlardan biri önceden yeni yazıya geçerse okuyucu yitirebilir, zarar edebilirdi. Bu nedenle İstanbul gazeteleri yeni yazıya geçişte daha ağır davranmışlardı. Vakit gazetesi 15 Eylülde adını ve birkaç haber başlığını yeni harflere çevirmişti. Cumhuriyet gazetesi de 29 Eylülde son sayfasında yeni harfleri kullanmağa başlamıştı... Ama tümüyle İstanbul gazeteleri yeni yazıya geçmek için 1 Aralık gününü beklemişlerdir. O gün, Türk basınında eski yazının tarihe karıştığı gündü. 1 Aralık 1928 günü Türk basınının toptan yeni yazıya geçişini, Milliyet gazetesi "Yaşasın İnkılap" adlı başyazıyla kutladı. Yunus Nadi de 1 Aralık 1928 günü Cumhuriyet Gazetesinde "Tarihi bir gün" başlıklı yazısında şunları belirtiyordu:¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ KOCABAŞOĞLU, "Harf Devrimi'nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değın Gözlemler ", s.114.

¹⁵⁶ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 225-228.

¹⁵⁷ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 225-228

"Bugün bütün Türk matbuatı baştanbaşa Latin esasından alınma yeni Türk harfleri ile çıkıyor. Yeni yazının umumiyetle hayata ilk tatbiki şerefi Türk matbuatının oldu. Bugün Türk hayatında çok büyük bir gündür. O tarihi günü tatbikatı ile beraber kaydetmek şerefine mazhar olan Türk matbuatı bu mazhariyetten dolayı kendini ne kadar bahtiyar saysa yeridir.

Hiçbir devrim kolaylıkla, insana hiç zahmet ve hatta bazen zarar vermeksizin tahakkuk edivermez. Öyle olsa devrimler bu kadar kıymetli olmazdı. Denilebilir ki devrimler zorluktan, zahmetleri ve mihnetleri nispetinde büyük olur. Harf ve harf devrimi da böyledir. İptidaları hepimiz biraz zorluk görüyoruz ve bir parça zahmet çekeceğiz. Fakat neticenin parlaklığı yanında bu zorlukların ve bu zahmetlerin çok gölgede kaldıkları ve kalacakları muhakkaktır. Düşünmeli ki bu harf devrimi sayesinde (aziz Türkiye'miz bir seneden az bir zaman zarfında medeniyetin ve marifetin hakiki sahasını elde etmiş olacak ve noksanı tamamlayarak tamamen Avrupa'ya benzeyecektir.

Bugün Türk dilindeki gazetemizi tamamen yeni harflerle dizilmiş gören karilerimizin pek tabii olarak ilk bir şaşkınlık devresi geçireceklerini pekala tahmin ediyoruz. Şimdi şu satırlann üzerine eğilmiş nazarlar, kelimeleri sanki bir şifre halleder gibi biraz ağırlıkla sökmekte olduklarını gözlerimizle görür gibi oluyoruz. Ama bununla Türkiye'nin istikbalini o kadar parlak görüyoruz ki, bu parlaklık karşısında adeta gözlerimiz kamaşıyor. İşte yeni yazının mahiyet ve manası budur." ¹⁵⁸

1928 Aralık Ayının İlk Haftasında İstanbul Gazetelerinin Sürümü ¹⁵⁹

Gazetenin adı	1.12.1928		2.12.1928		7.12.1928	
	Basılan	Satılan	Basılan	Satılan	Basılan	Satılan
Cumhuriyet	11.500	9.000	12.000	9650	7.000	5.730
Milliyet	10.000	8.500	10.000	8.620	8.000	5.250
İkdam	4.000	2.320	8.000	5.440	5.000	3.120
Vakit	7.000	5.500	7.000	5.440	4.000	2.780
Son Saat	6.000	3.420	3.000	2.670	2.500	1.500
Akşam	1.000	850	4.000	2.000	3.000	1.340

Görüldüğü gibi, İstanbul'un en büyük gazetelerinin tirajı en çok 10-11 bin kadardı.

¹⁵⁸ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 225-228

¹⁵⁹ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 226.

Yeni yazıya geçince, bir hafta gibi kısa bir zaman içinde gazetelerin zaten pek az olan sürümü %35-50 oranında azalmıştı. Bununla birlikte İkdam ve Akşam Gazeteleri 1 Aralıkta makinelerindeki arızalardan dolayı normal baskılarının yarısını ve dörtte birini basmışlardır. Yıllardır gazetelerine şöyle bir göz atmaya alışık tiryakiler, birdenbire acemileşivermişlerdi. 1 Aralık sabahı yeni yazıyla önlerine gelen gazeteleri heceleyerek sökebiliyorlardı.¹⁶⁰

Türk basını yeni yazıya geçiş döneminin sarsıntılarını ancak hükümet yardımlarıyla göğüsleyebilmiştir. İstanbul gazeteleri aylık 800 ile 2250 lira arasında hükümet yardımı almışlardır. İstanbul'da çıkan dergilere de aylık 50-250 lira arasında para yardımı yapılmıştı. Bu yardımlar, basın organlarının hükümetten istediklerinin çok altındaydı. Gazeteler ve basımevleri ayrıca 1355 sayılı yasadan da yararlanmışlardı. Bu yasa yeni Türk harflerinin gümrüksüz dışalımına izin veriyordu. Bunun için de bütçeye 200.000 Türk lirası konmuştu.¹⁶¹

Basım, devletin doğrudan doğruya ve dolaylı desteğiyle bunalımı çabuk atlattır. İlk aylarda harf devriminden önemli zarar gören gazeteler çabucak kâra geçmişlerdir. 1928'de 5-10 bin dolayında olan gazete sürümleri ondan sonraki yıllarda onbinlere, yüzbinlere doğru yükselmiştir. Türk basın endüstrisi harf devriminden büyük ölçüde yararlanmışır. Yeni yazıya geçiş, gazete ve dergilerin dış görünüşünü de etkilemiştir. Yazım kılavuzunun zamanında sindirilememesi, yeni harf kıtlığı, acemilik gibi nedenlerle önceleri çeşitli baskı, dizgi, yazım yanlışları görülmüştür. Ama basım işçileri şaşılacak bir çabuklukla, dizgi işlerini, sayfa düzenlemeyi öğrenmişlerdir. Yeni makinelerinde gelişle basın organlarının görünüşü değişivermiştir. Gazete ve dergiler özenle dizilip basılmağa ve giderek Avrupa gazetelerini aratmayacak bir kusursuzluğa erişmişlerdir. Harf devrimi bu alanda tam bir başarıya ulaşmıştır.¹⁶²

Harf Devrimi'nin başlatıldığı yıl olan 1928'in son aylarında 99, 1929'da 591, 1930'da 870 ve 1931'de 919 kitabın yeni harflerle yayınlanmış olması, yeni harfler uygulamasının kitap yayıncılığını olumsuz yönde etkilemediğini göstermektedir. Ayrıca, 1918–1928 yılları arasında, bugünkü Türkiye sınırları içinde ve dışında kalan kentlerdeki basım ve yayınevlerinin toplam sayısı 284 iken, yeni harflerin kabulünden sonraki on yıl içinde yalnızca Türkiye'deki basım ve yayınevlerinin sayısı 556'yı bulmuştur:

¹⁶⁰ ŞİMŞİR, *Türk Yazı Devrimi*, s. 226

¹⁶¹ ALPAY, *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansımaları*, s.103-105.

¹⁶² ALPAY, *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansımaları*, s.105-107

1876-1938 Yılları Arasında Türkçe Kitap ¹⁶³						
Çıkaran Basım ve Yayınevleri						
Yıllar	İstanbul	Ankara	İzmir	Öteki Kentler	Bugün Türkiye Sınırları dışında kalan kentler	Toplam
1876-1982	149	1	1	10	11	172
1893-1907	106	1	7	19	66	199
1908-1917	251	3	10	42	62	368
1918-1928	194	18	5	42	25	284
1928-1938	287	56	31	182	-	556

Harf Devrimi, Anadolu insanını asırlardır süregelen cehaletten kurtarmak için atılan önemli adımlardan biriydi. Arap Harfleri'nin Türkçe'ye uymaması ve öğrenilmesinin zor olması nedeniyle, Anadolu insanının okuma-yazma oranı çok düşük olduğu değerlendirilmektedir. Muasır medeniyet seviyesine çıkma azminde olan genç Türkiye Cumhuriyeti, yurttaşlarının okuma-yazma oranını arttırmalı ve eğitim seviyesini yükseltici çalışmalar yapmalıydı. Anadolu insanının beşte dördü okuma yazmadan mahrumdu, Harf Devrimi ile birlikte bu kitleyi de okur-yazar olma heyecanı sarmıştı. Yeni harflerin etkisi kısa sürede görülmüş ve okuma, yazma oranında belirgin bir artış gerçekleşmiştir.

¹⁶³ ALPAY, **Harf Devriminin Kütüphanelere Yansıması**, s.106.

Bu durumu aşağıdaki tabloda açıkça görmek mümkündür.¹⁶⁴

Yıllar	Kadın %	Erkek %	Genel %
1927	4	17,4	10,7
1935	10,5	29,3	19,9
Artış	6,5	11,9	9,2

1928-1936 yılları arasında toplam, 48.828 tane A dershanesi açılmıştır. Bu dershanelerden 34.818i köylerde, 14.010'u şehirlerde açılmıştır. 7 yıllık süre içinde A dershanelerine devam eden öğrencilerin genel toplamı 2.105.892'dir. Bu dershanelerden okur yazarlık belgesi alanları sayısı ise 970.140'tır. Bunun yanı sıra dışarıdan sınava girerek A dershanesinden belge alanlar ise 116.019 kişidir. Toplam A dershanesinden belge alanlar ise 1.086.159'dur. 1929-1939 yılları arasında toplam olarak 11.301 tane açılan B dershanelerinin 5.799 tanesi köylerde, 5.502 tanesi ise şehirlerde açılmıştır. B dershanelerine kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 380.955 olup, bu dershanelerden bitirme belgesi alanlar dışarıdan alanlar da dâhil ise 267.896 kişidir.¹⁶⁵

Yeni harflerin, bir an önce okullarda eğitime geçirilmesi amaçlanıyordu. Başbakan İnönü, Dolmabahçe Konferansı'ndan Ankara'ya döner dönmez 9 Eylül 1928 günü, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey'e gereken buyruğu vermişti: "En büyüğünden en küçüğüne bütün mektepler bu sene yeni harflerle tedrisata devam edecekler." Okullarda önce yeni harfler öğretilecek, daha sonra ise eğitim yeni yazıyla yapılacaktı.

Yeni yazıyı okullarda etkin kılabilmenin yolu, öğretmenlerin yetiştirilmesine ve ders kitaplarının da yeni harflerle basılmasına bağlıydı. Ders kitaplarının, yeni harflerle yazılmasının uzun zaman alması karşısında eğitim ve öğretime bir müddet kitapsız olarak devam edildi.¹⁶⁶ Harf Devrimi, Cumhuriyet çocuklarının uygar eğitim sistemi içerisinde yetişmesini sağlayan önemli bir unsur olduğu değerlendirilmektedir.

Okulların dışında toplumun diğer kesimleri de yeni harfleri öğrenerek, okur yazar olmaya çalışıyorlardı. Semtlerde, mahallelerde, kurslar açılıyordu. Köy odalarında harfler öğretiliyordu. Gazetelerin çoğu yeni harfleri tanıtıcı köşeler hazırlıyorlardı. Devlet memurlarının ise yeni yazıyı öğrenmeleri şart tutulmuştur.

¹⁶⁴ İNAN, *Atatürk Devrimleri ve Yazı Değişimi*, s.82.

¹⁶⁵ ALBAYRAK, *Millet Mektepleri,(1928-1935)*, (A.Ü.D.T.C.F. yayınlanmamış mezuniyet tezi), Ankara,1978, s.57-59.

¹⁶⁶ YAVUZ, *Yeni Yazı*, s. 605-606.

1928–1938 Yılları Arasında Yayınlanan Kitaplar ¹⁶⁷											
	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Genel											
Konular	-	4	5	13	11	22	48	14	68	54	48
Felsefe	-	9	7	12	18	17	21	26	14	14	30
Din	-	9	21	32	33	35	24	26	12	25	17
Sosyal											
Bilimler	34	248	324	355	357	432	594	678	649	684	1021
Dil	30	59	80	30	37	33	90	63	74	40	44
Nazari											
Bilimler	13	51	91	51	37	53	76	61	99	99	112
Tatbiki											
Bilimler	4	62	96	111	121	139	154	303	438	468	523
Güzel											
Sanatlar	-	7	15	19	26	21	23	39	202	201	157
Edebiyat	14	97	145	205	336	332	305	277	277	405	318
Tarih											
Coğrafya											
Biyoloji	4	45	86	91	122	127	133	96	139	233	250
Toplam	99	591	870	919	1098	1211	1468	1618	1972	2223	2520

Harf Devrimi'nin kitap yayıncılığı üzerindeki etkileri olumludur. Bu olumluluk bir yandan okuryazarların artışı nedeniyle kitaba olan gereksinimin artması, bir yandan da yeni harflerin basım tekniğinde kolaylık sağlaması gibi etkenlere bağlıdır.

Latin Harfleri'nin kabul edilmesiyle birlikte Batı Uygarlığı ile bütünleşme süreci de hızla işlemeye başlamıştı. Yeni harfler sayesinde, Batıda bilim alanında ortaya konulan birikimler Türkiye'ye aktarılabilir ve yeni bilimsel ufuklar açılabilir.

Harf Devrimi'nin ardından, Dil Devrimi gündeme gelmiştir. Atatürk, Türkçe'yi çok iyi kullanan ve dil konusunda birikimi olan bir liderdi. Türkçe'ye çok önem veriyordu. Yazı

¹⁶⁷ ÖZERDİM, *Elli Yılda Kitap 1923-1973*, s. 17.

değişiminden sonra, Başbakanlığın bir buyruğu üzerine, idari yaşamda kullanılan pek çok Arapça ve Acemce terkiplerle isimlenen makamlar kaldırılarak yerine Türkçe yapılar getirilmiştir. Böylece Harf Devrimi ile birlikte dil devrimine de gidiliyordu ve önce makam adlarından işe başlanıyordu.¹⁶⁸

Kültür hayatı da yeni yazı ile birlikte büyük değişikliğe uğramıştı. Asırlar boyunca Arap Harfleri ile geniş bir kültür birikimi yaratılmıştı. Yeni harflerle birlikte yeni bir kültür birikimi oluşturulacaktı. Yalnız bu anlayış, eski kültürel değerlerden, tamamen kopulacağı şeklinde yorumlanmaması gerektiği değerlendirilmektedir. Eski kültürel birikim, çağdaş dünyanın bilimsel metotlarıyla incelenecek ve yeni yazıyla tüm dünyaya tanıtılacaktı. Ayrıca yeni yazıyla birlikte, Türk Kültürü'nün içine sızmış olan Arap Kültürü'nün de uzantılarına, set çekilmiş oluyordu.

Yeni harfler sayesinde sanat, tüm yurttaşlara hitap eder bir hal almıştı. Eskiden Osmanlıca yazılan divan edebiyatı ürünleri, Anadolu'da anlaşılıyordu. Anadolu insanının yarattığı halk edebiyatı, amiyane bir değer olarak görülürdü. Harf Devrimi'nden sonra tüm yurttaşların edebiyat alanındaki ortak paydası yeni alfabe olmuştu. Artık yazılan her edebiyat eseri tüm yurttaşlarca anlaşılabilirdi. Ayrıca Türk insanı, yarattığı edebiyat eserlerini Latin Harfleri sayesinde Batı Dünyası'na da tanıtma şansını elde etmişti.

Harf Devrimi günlük hayata da bir an önce girerek, yaygınlık kazanmıştır. Atatürk bizzat bunun için çaba harcamıştır. 1929 Yılına girilirken, yeni yazı artık tamamen yerleşmişti. Eski yazı yalnızca cami, türbe, mezarlık gibi yerlerde görülüyordu. Şapka Devrimi sonrası çağdaş bir görünüme kavuşan Türk toplumu, Harf Devrimi ile de tam anlamıyla, çağdaş dünyanın bir üyesi haline gelmiş oluyordu.

Harf Devrimi'ni, salt alfabe değişimi olarak görmek oldukça yetersiz bir bakış açısıdır. Harf Devrimi alfabe değişiminin ötesinde çok derin düşünsel açılımları olan bir konudur. Yeni harflerin kabul edilmesi, Türk toplumunun, Batı uygarlığına “merhaba” demesidir. Artık toplum, yarattığı duygularını, düşüncelerini Latin Harfleri ile ebedileştirecek ve kültürel birikimini yeni harfler ile şekillendirecektir. Yaratılan kültürel birikim, Latin Harfleri sayesinde Batı medeniyetinin bir parçası haline gelecektir. Karşılıklı etkileşimler sonucu kültürel güzellikler artacaktır.

Harf Devrimi, genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, uygar devletler seviyesine ulaşma amacıyla ilerlediği yolda katettiği önemli bir aşama idi. Milli Mücadele kazanılmış ve vatan kurtarılmıştı. Sırada aydınlanma çağına yakışır, çağdaş bir toplumu yaratmak hedefiyle

---

¹⁶⁸ Fahir İZ, **Cumhuriyet Devrinde Türk Yazı Dilinin Gelişmesi**, TDK Yayını, Ankara 1983, 78-82

başlatılacak olan uygarlaşma m¼cadelesi vardı. T¼rk Milleti, toplumsal hayatını d¼zenleyen kanunları ,yeni rejimin ilkeleri, kılık, kıyafet , eğitimi ve de yazısı ile çağın gereklerine ayak uyduracak şekilde yeniden yapılanacaktı. Toplumun t¼m kurumları, aklın ve bilimin gerektirdiği kurumlar haline getirilecekti.

SONUÇ

Cumhuriyetin ilanından itibaren devrim hareketleri hız kazanmış ve birçok alanda devrim yapılmıştır. İnkılap hareketlerinde ülkenin ihtiyaçlarının göz önüne alındığı ve batı medeniyetinin hedeflendiği görülmektedir. Eğitim ve kültür alanında kendini gösteren ve toplumsal yapıyı etkileyen gelişmelerin başında dil alanındaki gelişmeler gelmektedir. Ama özlenen dil devriminin gerçekleşmesi her şeyden önce yazıya bağlıydı. Müslümanlığa geçişle birlikte benimsenmiş olan Arap alfabesi Türk diline uygun değildi. Bu yüzden en başta yazının Türk diline uygun biçime sokulması gerekiyordu. Bu maksatla Harf Devrimi bir yasa ile yapılmış, yüzyıllardan beri kullanılan Arap alfabesi yerini Latin esasına dayalı Yeni Türk Alfabesi'ne bırakmıştır. Bu, dilde devrim yapılması ve Türkçe'nin zengin, milli ve bilim dili haline gelmesi için önemli bir adımdı.

Harf Devriminin üzerinden geçen 76 yılın sonunda bugün geldiğimiz nokta ise endişe ve üzüntü vericidir. Özellikle internetin yaygınlaşmasıyla hem dilimizde, hem de yazımızda yabancı kelime ve harflerin kullanımı artmaya başlamıştır. Bu tezdeki amaç Harf Devrimi'ne hangi aşamalardan geçilerek varıldığını vurgulayarak yetişen genç kuşaklara kendi yazımıza sahip çıkmanın önemini belirtmektir. Gelişen teknoloji ve sınırların kalkmasıyla bazı kelimelerin dilimize girmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Bizim önemi üzerinde durmak istediğimiz: örneğin İngilizce'den giren "İnternet" kelimesi yerine "Genel Ağ" veya "Örüt Bağ" gibi zorlama Türkçe kelimeler yerine "İnternet" şeklinde yazılım ve kullanımdır. Bunu; "taxi, fax, index, maximum, dublex , show, flash, cafe, pasha, yemish, kebabchi, shalgam, efendy, l'event , taxim, tash, eskidji, kuaför & güzellik merkezi" gibi örneklerle çoğaltmak mümkündür. Türkçe'deki /ç/, /ş/, /ğ/ gibi ünsüzler için Türk-Latin alfabesinde özel harfler bulunmaktadır. Yine /ı/ ve /i/ sesi için de alfabemizde özel bir karakter kullanılmaktadır. Bu ve benzeri diğer harfler, başında bizzat Atatürk'ün bulunduğu bir kurul tarafından belirlenmiştir.

Türkçe, bugün Türk dili ailesinin en fazla konuşucuya sahip kollarından biridir. Yaklaşık 70 milyon kişinin konuştuğu Türkiye Türkçe'si, sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde değil, diğer bölgelerde de konuşulan ve yazılan dillerdendir. 1980'lerin

ortalarında UNESCO, hazırladığı bir raporda Türkçe'nin konuşucu bakımından dünyanın beşinci büyük dili olduğunu açıklamıştır.

Dil ve kültür birliğinin sağlanması konusunda da en büyük görev eğitime düşmektedir. Eğitim kendisinden bekleneni vermezse sadece kanun çıkarmakla sorunların çözülebileceğini sanmak hatadır. Tanzimat, toplumun sadece üst katlarında değişiklik yapmış, eğitim yoluyla büyük halk kitlelerine ulaşamamıştı. Meşrutiyet dönemi Osmanlı Devletini teşkil eden çeşitli kavimlerin birbirlerinden uzaklaşmasını hızlandırmış, İmparatorluğun dağıtılmasını daha da çabuklaştırmıştı. Arnavutlar ve Araplar gibi Müslüman kavimler bile İmparatorluktan kopmuşlardı. Cumhuriyet döneminde, milli birliği pekiştirmek ve çağdaşlaşmayı sağlamak için en büyük görev milli eğitime düşüyordu. Bunu sağlamanın tek yolu da kız erkek, köylü kentli bütün Türk ulusunun, konuşulan Türkçe'yi okuyacak ve yazacak, tüm sesleri karşılayacak yeterli bir alfabeye kavuşturulmalarından geçiyordu, birbirini anlamak için bu şarttı. Bugün de birbirimizi anlamamız ve bizden sonra gelecek nesillerinde bizi anlaması için özentilerden sıyrılıp kendi alfabemizi kullanmamız şarttır.

1353 sayılı Harf Kanunu ülkemizdeki yazı birliğini sağlayan kanundur. Kanun ile belirlenmiş alfabe şurasından burasından delerek uygulanamaz hâle getirmek, zamanla ülkedeki yazı birliğini ve akabinde de dil birliğini bozacaktır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

- ALPAY, Meral, **Harf Devriminin Kütüphanelere Yansıması**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1976.
- ARIBURNU, Kemal, **Milli Mücadele ve İnkılâplarla İlgili Kanunlar**, Ankara, Ankara Basımevi, 1957.
- ATAY, F.Rıfki, **Çankaya**, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980.
- BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim**, Ankara, Ürün Yayınları, 1968.
- BAYKAL, Adnan Nur, **Atatürk'ün Liderlik Sırları**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2001.
- BERKES, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- BOZKURT, Fuat, **Türk Dili**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992.
- CAFEROĞLU, Ahmet, **Türk Dili Tarihi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984.
- CEMİL, Sabri, **Millî Mektepleri Kiraatı**, İstanbul, TC İlk Matbaası, 1929.
- DİNÇKOL, Bihterin Vural, **Atatürk Devrimi**, İstanbul, Der Yayınları, 2001.
- EĞİLMEZ, Ali Osman, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihine Giriş**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 1998.
- EMRE, A. Cevat, **Atatürk'ün İnkılap Hedefi ve Tarih Tezi**, İstanbul, Ekin Basımevi, 1956.
- GERAY, Cevat, **Halk Eğitimine Giriş**, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 1970.
- GERMAN, M., **9 Ağustos 1928 Harf İnkılabı**, İstanbul, Kader Basımevi, 1998.
- GİRİTLİ, İsmet, **Günümüzde Atatürkçülük**, İstanbul, Der Yayınları, 2000.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Devrimler Ve Tepkileri (1924–1930)**, Ankara, Başnur Matbaası, 1972.
- GÖZLER, H.Fethi, **Atatürk İnkılapları (Türk İnkılabı)**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1985.
- GÜLCAN, Yılmaz, ŞENŞEKERCİ, Erkan, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2001.
- GÜNEŞ, İhsan, **Birinci TBMM'nin Düşünsel Yapısı (1920 – 1923)**, Eskişehir, Anadolu Üniversite Yayınevi, 1985.
- HEILD, Uriel, **Türkiye'de Dil Devrimi**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2001.
- HEYET, Cevat, **Türklerin Tarih ve Kültürüne Bir Bakış**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

- İMER, Kamile, **Türkiye’de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.
- İNAN, Afet, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara, TTK Yayınları, 1977.
- KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum’da Ölümüne Kadar Atatürk ile Beraber**, Ankara, TTK Yayınları, 1988.
- KİLİ, Suna, **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2001.
- KINROS, Lord, **Atatürk Bir Millettin Yeniden Doğuşu**, İstanbul, Sander Yayınları, 2001.
- KODAMANOĞLU, M.Nuri, **Türkiye’de Eğitim (1923–1960)**, Ankara, Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları 1964.
- KOMİSYON, **Atatürkçülük-3**, Ankara, Gn. Kur. Basım Evi, 1983.
- KORKMAZ, Zeynep, **Atatürk ve Türk Dili 2**, Ankara, TDK, 1997.
- MANGO, Andrew, **Atatürk Modern Türkiye’nin Kurucusu**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2004.
- MUMCU, Ahmet, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi–2**, Ankara, YÖK Yayınları, 1987.
- MUMCU, Ahmet, **Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İstanbul, İnkılap Yayınları, 1984.
- ÖZER, Yusuf Ziya, **Mısır Tarihi**, Ankara, TTK Yayınları, 1987.
- ÖZERDİM, Sami N., **Elli Yılda Kitap 1923–1973**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974.
- ÖZERDİM, Sami N., **Harf Devriminin Öyküsü**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1962.
- ÖZGEN, B., **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, İzmir , Kültür Yayınları, 1993.
- ÖZTORUN, Necdet, **Atatürk İlkeleri ve Türk İnkılap Tarihi İncelemesi**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2000.
- ÖZTÜRK, İsa, **Harf Devrimi Ve Sonuçları**, İstanbul, Adam Yayınları, 2004.
- ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM 3ncü Dönem 1927 – 1931**, Ankara, TBMM Vakfı Yayınları, 1995.
- PALAZOĞLU, A. Bekir Palazoğlu, **Atatürk ve Eğitim**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988.
- ŞİMŞİR, Bilal N., **Türk Yazı Devrimi**, Ankara, TTK, 1992.
- SİNANOĞLU, Oktay, **Neden Hedef Türkiye**, İstanbul, Otopsi Yayınları, 2001.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, İinci Dönem, C.5, s.1-11.
- TEKİN, Nil Türker, **Ana Hatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2001.
- TURAN, Şerafettin, **Türk Kültür Tarihi**, İstanbul, Sarmal Yayınları, 1990.
- Türkçe Sözlük**, Ankara, TDK, 2005.

ÜLKÜTAŞKIR, M.Şakir, **Atatürk ve Harf Devrimi**, Ankara, TDK Yayınları, 1981.

ULUĞ, Naşit Hakkı, **Üç Büyük Devrim**, İstanbul, Baha matbaası, 1973.

MAKALELER:

ALBAYRAK, Mustafa, “Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862–1928)”, **Atatürk Yolu**,1989, s.476–491.

BAYSAL, Jale, “Harf Devriminden Önce ve Sonra Türk Yayın Hayatı”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, , XVI.dizi Sayı:41(1991),s.61.

BAYUR, Hikmet, “Tartışmalar ve Açıklamalar”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, XVI. dizi Sayı:41(1991), s.91.

CANPOLAT, Mustafa, “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, XVI.dizi Sayı:41(1991),s.63.

CANPOLAT, Mustafa, “Türkiye’de Yazı Devrimi Girişimleri”, **Yazı Devrimi**, 1979, s.76.

EREN, Hasan, “Yazıda Birlik”, **Harf Devriminin 50nci Yıl Sempozyumu**, XVI. dizi Sayı:41(1991),s.85–89.

İNAN, Afet, “Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi”, **Harf Devriminin 50nci Yıl Sempozyumu**, XVI.dizi Sayı:41(1991),s.10.

İNAN, Rauf, “Atatürk Devrimleri ve Yazı Değişimi”, **Yazı Devrimi**, 1979, s.82.

KARAHAN, Abdulkadir, Yeni Alfabe Kabulünün Milli Kültürümüz Bakımından Önemi ve Sonuçları, **Harf İnkılabı Sempozyumu**, 1983, s.7.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, “Harf Devrimi’nin Eğitim ve Kültür Yaşamımız Üzerindeki Kimi Etkilerine Değın Gözlemler ”, **Harf Devrimi 50nci Yıl Sempozyumu**, XVI. dizi Sayı:41(1991),s.114.

KORKMAZ, Zeynep, “Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri”, **Atatürkçü Düşünce El Kitabı**, 1998,s.167.

ORTAYLI, İlber, “Harf Devriminin Dış Ülkelerdeki Etkileri Üzerine”, **Harf Devriminin 50nci Yıl Sempozyumu** XVI.dizi Sayı:41(1991),s.103-108.

ORTAYLI, İlber, “Tarihsel ve Toplumsal Nedenleriyle Harf Devrimi”, **Atatürk Dönemi’nin Ekonomik ve Toplumsal Tarihi İle İlgili Sorunlar Sempozyumu**, 1977,s.407.

ORTAYLI, İlber, “Harf Devriminin Nedenleri Üzerine”, **Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yıl Armağanı**,1998, s.69–70.

ÖYMEN, H.Raşit, “Cumhuriyet Eğitime Geçişte Atatürk'ün”, **Atatürk Özel Sayısı**, c. VI, Sayı 204,1988, s.1013–1088.

ÖYMEN, H.Raşit,“Mustafa Kemal'in Eğitimle ilişkileri”, **Atatürk Konferansları 1973 1974**, 1977, s.145.

SAKAOĞLU, Necdet, “Harf Devriminin 60. Yıl Dönümü Anısına 4 Belge”, **Tarih ve Toplum**, C.10, 1988, s.26–27.

SARP, Nilgün, “Atatürk ve Eğitim”, **Atatürk Haftası Armağanı**, 2000, s.5.

YAVUZ, Fehmi, “Yeni Yazı”, **Türk Dili**, 1978, Sayı: 326, s.605–606.

Abone seraiti

Yıllık 1700 TL, altı aylık 900 TL, üç aylık 500 TL

İnceleyiş ücreti 500 TL, teslimat ücreti 500 TL

1622 Nispetiye Caddesi No: 100

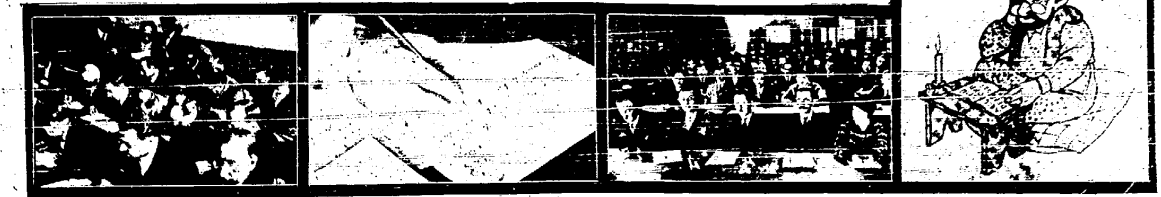
Cumhuriyet

Bas Muharriri: Yunos Nadi

Yayın tarihi: 13 Kasım 1928

Yayın yeri: İstanbul

Dün muhtelif devairde memurların imtihanına başlandı

İmtilahın muhtelif devairinde memurların imtihanına başlandı

55 Yıllık İraki Buro

akrabesi 55116 Nömrölü

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Portrait of a man, likely a political figure mentioned in the text.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Yüksek Mahkemeye

Yüksek Mahkeme, Iraklı Buro'nun 55 yıllık kuruluşunun yıldönümünü kutlamak üzere, bu büro için bir belge vermiştir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir. Bu belge, Iraklı Buro'nun 55 yıllık faaliyetlerini ve bu süre zarfında yaptığı hizmetleri göstermektedir.

Illustration of a woman in traditional dress, possibly related to the 'Yazı Aqlayı' section.

Yazı Aqlayı

Yazı Aqlayı, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır.

Yazı Aqlayı

Yazı Aqlayı, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır. Bu araç, yazıyı aklamak için kullanılan bir araçtır.

Yeni Ford

Eger...

Eğer her kes kendi otomobilini arzusuna göre kendisi yapabilse idi... sevdiği spor modelinin kapma ve süratine bir limusinin sessiz, sadasız süzülüp gitmesini mezedebilseydi!

Birinin frenlerini; diğerinin süspansiyonunu bir otomobilde toplamak kabil olsa idi.

Bir gün gelecek sizde yeni Fordu tecrübe edeceksiniz; işte o zaman bu hayalin hakikat haline geldiğini göreceksiniz. Yeni Ford bir şerare gibi ani kapar fakat bir gölge gibi sessiz yanınızdan süzülür geçer.

Her biri kapalı ve dahili expansionlu altı fren sistemi sayesinde araba bütün süratle giderken bir kaç metrelik fevkalade kısa bir mesafe içinde durdurulabilir. Süspansiyon ve yumuşaklığı ise başka hiç birinde tesadüf edilemez.

Altı fren sistemi
Güçlü hidrolik amortisörler.
Hücum tekerlekleri
Üç leri ve bir geri vites.
Dört marş arka lamba
Bereketi geliri ve tasarrufu
elektriktir.
Fordun en iyi otom.

iki altın çelik
dört altın çelik
iki kapalı kapalı
iki kapalı
spor kapalı
kapalı
dört kapalı kapalı

Ford Motor Company Limited Inc.

İSKENDERİYE MİMAR

Milliyet

Yanık Haruri : Serde Beyrut ... İstanbul 20 Eylül 1928 ...

19 ...

آیونه و اعلان شرائلی ... تورکیه ایچون ...

Gazi Hz. Sivasta emsalsiz bir sûrette istikbal edilmiş - tirlir

Husûsî İstihbâratımız

Mübadele komşiyonu bu gün mühim bir iğtimâ' akt ediyor Yunan basmurahhası ne diyor ve bu gün ne olacak-tır?

Mühletit mübadele komşiyonunda ki umumî iğtimâ'ce Mühletit mübadele komşiyonu, da Türk ve Yunan heyet-i marahe...

M.M. Reîsî

Khâzım Paşa Hz. Bandırmaya gidiyor-lar

T. B. M. M. Reîsî Khâzım Paşa Hz. Onüçmüde-ki cumartesi günü 'Ertugrul ve ya gülünhal, ile d. İrci-i İntihâbiyeler olan Balıkesire...

بیروك خلاصكار دون ساعت اون سكرده وجد سرور

ایچنده بولونان سیواس شهرینی تشریف ایستدیلر

کیم سیواسده فنار اولاری ترتیب ایرسدیه ... سیواس 19 (15) - دوش چور خضرلی و دوقنده باش...

Gazi Hz. Tırakya fırka kongrası

Fırka müfettişi Hakkı Şması paşa dün Tırakyaya gitti

Vilâyet kongraları yer yer toplanmaya başladı, İstanbul merkez iğtimâ da yakınlaşıyor

توزعونجی بائینتی ایون و ناصیل چیقدی؟

Polis tahkikâta devam ediyor netice belli değil

توزعونجی بائینتی ایون و ناصیل چیقدی؟ ... قوه قهریه بائینتیه سورگا ...

5 bin ölü

Londona 16 (A.A.) Fransız müstemlikât nezâretine gelen m. lumâta nazaran Antil adalarında Fransızlar tek hüsnüda kasıyandan...

یاری

توزعونجی بائینتی ایون و ناصیل چیقدی؟ ... قوه قهریه بائینتیه سورگا ...

سکرئی بائی پاتا

پاشا دون و دانی به کیندی ...

کوبریک غلط طرفده کی باقاری قادری بیور

کوبریک غلط طرفده کی باقاری قادری بیور ...

هواقهر مانلری

هواقهر مانلری ...

یاقینده

یاقینده ...

سکرئی بائی پاتا

سکرئی بائی پاتا ...

قورما

قورما ...

یون

یون ...

ویل

ویل ...

ی

ی ...

سکرئی بائی پاتا

سکرئی بائی پاتا ...

سکرئی بائی پاتا

سکرئی بائی پاتا ...

Milliyet

Yazın 20 Eylül 1928
Başmüdürlüğü: İsmail Paşa Caddesi, No 100
Telgraf Adresi: İsmail Paşa
Telefon Numarası: 100
İstanbul, 1928 - 2028 - 2028
Cuma ve pazar günleri için nakliyat ücretleri ayrıdır.
Nakliyat ücreti her sayfa için ayrıdır.
Yazın 20 Eylül 1928

Abone ve İlan Kesirleri

Abone Tarifi	Abone Ücreti	İlan Kesirleri
1 Yıllık	1000	1000
6 Ay	500	500
3 Ay	250	250
1 Ay	100	100

Bir kadın bir ces

Tonlet kolay, fakat sanatçı güçtür. Tonlet, bu sözün ne kati bir hakikat ifade ettiği, bu kadar kolaylıkla bir zaman salınamamıştır. Dil edimsel alfabeyi ve onun mülahazaları ile mülahazaları aynı zamanda koyduğunda, görsel, işitsel, duyu, sezgi, düşünce, his ve arz olmaktadır. Fakat, bu zamanın bu kadar kolayca kabul edilmediği, bu zamanın bu kadar kolayca kabul edilmediği, bu zamanın bu kadar kolayca kabul edilmediği...

Dil Hy'etine ait son haberlerimizi iç sahifelerimizde okuyunuz

Hayret içindeyiz!

Milliyet'in haberleri hakkında...

Dünki hey'eti umumiye içtimada bitaraf müşahhaslar

Muhalefet müdahale Komisyonunun baş marahtası Cemal Hüsnü Beyin Ankara'da bulunmuş olduğu hakkında bir karar verilmiştir. Dünki hey'eti umumiye içtimada bitaraf müşahhaslar...

Celse Reis M. Holstad tarafında açılmıştır. Üzen müddet devam eden müzakere neticesinde, nihayet bitaraf ların projilesi Türk ve Yunanlıların cevaplarındın müzakere edil-

Diğer taraftan aldimuz habere göre bitaraf azadan M. Rivas Yunanlılar aldimuz eden işleri çarınak için tahliyat istemiştir. M. Rivas süzümün enri vakitler yapmanın içtimadın emniyet emek istemiştir.

Nasıl geldiler?

Ataman geçicileri soñaldarın bağında

Yenişehir Noyman ve Karle Hirs... Balgıristan sabbillerinde ve Vianada beser onar günün kayan bu iki genç Alaman sayıhı lastik sandallar ile evreki gece bogadın geçmişlerdir.

Bu gün

Dünya'da bugün... Bu gün Dünyada bugün... Dünyada bugün...

Terkos şirketi

Terkos şirketi hakkında teccupissatı bukinda üzere şehrimizi ve valli vekili muhittin beyinriyasetinde, cemiyeti belediyeye müntehap necatı, räsit ve Emin Ali beylerden mürekkep heyet dün akşam ankaraya hareket etmiştir.

Geliyor!

Bayraklımızın Paris'e gönderildiği mektup ve M. Venzelozan cevabı. M. Venzelozan Ankaraya gelecek. Paris'e gönderilen mektup...

Böyle mi olacaktı?

Gençlik ve Amerikalıların cevabı hakkında. Amerikalıların cevabı...

Rahmi Bey

İktisat vekili dün İstanbul bankasını ziyaret etti. Rahmi Bey bugün Mudanya tarikle şehrimizden ayrılıyor.

Gazi Hz.

Bir tetkikh ve bir kitap. Gazi Hz. hakkında bir tetkikh ve bir kitap...

Hayret içindeyiz!

Milliyet'in haberleri hakkında...

Geliyor!

Bayraklımızın Paris'e gönderildiği mektup ve M. Venzelozan cevabı. M. Venzelozan Ankaraya gelecek.

Böyle mi olacaktı?

Gençlik ve Amerikalıların cevabı hakkında. Amerikalıların cevabı...

Rahmi Bey

İktisat vekili dün İstanbul bankasını ziyaret etti. Rahmi Bey bugün Mudanya tarikle şehrimizden ayrılıyor.

Gazi Hz.

Bir tetkikh ve bir kitap. Gazi Hz. hakkında bir tetkikh ve bir kitap...

Böyle mi olacaktı?

Gençlik ve Amerikalıların cevabı hakkında. Amerikalıların cevabı...

Rahmi Bey

İktisat vekili dün İstanbul bankasını ziyaret etti. Rahmi Bey bugün Mudanya tarikle şehrimizden ayrılıyor.

Gazi Hz.

Bir tetkikh ve bir kitap. Gazi Hz. hakkında bir tetkikh ve bir kitap...

Yaldan!

Londra'da... Yaldan! Londra'da...

Bu gün

Dünya'da bugün... Bu gün Dünyada bugün...

EK-XIII

6 Aralık 1928 Tarihli Uyanış (Servet-i Fünun) Dergisi

Resimli
UYANIŞ

YERİNE ÇIKAR >

Perşembe, 6 Kân. evel 1928
65 inci cilt

Teleş.: İstanbul UYANIŞ

Haftalık türk gazetesi

Sahibi ve baş muharriri
AHMET İHSAN

Numara : 1686 — I
37 inci sene

Telefon : İstanbul 1402 — 1403

T. B. M. M.
Kütüphesi
Es. No. : 1931.437
Ran'a : U. R. 12

Gazi M. Kemal Hazretleri

Bütün teceddütler gibi harf inkilabının da büyük rehberi

(65-66)-b.

Artık gözüm arkada kalmaz

Gazetecilik ve matbaacılık mesleğine gireli kırk sene oldu. Bugün eski ismine veda eyleyip «UYANIŞ» haline inkılap eden (Servetifünun) 37 yaşındadır. Şu uzun müddet zarfında, tecrübelerimle, yazarımla, seyahetlerimle vardığım bir hakikat vardı; bu da Türkiyede matbaacılığın tam manasiyle terrakki eylemeyeceğidi. Ve bu mahkûmiyetin biricik sebebi vardı; o da şimdiye kadar kullandığımız «vuayyel»siz arapça harfleri idi. Matbaacılık ilerilemeyince irfanın yürümesi kabil olamazdı, yani Türklük kurunu vustada yaşar gibi geride kalmağa mecbur idi.

Matbaacılığı terakkiden, Türkü medenî yolda ilerilemekten meneden arapça harflerin kaldırılmasını gördüm, artık gözüm arkada kalmaz. Milletim irfan aleminde ileri gidecek, irfanın memleketimizde tamimine birinci vasita olan matbaacılık ve gazetecilik dahi Avrupadaki gibi inkişaf edecektir. Onun için yeni harf kanununu can ve gönulden alkışlıyorum ve 37 yaşına giren «Servetifünun»u bugün yalnız yeni harflerle çıkariyorum... Bizi medeniyet aleminde sair medenî milletlerle yan yana yürütecek olan bütün yeniliklerin içine (Servetifünun) arapça izafetli ve oldukça manasız ismiyle giremezdi, ona da yeni bir kıyafet vermek lâzımdı; düşündüm ve sordum:

Türkiyeyi kurtardıktan sonra Gazi Hazretleri türkleri uyandırdı ve bize yeni uyanıklık yolunu gösterdi. Onun için «Servetifünun»a «UYANIŞ» adını koydum. Bu, Türkün uyanışıdır ve bu uyanıştır ki istikbalde bize çok parlak yaşayış hazırlıyacaktır.

Artık Servetifünun bir «Uyanış» oldu, Servetifünun yerine çıkan «Uyanış», büyük inkılabımızın, yeni hayatımızın, parlak istikbalimizin resimli tercümanı olmağa çalışacaktır; «Uyanış» Servetifünunun mazisini benimsemiş olduğu için, 37 senedir yenileşmek aşkıyle çalışan Servetifünun mektebinin daha canlı ve daha layık gazetesi olacaktır.

Resimli «UYANIŞ»ın neşrine yeni harflerle başlarken, Servetifünuna latin harfiyle basılmak kudretini veren, Türklüğü düşman çizmesinin altından kurtardıktan sonra ona irfan aleminde yeni yol gösteren ve bütün bu yüksek görgülü hareketleri ve cesaretleriyle Türkü mazinin karanlığından çıkarıp medeniyetin aydınlığına çıkaracak irfan kapısını yeni harflerle açan Büyük Gaziye canımdan, gönülünden gelen en derin hürmetlerimi ve mahabbetlerimi taktim eyliyorum.

ÖZGEÇMİŞ

- 1970 Elazığ ili Merkez ilçesinde doğdu.
- 1981 Elazığ Dumlupınar İlk Okulu'nu bitirdi.
- 1985 Elazığ Anadolu Lisesi Ortaokul kısmını tamamladı.
- 1988 İzmir Maltepe Askeri Lisesi'ni bitirdi.
- 1992 Ankara Kara Harp Okulu'ndan Topçu Teğmen olarak mezun oldu.
- 1993 Ankara Polatlı Topçu ve Füze Okulu'nda Subay Temel Kursu aldı.
Aynı yıl İzmir Menemen'e Uçaksavar Takım Komutanı olarak atandı.
- 1995 Mardin'e Uçaksavar Takım Komutanı olarak atandı.
- 1997 Edirne'ye Topçu Batarya Subayı olarak atandı.
- 1998 Aynı ilde Batarya Komutanlığı görevine başladı.
- 2002 Kars'a Batarya Komutanı olarak atandı.
- 2003 Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi)
Anabilim dalında Yüksek Lisans sınavını kazandı.
- 2005 Ankara Kara Harp Okulu'na Harbiyeli Bölük Komutanı olarak atandı.